

יובל לארגון המורים העל-יסודיים

יובל לארגון המורים העל-יסודיים

ידיעות ספרים

ספר היובל, היוצא לאור לכבוד 50 שנה לארגון המורים העל-יסודיים, היווה הזדמנות מצוינת לספר את סיפורו המרתק של ארגון עובדים יציג וגדול במדינת ישראל, ארגון שקיומו וחשיבותו נוגעים לכל אחד מאיתנו בהיותו תלמיד, הורה או מורה.

הספר מכיל אסופה גדולה של אירועים, מהלכים, זיכרונות, מאמרים, קטעי עיתונות ותמונות מחיי ארגון המורים, השזורים בקשר הדוק בחייה של מדינת ישראל.

עיון בספר מספק לקורא מסע בזמן, הנפרש על פני חמישה עשורים מלאי עשייה ותוכן, ולא פעם יחוש הקורא כמו נכנס ממש לתוך משרדי הארגון, לשיבות הממשלה ולחדרי-החדרים של קבלת ההחלטות.

לאורך שנות קיומו ידע ארגון המורים הצלחות גדולות לצד מאבקים גדולים. גדולתו של הספר היא בכך שהוא "מסתכל" בחיוב ואפילו בחיוך על אלה וגם על אלה.

עם זאת, מהחומר הנפרש לעיני הקורא עולה יותר מכול מחויבותו הבלתי-מתפשרת של ארגון המורים לייצג את חבריו המורים, גם במקרים שבהם המחיר המשולם הוא יקר וכבד משקל.

אין זה ספר למורים בלבד, אלא לכל מי שמייחס משמעות וחשיבות לקיומו של איגוד מקצועי חזק, כזה המוכן להילחם למען זכויות עובדיו ללא פשרות וללא מורא.

במדינה שבה זכויות עובדים נרמסות חדשות לבקרים, ובמקרה הטוב הן ברירת המחדל של הפשרה עם מעסיקים, קיימת משמעות יתרה לארגון מסוג אחר.

מי שרוצה לדעת איך פועל ארגון אחר זה במשך יובל שנים, זה הספר בשבילו.

www.ybook.co.il

ידיעות אחרונות • ספרי חמד

50

יובל לארגון המורים העל-יסודיים

החלטות שנחקבלו בבגס ועדי עובדים ארצי שהתקיים ביום 29.10.58 בחל-אביב.

1. הכנס מביע את הוקרתו לעבודה הנאמנה והמסירות הרבה של חברי המזכירות הארצית במאבק להרמת קרנו של הטרחה התיכון והחנוך התיכון.
2. הכנס מביע את מורת רוחו על התנכרותו של משרד החנוך לנציגיו האמתיים של צבור המורים התיכונים, המקצועיים והחקלאיים. על המזכירות הארצית להחליט על אי שהוף עם משרד החנוך והתרכות כל עוד לא יכיר המשרד בארגונו.
3. הכנס מגנה באריפות את התנהגותו של מרכז הסדרות המורים ואת חבלתו במאבקו.
4. הכנס מכיר עקרונית על יסוד ארגון מורים תיכונים, מקצועיים וחקלאיים. בעד: 155, נגד: אין, נמנעים: 20.
5. הכנס מחליט עקרונית על הפסקת השביתה. תאריך הפסקת יקבע ע"י המזכירות הארצית. בעד: 97, נגד: 27, נמנעים: 4.
6. הכנס מחליט על המזכירות הארצית לשטח הנהלה זמנית של הארגון החדש. בעד: 142, נגד: 15, נמנעים: 150.
7. על ההנהלה הזמנית לעשות מיד צעדים להכרתו של הארגון ע"י הסדרות העובדים, זיקתו של הארגון אל הסדרות המורים חקב ע"י מצע עם מרכז הסדרות המורים. בעד: 124, נגד: 5, נמנעים: 1.
8. הכנס מחליט שהסכם בין מרכז הסדרות המורים ומשרד החנוך אינו מספק את דרישותיו המינימליות וממלא את ידי ההנהלה להמשיך במאבק. בעד: 127, נגד: 1, נמנעים: 0.
9. הכנס מחליט על ההנהלה הזמנית לבגס ועידת יסוד של הארגון בחנוכה. בעד: 129, נגד: 0, נמנעים: 1.
10. הכנס מחליט על ועדי העובדים בכל בתי הספר לגבוה תשלום חדשי של 3.5 ל כל חבר החל מספטמבר 1958. בעד: 128, נגד: 0, נמנעים: 0.
11. הכנס דוחה את החלטות משרד החנוך וגופים אחרים בענין דמי השביתה, ומיטה את כוחה של ההנהלה להשתמש בכל אמצעי הנראה לה להבטחת דמי השביתה במלואם. שש כן הפק-הנהלה הזמנית יגן הארגון על כל חבר שייפגע מכדינות. על ידי השביתה. בעד: 128, נגד: 0, נמנעים: 0.
12. הכנס מוקיע את בתי הספר והמשרד את השביתה. בעד: 128, נגד: 0, נמנעים: 0.
13. הכנס מיטה את כוחה של ההנהלה הזמנית להחליט על התזרת "הד החנוך" למרכז המורים ועל הפסקת החלומים אלא בעד. בעד: 109, נגד: 8, נמנעים: 11.
14. הכנס מיטה את כוחה של ההנהלה הזמנית להחליט על הפסקת מסי החבר להסדרות המורים (אאל למורים שאינם חברי ההסדרות). בעד: 118, נגד: 3, נמנעים: 7.

יובל לארגון המורים העל-יסודיים

The Jubilee Book

עורך אחראי:	דב איכנולד
ניהול פרויקט:	אפרת בר
הפקה, עריכה ועיצוב גרפי:	סטודיו פני חמו Font-Art
כתיבה ועריכה:	שרון כץ, ציפי פינגלה, ענת לויט
עריכה לשונית:	יעל לקסמן

כל הזכויות שמורות © 2009

למשכל – הוצאה לאור מיסודן של ידיעות אחרונות וספרי חמד

ת"ד 53494, תל-אביב 61534

E-mail: info@ybook.co.il

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, לאחסן במאגר מידע, לשדר או לקלוט בכל דרך או בכל אמצעי אלקטרוני, אופטי, מכני, או אחר – כל חלק שהוא מן החומר שבספר זה. שימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט אלא ברשות מפורשת בכתב מהמוציא לאור.

דאנאקוד: 362-3647

מסת"ב: 0-954-482-965-978

נדפס בישראל 2009 Printed in Israel

צילומים: לע"מ, רוני נעמן, משה שי, אליצור ראובני, ניב מורגנשטרן, פני חמו

בספר נעשה שימוש בקטעים מתוך מחקר מקיף שערך ד"ר עמנואל תמיר, מחבר הספר "ארגון בראש"

תוכן

6	ברכת שר החינוך	
7	ברכת יו"ר הארגון	
8	ברכת מנכ"ל משרד החינוך	
12	ריאיון	העשור הראשון
14	לידתו של ארגון – צירים אחרונים ומהמורות ראשונות	
15	אות המרי הראשון	
19	שביתות ראשונות, איומים וסנקציות	
26	הישגים פרופסיונליים ראשונים	
32	ריאיון	העשור השני
34	הרפורמה יוצאת לדרך	
37	"נמאס לנו להיות אברהמ'ה מלמד"	
40	יצירת חזית משותפת	
48	ריאיון	העשור השלישי
50	מקצוע ההוראה ומעמד המורה עומדים לבחינה	
51	טרגדיה יוונית מחוץ לכיתות	
52	שינוי סדרי בראשית	
58	ריאיון	העשור הרביעי
60	המורה כאינדיוידואל	
60	גב לכל מורה ומנהל	
65	משרד האוצר נחשף בערייתו	
66	"מאכילים אותנו לוקשים"	
74	ריאיון	העשור החמישי
76	עשור עשיר בתובנות והשפעות	
81	אין (יותר) ארוחות חנם	
82	האומץ ליצור שינוי	
88	תקופת השפל	
90	הזדמנות להתמקצעות	
92	הודפים את "לבנת - דברת"	
97	רשת ביטחון איתנה	
99	משפיעים על המהות	
104	הסיפור שאינו נגמר	
111	גאוות יחידה	
113	הנדידה הגדולה	
115	אחרית דבר - אחד על אחד עם רן ארז	

ברכת שר החינוך, ח"כ גדעון סער

מאז נוסד בשנת 1958, ארגון המורים הוא סלע יסוד בנוף מערכת החינוך במדינת ישראל. תרומתו של הארגון לעיצוב דמותו של המחנך הישראלי ולפיתוח החינוך בישראל הנה רבה ומשמעותית.

ארגון המורים הנו גוף יציב ואיכותי, המשמש עוגן תומך למורים, מעניק להם הכוונה, תמיכה וייעוץ ומייצג אותם מול מערכות השלטון.

ארגון המורים רואה בהוראה שליחות. אין תפקיד כמקצוע ההוראה שהנו בעל השפעה מהותית יותר בעיצוב פניה ועתידה של המדינה: מורים טובים הם המפתח לישראל מתקדמת השומרת על יתרונה האיכותי, שהוא סימן ההיכר שלה, ולחברה ערכית יותר, שלה אנו מייחלים.

יובל לארגון המורים הוא חג למדינת ישראל. ארגון המורים חרת על דגלו את הבשורה של מערכת חינוך טובה ואיכותית יותר, ומשימתנו המשותפת היא לחזק את מעמד המורה בחברה הישראלית ולקדם ביחד את מערכת החינוך.

אני מבקש לברך את העושים במלאכה, יו"ר ארגון המורים העל-יסודיים, מר רן ארז, הנהלת הארגון, הוועידה הארצית ומועצת הארגון וציבור המורים חברי הארגון. אני מאמין כי אם נדע לעבוד ביחד, בשילוב כל מרכיבי מערכת החינוך, נוכל להצטייד את ישראל לעתיד טוב יותר.

ישר כוח.

גדעון סער
שר החינוך

ברכת יו"ר ארגון המורים העל-יסודיים, רן ארז

ארגון בן 50 במדינה בת 60 אינו עניין של מה בכך, מה גם כשמדובר באיגוד מקצועי אשר עבר תהפוכות ומאבקים במהלך 50 שנותיו.

כבר בראשית הדרך נאלץ הארגון להיאבק על הכרה מצד המוסדות, לאחר שראש הממשלה בן גוריון ראה בפרישת המורים התיכוניים מההסתדרות הכללית סכנה העלולה להביא להתפוררותה. המאבק להכרה לא היה קל והדברים הגיעו עד כדי מכות שהוכו המורים הפורשים על ידי פלוגות הפועל שניסו לשבור את המאבק. ההכרה בארגון הגיעה בסוף 1961. מיד לאחר מכן החל הארגון בפעילות תומכת בהקמת חטיבות הביניים והפיכתן לחלק אינטגרלי מהחינוך העל-יסודי על ידי שר החינוך דאז זלמן ארן ואחריו אהרון ידלין.

לאורך השנים הובלנו ונאבקנו ליצירת הכרה בחשיבות מערכת החינוך, ובתוך כך הקמת ועדת עציני לאחר השביתה הגדולה ב-1979. אמנם ועדת עציני הגישה לממשלה המלצות לקידום מעמד המורה כמנוף לשיפור מערכת החינוך, אולם המלצות אלה לא בוצעו עד עצם היום הזה.

עדנה היתה לנו בתקופת שלטונו של ראש הממשלה יצחק רבין ז"ל, אשר ראה בחינוך מנוף לסגירת פערים ולחיזוק המדינה. אלא שמהר מאוד, למעשה כבר ב-1996, הקיצוצים במערכת החינוך והשחיקה בשכר המורים החזירו אותנו לראשית הדרך. בעשור האחרון עבר ארגון המורים טרנספורמציה תהליכית מאיגוד מקצועי גרידא ועד להתגבשותו כאגודה פרופסיונלית בשני מישורים מקבילים: האחד בטיפול והגנה על זכויות המורים, והשני במעורבותו של הארגון בתהליכים חינוכיים, ברפורמות בתוכניות לימודים ובבחינות בגרות.

גולת הכותרת של פעילות הארגון היא הרפורמה "עוז לתמורה", שעליה ניתן לקרוא בפרק המוקדש לעשור החמישי. היוזמה לגיבוש רפורמה זו באה מלכתחילה מתוך ההבנה וההכרה שמאבקים ושבייתות למען תוספות של אחוזים בודדים לשכר המורים, הפכו, בסופו של דבר, ללא אפקטיביים, וכל תוספת שהתווספה לשכר המורים נשחקה מהר מאוד. הבנו שיש צורך ביצירת שינוי יסודי בעבודת המורה, כזה שבמסגרתו עבודת המורה כולה תיעשה במהלך יום עבודה מלא בבתי הספר, וכמובן בתגמול בהתאם, באופן שמורה יקבל תגמול גם על עבודה שבאופן ה"מסורתי" היא מובנת מאליה ונעשית בבית על חשבון זמנו הפרטי. לצערי, "עוז לתמורה" נגדעה בעודה באֶבָה, כעבור שלוש שנים של ניסוי, על ידי שרת החינוך דאז, לימור לבנת. עם זאת, עדיין לא אבדה תקוותנו. למרות המצב הקשה שאליו נקלעה מערכת החינוך בשנים האחרונות, אנו מקווים שבעת הזו נמצא את הדרך ואת הנכונות והמוכנות מצד מקבלי ההחלטות להשיב ליושנה את עטרת החינוך העל-יסודי בפרט והחינוך בכלל, ובתוך כך יישום הרפורמה במתכונת "עוז לתמורה".

ההיסטוריה של העשור השישי, לכשתיכתב, תספר.

ברכת מנכ"ל משרד החינוך, ד"ר שמשון שושני

ברצוני לברך את ארגון מורי בתי הספר העל-יסודיים בהגיעו לשנת היובל. לארגון המורים זכויות רבות בקידום מערכת החינוך ובעיקר במלחמה בלתי-פוסקת על מעמדו של המורה. בשנותיו הראשונות היה הארגון שותף למאבקים אידיאולוגיים חינוכיים, פוליטיים ומקצועיים. המאבק הבולט ביותר היה בשאלת מבנה מערכת החינוך. באותן שנים הייתי מורה צעיר, ואני זוכר את הוויכוחים מלאי הלהט, הסגנון התוקפני, הרגשנות, הליכת שבי אחר קונספטים חינוכיים ושימוש בפופוליזם רדוד בחדרי המורים.

הוויכוחים נסבו על השאלה מהו המבנה הנכון למערכת החינוך כדי להשיג שתי מטרות: העלאת ההישגים החינוכיים והאינטגרציה החברתית. כמורים צעירים האמנו אמונה עיוורת בכמה אמיתות חינוכיות:

אם רק נשנה את מבנה מערכת החינוך ונעבור ממבנה של שמונה שנות לימוד יסודי וארבע שנות לימוד על-יסודי למבנה של שש שנות לימוד יסודי ושש שנות לימוד על-יסודי, נשיג את המטרות.

אם רק כל המורים המלמדים בכיתות ז'-י"ב יהיו בעלי השכלה של תואר ראשון, נשיג את המטרות.

אם רק תיכתבנה לחטיבות הביניים תוכניות לימודים חדשות התואמות את המציאות, נשיג את המטרות.

אם רק נסיע תלמידים מאזורים שונים ונבנה כיתות אינטגרטיביות של תלמידים מרקע חברתי שונה, נשיג את המטרות.

אם רק נקים מבנים חדשים, ישתפרו תנאי העבודה של המורים.

אם רק נחלק את הכיתות ההטרוגניות הקוטביות להקבצות, נשיג את המטרות.

אם רק נפתח דרכי הוראה אלטרנטיביות לכיתות ההטרוגניות, נשיג את התוצאות.

אם רק נגדיל את התקציב לחטיבות הביניים, נשיג את התוצאות.

אם רק תהיה לתלמידים יותר בחירה ופחות ליבה מחייבת, נשיג את המטרות.

המציאות החינוכית הקשה של ההווה מוכיחה שהמטרות המוצהרות לא הושגו. פתחנו את שערי בית הספר העל-יסודי. שיעור התלמידים הלומדים גדל. צלחנו בהיבט הכמותי, במתן תשומות שוויוניות, אך הופר האיזון בין ההיבט הכמותי להיבט האיכותי. כדאי לנו ללמוד שיעור חשוב מפרשה זו. כשדנים בחינוך עלינו לזכור כי אין דרך אחת,

בחג היוכל, אני
מאחל לארגון מורי
בתי הספר העל-
יסודיים כי ישחזר
את ימיו כבראשונה,
יבנה את מעמדו
כארגון חינוך ולא רק
כאיגוד מקצועי, ויהיה
שותף מלא לשינויים
הדרושים לשיפור
ולקידום מערכת
החינוך בישראל

יחידה ונכונה להשגת המטרות החינוכיות. תמיד קיימות אלטרנטיבות וכולן לגיטימיות. גורמים רבים הביאו למציאות החינוכית הקשה כפי שהיא היום. ברצוני לציין את הגורם הקשור בארגון המורים. מעמדו ויוקרתו של מקצוע ההוראה תלויים בתגמול ראוי. אם בכוונתנו למשוך לחינוך את המוכשרים ביותר מבין בוגרי המוסדות להשכלה גבוהה, ולמנוע פרישת כוח הוראה מיומן ומוכשר הנמצא בתוך מערכת החינוך, יש לתגמל את המורים ברמת שכר נאותה ביחס לענפי משק אחרים בשירות הציבורי. רמת שכר הולמת אין פירושה העלאת שכר אחידה לכלל עובדי ההוראה במערכת החינוך, ואין פירושה שהמסלול הבלעדי להעלאת שכר הוא באמצעות הוותק וההשכלה הפורמלית. יש צורך בקביעת קריטריונים להצלחה ולכישלון המגובים בתגמול דיפרנציאלי. שיפור טיב ההוראה חייב להיות האינטרס העליון גם של החברים בארגון בתי הספר העל-יסודיים.

בטיב ההוראה כוונתי להימצאותם של מורים בכיתות המסוגלים להביא תלמידים בעלי מוטיבציה ויכולת נתונים, לשלוט בחומר הלימוד תוך זמן קצר. ככל שהמורה טוב יותר, כך מערכת החינוך תחסוך זמן (שעות לימוד), וככל שהמורה טוב פחות, "תשלם" המערכת החינוכית זמן הוראה נוסף.

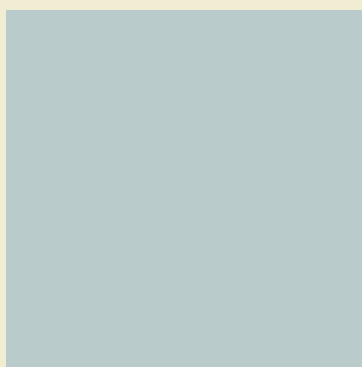
היעדרם של סטנדרטים מקצועיים גבוהים להערכת תפקידם של מורים ומנהלים והיעדר הליך מקוצר להרחקתם של הבלתי-ראויים מבתי הספר, הם כמה מהסיבות העיקריות למציאות החינוכית העכשווית. מנהלים ומורים בעלי ידע מקצועי מוגבל ובעלי רמה רוחנית ותרבותית דלה, המגלים אדישות וניכור למעשה החינוכי, פוגעים במעמדם וביוקרתם של מנהלים ומורים מוכשרים, הנושאים העיקריים בעול החינוך וההוראה.

בחג היוכל, אני מאחל לארגון מורי בתי הספר העל-יסודיים כי ישחזר את ימיו כבראשונה, יבנה את מעמדו כארגון חינוך ולא רק כאיגוד מקצועי, ויהיה שותף מלא לשינויים הדרושים לשיפור ולקידום מערכת החינוך בישראל.

עשור ראשון

1968 – 1958

"פעם מורה – תמיד מורה"

ריאיון עם המורה יוסף צורי

צ"פיות ועניין
הם שני
דברים שמאריכים
חיים. העתיד שלנו,
גמלאי המורים, קצר
הוא, בעוד העבר
– ארוך. על מנת
להרגיש מועילים,
בראים ועסוקים,
חשוב שהמורים

הגמלאים ימשיכו לעשות את אותם הדברים שעשו כשהיו צעירים – ללמד". זו, על רגל על אחת, משנתו של יוסף צורי, מורה ותיק ויו"ר תא הגמלאים בארגון המורים העל-יסודיים. יוסף מאמין כי על מורים שיצאו לגמלאות להמשיך ללמד ולעסוק במקצוע, בין בהתנדבות ובין במסגרות פרטיות אחרות, ובלבד שיעבירו מידיעותיהם, מתפיסתם וממשנתם החינוכית הלאה לדור הבא. יוסף, אב לשניים וסב גאה, נולד בתל אביב בשנת 1925. חישוב זריז מלמד שלא מדובר באדם צעיר, ובכל זאת, השפה הרהוטה והברורה שבפיו, המתובלת בפסוקים, בשירים ובסיפורים מהתנ"ך, ובמיוחד האנגריות הנמרצות והמוטיבציות הגבוהות, הופכות אותו למין צעיר נצחי שכזה.

העבר התעסוקתי שלו עשיר ומכובד. ברזומה שלו רשומה קריירה מגוונת בתחום של טלקומוניקציה, עיתונאות והוראה. "בשנות ה-60 החלטתי לפנות להוראה ולסייע לתלמידים חלשים, והתחלתי ללמד בבית הספר התיכון עירוני ו' בתל אביב. לימדתי לבגרות את תלמידי כיתות י"א-י"ב במגמות תקשורת, מחשבים ובנקאות. כל שנתי כמורה עבדתי בעבודה חלקית, עד שפרשתי בשנת 82'."

את הקריירה השנייה שלו החל בגיל 58, לאחר שפרש מההוראה. נסיעה לארצות הברית בנסיבות משפחתיות השאירה אותו שם לשבע שנים של קריירה מרתקת נוספת, עת כיהן בתפקיד של יועץ תקשורת מטעם הממשלה הפדרלית.

עברו המקצועי והמגוון העשיר את עולמו ואת תפיסתו החינוכית ותרם לאיכויותיו כמורה. דרכו האישית הובילה אותו לאמונה שיש להעשיר את עולמו של התלמיד במקצועות מגוונים על ידי אנשים מתחומים שונים: "אני בדעה שבתי הספר צריכים לזמן בעלי מקצועות חופשיים בתחומים שונים כמו מסים, בנקאות, נדל"ן וכולי, שיעבירו שיעורים לתלמידים בכיתות. מצב השוק היום, שמביא אנשים מתעשיית ההייטק לעשות הסבה להוראה, למשל, הוא דבר נפלא בעיני ואני מברך עליו."

יוסף מתרפק לא מעט על הזמנים ההם, שבהם מקצוע ההוראה היה מקצוע מכובד, ובאותה נשימה מצר על הבעיות והמצוקות הקיימות במערכת החינוך היום. "זה זמן רב אני אוסף חומר על הבעיות והקשיים של מערכת החינוך בישראל, ואני אפילו לא יודע למה. כואב לי לראות את האלימות שמשתלטת, את משבר הערכים ואת הפגיעה המתמשכת בסמכות המורה. ברור לכול שבתנאים כאלה לא ניתן ללמד. התלמידים מפריעים היום למורים ללא הרף. שיעור של 50 דקות מורכב בעיקר מברבורים ואולי מעשר דקות של תוכן. אני מסתכל על נכדי ואומר לעצמי – משהו לא עובד כאן."

אבל לא רק מהסתכלות מבחוץ לומד יוסף על חסרונותיה של מערכת החינוך הישראלית. הוא חווה את החסרונות האלה ממקור ראשון, גם היום, בהרצאות התנדבותיות שהוא מעביר לתלמידים. הוא מוצא עצמו, מפעם לפעם, בין ביוזמתו ובין

שלי והמדבר על 'פעם מורה – תמיד מורה' כבר עבר מהעולם, והיום רבים מהמורים שיוצאים לפנסיה הם שחוקים ועייפים ומחפשים קריירה שנייה שלא קשורה להוראה. זה מצער, כי הם פורשים בגיל צעיר יחסית ורבים מהם היו עוד יכולים לתרום רבות לדור הצעיר, הן מזמנם והן מניסיונם החינוכי. לא פעם ילד שומע לסבא יותר מלהורה שלו.

נוסף על פועליו הרבים, יוסף צורי חבר זה כעשור בצוות הבוחן של פרס החינוך, הניתן מטעם ארגון המורים לבתי ספר נבחרים בנושאים של דו־קיום ומניעת אלימות. "כל חברי הוועדה הם גמלאים העושים עבודתם זו בהתנדבות."

תחום נוסף וחשוב שהוא מבקש לקדם במסגרת ועדת פרס החינוך הוא הקשר בין תלמיד, הורה ומורה. "יש המון מה לעשות ולהשתפר בנושא הזה. אחת הבעיות הגדולות של מערכת החינוך טמונה במישור היחסים המורכב של המשולש הזה ובאמון שיש בין שלושת השותפים הללו," הוא קובע.

בגילך המרשים, איך אתה מסביר את הנמרצות והחינוניות שלך?

"אני משתדל למצוא נושאים חדשים שיכולים לחזק את מחשבותי. אדם יכול לתת רק מה שיש לו, וכשאתה נותן מעצמך אז האחר גם מקבל אותך. אני ממשיך ללמד ולהיות אקטיבי. חז"ל אמרו: 'כל הלומד ואינו מלמד דומה לזורע ואינו קוצר'. אני נוהג לפי הכלל שאם יש לי ידע, תפיץ ותעביר אותו הלאה. אם המורים הגמלאים יֵשבו בבית, הם ישקעו ויאבדו את העניין עד הדעיכה הסופית. לכן ככל שירבו בעשייה, כך ייטב."

מה אתה מאחל לארגון המורים בשנים הבאות?

"להמשיך ולשמש 'בית חם' לקהל המורים. המטרה הראשונה של הארגון היא להגן על זכויות המורים. אין ספק שהארגון הוא אחד הדברים הטובים שיש למורה בישראל בכך שהוא בא לקראת המורים בכל בעיה שהיא."

בשליחות משרד החינוך, מרצה בתיכונים בארץ. משיטוטיו בשנים האחרונות בבתי ספר ברחבי הארץ, הוא מחזיק בתובנות מוצקות באשר לרמה הכללית של התלמידים בישראל היום: "ראיתי כל כך הרבה חוסר ידע של הדור הצעיר בנושאים מהותיים כמו היסטוריה, ציונות ויהדות. כל נושא הערכים התמוסס בחברה הישראלית, ובלי ערכים אין שום דבר שניתן לדבוק בו. עצוב להיווכח בזה, אבל ככל שבית הספר מורכב משכבה עשירה יותר, כך התפרקות הערכים גדולה יותר."

הצטרפותו לארגון המורים קרתה בסמוך לתחילת עבודתו כמורה, לפני כ־40 שנה, כאשר לפני שמונה שנים, לאחר שהיה חבר בוועד הגמלאים של ארגון המורים, ביקש ממנו יו"ר הוועד דאז, שמעון שיפריס, להחליפו. מאז הוא שם, פועל במרץ לטובת קהל המורים הגמלאים. "אני מטפל בזכויותיהם של כ־4,000-5,000 גמלאים הפזורים בכל רחבי הארץ. היתרונות שלנו, הגמלאים, הם שאנו נספחים למורים הפעילים ונהנים מכל הזכויות שיש למורים הפעילים, והחסרונות הם שאין לנו אפשרות מעשית לפתוח מועדוני גמלאים לכל הגמלאים שלנו ברחבי הארץ. לאורך השנים פתחנו כמה מועדונים במקומות יישוב שבהם יש מקבץ גדול של מורים גמלאים כמו פתח תקווה, אשקלון, ראשון לציון ועוד."

מה כולל תפקידך כיו"ר ועד הגמלאים?

"אני מטפל בפניות שונות שמועברות אלי מציבור המורים הגמלאים בנושאים של פנסיה, חופשות, הטבות וכדומה, וכן בגיוס מורים גמלאים לפעילויות התנדבותיות במסגרות חינוך שונות או אצל גופים פילנתרופיים. יש ביקוש רב למורים בגמלאות, הואיל ורואים בהם מקור סמכות, ניסיון וידע. אני מתכוון, כמובן, בעיקר למורים 'של פעם'. יש בקרב הגמלאים הרבה מורים שמלמדים בצורה פרטנית בבתי ספר חלשים. התפקיד שלי הוא לעודד אותם לעשות זאת. עם השנים הבנתי שהמוטו שעמד לנגד עיני הדור

לידתו של ארגון -

צירים אחרונים ומהמורות ראשונות

תולדות ארגון מורי בתי הספר העל-יסודיים שזורות לבלי הפרד בתולדותיה של מדינת ישראל שקמה מן האפר, פשוטו כמשמעו. מאז היווסדו בשנת 1958 היה ארגון המורים לנוטר חשוב ומשמעותי של המפעל החינוכי. מפעל זה הוא אחד החינויים ביותר לכינונה, לבניינה ולפיתוחה של כל מדינה – בפרט מדינת ישראל אשר נוצרה על ידי אנשים שנתקבצו ובאו אליה מכל קצות תבל, חלקם לאחר ששרדו את מוראות השואה שלא היה כדוגמתם משחר ההיסטוריה האנושית.

מפעל החינוך הוא זה שעליו מוטלת משימת-העל בכל חברה להקנות ערכי תרבות וערכי אנוש, וכן לצקת גשר בין שורשים ותשתיות ובין תכליות ויעדים שמכוונים לעתיד קיומו של עם במולדתו.

לא בכדי, אם כן, מצא עצמו ארגון מורי בתי הספר העל-יסודיים, מאז היווסדו ועד ימינו אלה, אמון על תחזוק וחיזוק הולם של המבנה החינוכי, נוסף על ההגנה שהעניק לבנאים – דהיינו, ציבור המורים חברי הארגון. כבר כאן מן הראוי להקדים ולציין כי חוט השדרה של מבנה זה עדיין לא עוצב במלואו ובחזק הראוי לו עד ימינו אלה.

השנה היא שנת העשור למדינת ישראל. מ"מדינה בדרך" הפכה ישראל ל"מדינה על הדרך". פחים, מכשולים ומהמורות נטמנו על כל שעל, כאשר המאבקים על דרכי עיצוב פני האומה ותכניה לבשו אופי הרה גורל ובעל השלכות על חיי אזרחיה למשך עשרות שנים.

במדינה הצעירה, ועוד שנים רבות לפני כינונה, עיקר המאמץ והמשאבים לצורכי חינוך הושקעו בלימודים במסגרת הגן ובית הספר היסודי. בתי הספר התיכוניים היו מועטים. מספרם הגיע לכ-50, ורובם היו בבעלות פרטית. עיקר פריסתם היה בשלוש הערים הגדולות – ירושלים, חיפה ותל אביב.

אין ספק כי מדינה הנאבקת על בסיס קיומה מתקשה לחזות את כיווני התפתחותה, ובכלל זה את חשיבותו העצומה של החינוך העל-יסודי בהתוויית דמותם של אזרחי העתיד. אולי משום כך אפילו מייסדי ארגון המורים – שבעה-עשר מבין כמאתיים מורים שלימדו בסך הכול כ-53 אלף תלמידים – לא שיערו במועד הקמת הארגון את התפקיד המכריע שיהיה לו בעשורים הבאים בעיצוב פני החינוך, שיקבע לא מעט את מסלול התפתחותה של המדינה כולה.

זוהי אם כן הבמה וזו התפאורה שעל רקעה נוסד ב-22 במאי 1958 ארגון המורים האקדמאים, שייקרא לימים ארגון מורי בתי הספר העל-יסודיים. ליום ההכרזה הרשמי על הקמת הארגון – 21 באוקטובר – קדמו שנתיים של מורת רוח גוברת והולכת בקרב מורי בתי הספר התיכוניים. רבים מהם היו בוגרי אוניברסיטאות אירופיות, וחלקם בעלי תואר

במדינה הצעירה,
ועוד שנים רבות
לפני כינונה,
עיקר המאמץ
והמשאבים לצורכי
חינוך הושקעו
בלימודים במסגרת
הגן ובית הספר
היסודי. בתי
הספר התיכוניים
היו מועטים.
מספרם הגיע
לכ-50, ורובם היו
בבעלות פרטית.
עיקר פריסתם
היה בשלוש
הערים הגדולות
- ירושלים, חיפה
ותל אביב

שנת 1958. ש. רובינזון נושא דברים בוועידת היסוד של ארגון המורים. לידו יושב אורח הכבוד, פרופ' ישעיהו ליבוביץ'

דוקטור. במהלך מחצית יובל הם היו מאוגדים בהסתדרות המורים, שנוסדה עוד ב-1903 וכללה את כל ציבור המורים והגננות בישראל.

בפברואר 1965, כאשר הצטרפו המורים בבתי הספר התיכוניים לשביתת העובדים האקדמאים בשירות המדינה, היה זה בעצם אות המרי הגלוי הראשון מצדם. הצטרפותם לשביתה כמחווה של הזדהות סימלה את מהות הגרעין האידיאי שיצמיח כעבור שנתיים את הארגון.

אות המרי הראשון

מספרם המועט של האקדמאים במדינת ישראל באותן שנים גרם לקיפוחם מבחינת תנאי העסקתם. קיפוח זה העיד על פער ערכי בין תפיסתם העצמית ובין האופן שבו נתפסו בחברה, שרבים מאזרחיה היו אנשי עמל ויגעי כפיים אשר כלי הנשק שבהם אחזו לצורכי הגנה פיזית יומיומית עדיין לא התקררו.

החשיבות והמשקל שיהיו לאקדמיזציה בעיצובה העתידי של המדינה היו אם כן סמויים מן העין כמעט לחלוטין. מכאן נגזרה גם ההתייחסות לנדבך שמכשיר בעיקרו קניית השכלה גבוהה – היינו, לימודי התיכון.

תסיסתם של מורי בתי הספר העל-יסודיים בתוך הסתדרות המורים, עד לפרישתם

כדי להתאגד בארגון מקצועי אוטונומי, היתה לא רק בגלל תנאי שכר בלתי-הולמים. הם ביקשו שקודם כול יכירו בייחודיות ובסגוליות של תרומתם לטיפול הנוער, שיתרום בבוא היום להצמחת פארות שיפארו את המדינה ואת מעמדה בקרב אומות העולם.

אולם המורים לא הקדימו לחזות כי חוסר הנחת שלהם מן הקיים יעמת מדינה שלמה עם טבעם הסבוך והמורכב של הערכים הדמוקרטיים, שעליהם ביקשו מנהיגי האומה לכונן אותה. בעוד המורים רואים זכות דמוקרטית לגיטימית בתביעתם להקמת חטיבה עצמאית בתוך הסתדרות המורים, הם נחשבו כמי שמבקשים להפר את עקרון היחס השווה כלפי כל מי שנושא באותו תפקיד – ללא אבחנה בין טיב והיקף הכשרתו ומהות תרומתו.

לא רק ההסתדרות הכללית התגייסה לדכא את הרצון להתארגנות "הבדלנית" – כפי שכונתה מראשיתה – של קומץ המורים התיכוניים. תוך חודשים לא רבים יצאו נגדם גם מנהיגי המפלגה השלטת, מפא"י, אשר ההסתדרות הכללית היתה מעין "מיופה כוח" שלה – הזרוע האחראית ליישום השקפת העולם החברתית וערכי העבודה שקבעה ההנהגה עבור ציבור העובדים כולו, ובכלל זה המורים.

ברבבות המורים, מוסמכים ובלתי-מוסמכים, ראה מנהיג מפא"י דוד בן-גוריון את המתגייסים הראשונים, אולי השליחים החשובים ביותר במעשה הגשמת המפעל הלאומי-ציוני. עוד בשנת 1930, שבועות אחדים לאחר שנוסדה מפא"י, ניסח בן-גוריון את קווי הפעולה שהנחו אותו מאז ובמשך כשלושים שנה: "השאלה היא שעכשיו רוצים להקים מפלגה, שתהא נושאת את כל הפעולה הפוליטית, החינוכית והתרבותית בכל הציבור. כמובן שאין להעלות על הדעת שבפעולה זו לא יהיה מקום למורים, אלא שעליהם להיות כפופים למפלגה."

לא רק ההסתדרות
הכללית התגייסה
לדכא את הרצון
להתארגנות
"הבדלנית" של
קומץ המורים
התיכוניים. תוך
חודשים לא רבים
יצאו נגדם גם
מנהיגי מפא"י,
אשר ההסתדרות
הכללית היתה
מעין "מיופה כוח"
שלה ביישום
השקפת עולם
חברתית וערכי
עבודה עבור ציבור
העובדים כולו

מנחם אורן בשולחן הנשיאות

אהרון ידלין, שר החינוך

המורים אמנם מילאו כנדרש את ייעודם הראשון במעלה במרוצת שנות הנהגתו של בן-גוריון ואף לאחר מכן. אולם חרף היותם חיילי החזית בשדות הרוח של האומה המתגבשת, חל פחות במעמדם כקובעי אופייה ותכניה של "המערכה" שבה התמודדו.

זאת ועוד, ואולי כנגזרת של אותו פחות מעמדי – המורים לא היטיבו לעמוד על משמרתם ב"מערכה" האחרת: שכרם! ביטוי ציני לכך נתן הסאטיריקן אפרים קישון, בימים שלפני הקמת ארגון המורים האקדמאים: "...אשר למחנה המורים, מני אז לא פסקנו מלהפוך בשאלה: מה מניע בחור צעיר ושפוי בדעתו לבחור בהוראה כמשלחי יד, כשידוע לכל בר-בי-דעת, כי מקצוע נישא זה מבטיח לבעליו מצוקה משוריינת לכל ימי חייו?"

ואילו שורותיו של המשורר נתן אלתרמן, שנכתבו ופורסמו באותם ימים תחת הכותרת "המורה העברי" בספרו **הטור השביעי**, יצוטטו למצער לא אחת על ידי חברי הארגון במרוצת השנים שתבואנה, ולאו דווקא במסגרת שיעורי הספרות: "ציונות, משרדים לך (משרד על משרד), / מזכירות / ושליחים / וקרנות נושאות-פרי, הזוכרת את איך לבדד-לבדד / נשאך בחיקו המורה העברי (... ציונות, ברצון

אחרי הפרוטה / אל תתניהו בלי קץ את רגליו לכתת. (... ולסיום: אם הלירה הולידה שביתה, / לא נחטא אם נאמר כי נקל לחזות / שחייב היישוב למורה בכיתה / קצת יותר מן הלירה הזאת."

הנהגת המדינה, ההסתדרות הכללית והסתדרות המורים אמנם זעמו על רצונם של המורים התיכוניים להתארגן כחטיבה נפרדת, ייחודית, בעלת מעמד וזכויות ותגמול שונים משל אלה של כלל ציבור המורים, אך עיקר התרעומת נקשר בעניין מהותי ומאיים הרבה יותר. רצונם של המורים בבתי הספר העל-יסודיים בהכרה בייחודיות, הגוררת מטבעה פיצול ופילוג – רצון זה איים על שמירת אחדות השורות, על עקרון ההומוגניות שהיה באותם ימים חיוני ביותר להגשמת המטרות והיעדים הלאומיים.

ב-30 במרץ 1956, במהלך אספת המורים התיכוניים בגימנסיה הרצליה בתל אביב, נקבע כי הצירים שיגיעו לכנס הארצי שתוכנן להתקיים כעבור חודש, בל"ג בעומר, לא ייבחרו

ההתהוות

התקופה הראשונה בהקמת ארגון

המורים, "תקופת ההתהוות", כוללת פרישה דרמטית מהסדרות המורים. הדרמטיות נובעת מהקשיים שחוותה חבורת

המייסדים, אך היא לא היתה עזיבה פתאומית, אלא לוותה במחאה ובניסיונות לפשרה שנמשכו כשנתיים. הסדרות המורים שימשה באותה עת ארגון העובדים היחיד שייצג את המורים בישראל. בשלהי חברותם של מורי התיכון בה, גבר חוסר שביעות רצונם מאופי ייצוגם. רוב טענותיהם נבעו מכך, שאף על פי שהם ראו בעצמם משויכים לקבוצה משמעותית בעלת רמת השכלה הגבוהה מזו של מורי היסודי והגננות, בכל זאת לא קיבלו האינטרסים שלהם ייצוג הולם, במגעים שקיימה ההסתדרות עם המעסיקים (הממשלה ובעלויות שונות). מורי התיכונים טענו כי הסדרות המורים שבה היו חברים אינה פועלת לקידום שכרם ותנאי עבודתם, וכי היא יוצרת העדפה כלפי החברים האחרים. תחושת קיפוח זו נבעה מהמצוקה הכלכלית שנוצרה בקרב חבריהם ומדאגתם לעתיד החינוך. דאגתם התבססה על סיטואציות של מורים תיכונים אשר חיפשו חלופות להוראה כפרנסה, או שקלו בדעתם לעשות כן. במקביל, חשו מורי התיכון כי אין להם אוזן קשבת בקרב הגוף המייצג אותם. הם ראו עצמם חסומים מלהגיע אל ראשי הסדרות המורים. ההגמוניה של ההסתדרות הכללית, שהיתה ארגון הגג של הסדרות המורים, קבעה נורמות התנהגות הכוללות בלמים

כלפי החבר כפרט, וגם וכלפי קבוצת מורי התיכון שהיו מיעוט בתוכה (כ-1800 מורים, שהיוו 12% מכלל החברים). בצר להם, ומשגאו בקרבם תחושות הניכור, הזלזול והאי-רלבנטיות של ההסתדרות, החליטה קבוצת מורים לפרוש ממנה.

לאורך תהליך הפרישה מהסדרות המורים ובשנת ייסוד הארגון, ניתב אפוא הארגון הקם את מהלכיו באמצעות קריאות ותביעות להיטיב את מצבם הכלכלי של המורים בתיכון. הארגון דרש את שיפור תנאי עבודתם של המורים הללו, אך בעיקר את שיפור שכרם... הארגון מעולם לא קשר עצמו לסוציאליזם, הוא גם לא הכריז על עצמו כבעל אינטרסים לבצע שינויים מבניים או פוליטיים בחברה.

לעומת זאת, חרת על דגלו להיות בלתי-מזוהה עם מפלגה כלשהי, וחזר על תפיסתו זו בנסיבות רבות. בתקופה הראשונה, "ההתהוות", התמקדו המייסדים בתביעות לשיפור תנאיהם הכלכליים של המורים בתיכון. המגמה, אשר שורטטה על ידם כבר בצעדים הראשונים של המחאה כלפי הסדרות המורים ובעת הפרישה ממנה, תאמה את מאפייניו של איגוד מקצועי מטיפוס כלכלי.

זיהוי של מגמה זו אינו מתבסס רק על הקריאה לשפר את שכר המורים ואת תנאי עבודתם, אלא נשען על ניתוח של שני היבטים נוספים בפעילות הארגון: צירוף חברים חדשים לארגון ופיתוח הידע הספציפי לתחום ההוראה, היבטים הקשורים רק לכאורה לצעדי פיתוח של אגודה פרופסיונלית (אך הטיפול של הארגון בהם החליש למעשה את הכיוון של פיתוח ההוראה כפרופסיה).

"לא דרכו של
הארגון פסולה
בעיניכם, אלא
עצם קיומו. אין לי
מצפון הסתדרות,
כמו שאין לי מצפון
מפלגתי או אקדמי.
אבל מצפון יש
לי, בלי תואר ושם
לוואי. והוא יקר לי
עד כדי כך שאינני
נכון לשעבד
אותו לאיזה גורם
שהוא..."

על פי מפתח מפלגתי אלא לפי מספר המורים בכל בית ספר תיכון. קביעה זו אכן היוותה תקדים משמעותי יותר מכל דרישה לתוספת בשכר.

בעלון הפנימי **החינוך התיכון**, שהופץ ערב כינוס ל"ג בעומר, הדגישו הכותבים את עניין המפלגתיות ונימקו את תפיסתם לגבי הצורך בהפרדה בין המפלגתיות ובין עבודתם, שעיקרה הקניית ערכי חיים וידע החיוניים לכל אזרח ואזרח במידה שווה.

גם באותו עלון, ובעיקר בכינוס ל"ג בעומר, העלו הדוברים, ובהם יו"ר הכינוס וממייסדי הארגון ד"ר מנחם אורן, את עניין שכרו של מורה התיכון. דובר על פנסיה, על תשלום דמי מחלה ועל שנת חופשה בתשלום – עניינים שעד אז לא טופלו כראוי, אם בכלל. בעיקר יצאה הקריאה לביטול ההצמדה בין שכרו של המורה בתיכון לשכר המורה בבית הספר היסודי.

אז עדיין רצו באי הכינוס להישאר "בני משפחה אחת", גם אם "בנים בוגרים המפקדים את גורלם בידי עצמם ומבקשים את הזכות לעשות זאת." אולם המציאות טפחה עד מהרה על פניהם, כשהתברר כי משפחה גרעינית מתקשה לעכל ולהכיל דחפים ורצונות התבגרות בדלניים.

שנתיים חלפו מאז אותו כינוס דרמטי ועד שמורי התיכון הגיעו למסקנה, כי על אף שה"משפחה" הכירה בזכותם להיות "בנים בוגרים" ואפשרה הקמת חטיבת מורים תיכוניים תחת קורת הגג שלה, היא התקשתה להאציל עליהם סמכויות חדשות וייחודיות.

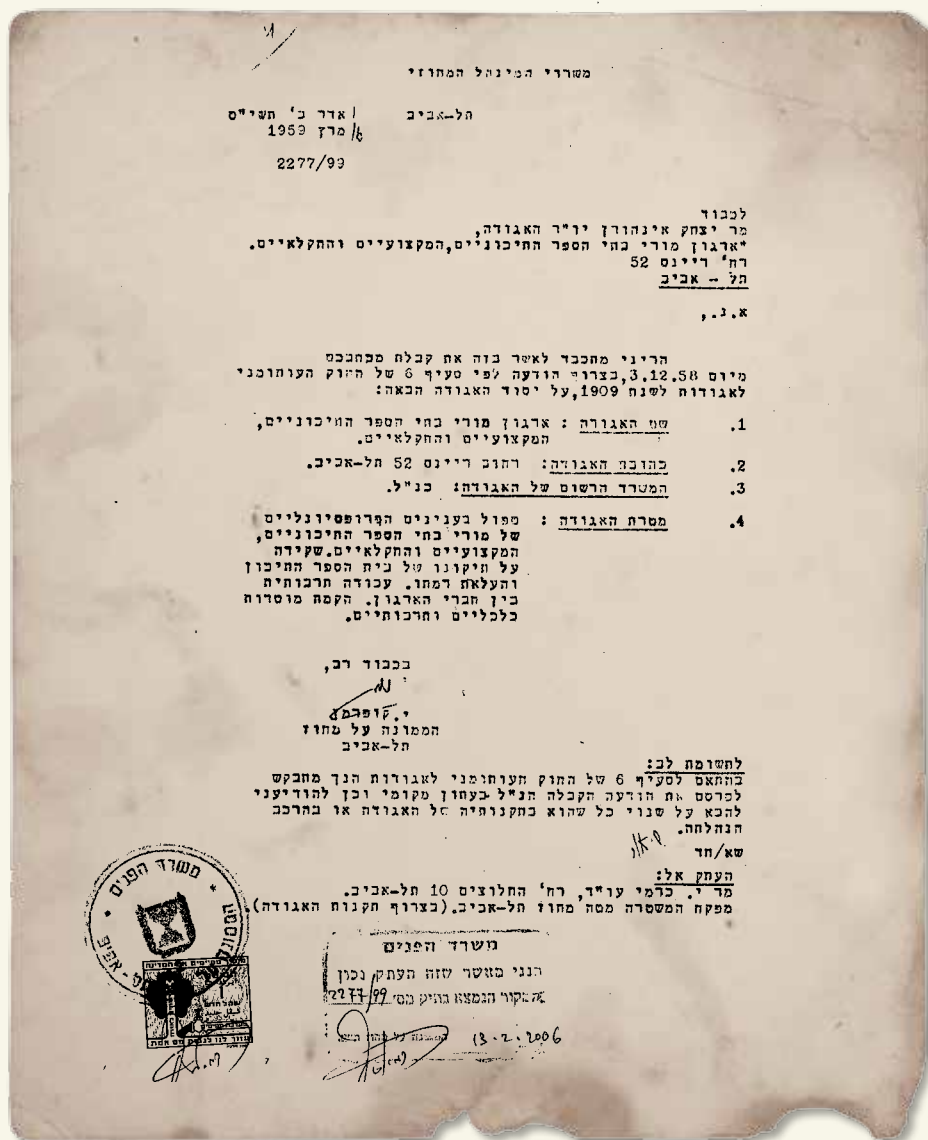
שביתות ראשונות, איומים וסנקציות

שתי השביתות של המורים התיכוניים במהלך המחצית השנייה של שנת 1958 (במאי ובאוקטובר) היו "צירי הלידה" האחרונים. כמעט בעל כורחו פרץ הארגון החדש לאוויר העולם, זאת לאחר שהסתדרות המורים לא זו בלבד שלא סיפקה את צורכי המורים התיכוניים, אלא גם הוכיחה קשות את המורים הסוררים.

עד מהרה גילו המורים "המתבגרים" כי קיומם כארגון עצמאי מותנה בלגיטימציה מכלל הציבור. ניצני הכרה כה חיונית זו הגיעו מ... מורי התיכון. במפקד חברים שנערך עם סיום השביתה באוקטובר '58, שבמהלכה הוכרז על הקמת הארגון, כבר היו בו כאלף מורים. אלה שעדיין השתייכו להסתדרות המורים נמצאו מעתה תחת אווירת איום בסנקציות שיופעלו נגדם אישית אם יבקשו לערוק אל שורות הארגון הטרי. החרב החדה ביותר היתה הרחקה מההסתדרות הכללית. פירוש הדבר היה שלילה אוטומטית של כל הזכויות הקשורות בחברות בהסתדרות, למשל קופת חולים וקרן פנסיה.

האווירה העוינת כלפי מייסדי ארגון המורים החדש לא זו בלבד שלא ריפתה את ידי חבריו, כי אם להפך. העניין היה שבעודם נאבקים למען יישום עיקרון הא-פוליטיות, ולו בין כותלי ארגונם, הם נקלעו אל לב-לבם של מהלכים פוליטיים שהוכתבו על ידי פוליטיקאים.

כך למשל, מרדכי כהן, ממקימי הארגון והיו"ר הראשון שלו, השיב למכתב אישי של פנחס לבון, שנשלח ערב כינוס ועידת היסוד שהתקיימה בחנוכה, ב-10 וב-11 בדצמבר '58:

אישור משרד הפנים על
הקמת ארגון המורים כאגודה
עוֹתוֹמִנִית

"לדעתך, הארגון החדש מסוכן לציבור המורים, והקמתו היא בגידה בציבור העובדים. כאן, חבר לבון, אתה מגלה סוף-סוף טפח מדאגתך האמיתית. קומץ של מורים 'בטלנים', חסרי השפעה ונטולי כוח, נהפך פתאום לסכנה לעשרות אלפי עובדים המאוגדים בהסתדרות הכללית... אכן, כנראה הדבר בכל זאת רציני, ניגוד אינטרסים ו/או ניגוד השקפות עולם, עד כדי ניתוק יחסים והטלת חרם חד-צדדי על ארגון שבשעת ההחלטה ובשעת כתיבת מכתבך עדיין לא בא לעולם, לא קבע את תקנונו ולא בחר את מדיניותו.

"לא דרכו של הארגון פסולה בעיניכם, אלא עצם קיומו. אין לי מצפון הסתדרותי, כמו שאין לי מצפון מפלגתי או אקדמי. אבל מצפון יש לי, בלי תואר ושם לוואי. והוא יקר לי

בעוד הנהלת
משרד החינוך
העמידה את
עצמה בחזית אחת
עם ההסתדרות
הכללית והסתדרות
המורים, תוך
שהיא מסרבת
להפצרות חברי
הארגון לנהל עמם
משא ומתן ישיר
בעניינים הנוגעים
למסגרת החינוך
התיכוני ולו בלבד,
הקדים שר החינוך
זלמן ארן להכיר
בזכות הדמוקרטיה
המקנה לגיטימיות
להתארגנות
העצמאית

עד כדי כך שאינני נכון לשעבד אותו לאיזה גורם שהוא. מצפון זה מכיר בערכים לאומיים ודתיים וחברתיים, וגם בצורך של משמעת והגבלת החופש האישי לטובת הזולת. משום כך אני מחייב את ארגון העובדים במסגרת ההסתדרות הכללית, כמכשיר שייעודו מניעת ניצול האדם על ידי האדם, ויסודו על שוויון וחופש, חופש ההתאגדות וחופש הביקורת".

מילים כמו דמוקרטיה, א-מפלגתיות וחופש התארגנות תהיינה מעתה התחמושת שבאמצעותה יבקשו אנשים כמרדכי כהן, יצחק איינהורן, ש. רובינזון, מנחם אורן, ארתור בירם, א. ירושלמי, בנימין מאיר, א. קולבר, מ. חורב ויעקב ברויאר לחשוף את מניעי המלחמה האמיתיים של הסתדרות המורים וההסתדרות הכללית נגדם. יותר מכך, מושגי יסוד אלה יפגעו – ולא ככדורי סרק – בטבורה של המערכת השלטונית.

"חדר המורים הוא התא הבסיסי היחיד, והוא השולח את נציגיו כצירים לוועידה הבוחרת את המועצה הארצית. זו האחרונה בוחרת מקרב חבריה את ההנהלה הארצית. אין גם 'שריון' מקומות במוסדות הארגון – לא על בסיס גיאוגרפי (מחוזות וכ"ב), לא עדתי ולא לאומי. וכל עוד ישמור ארגונו על מבנה דמוקרטי זה, יישמר ייחודו שהוא סוד כוחו".

הלך רוח כמו זה שמבוטא בהתנסחות שחתמה את ועידת היסוד של המורים התיכוניים, הצליח באורח נס, בהגיעו אל שערי משרד החינוך, לחדור דווקא שם את שריני הפוליטיקה.

בעוד הנהלת משרד החינוך העמידה את עצמה בחזית אחת עם ההסתדרות הכללית והסתדרות המורים, תוך שהיא מסרבת להפצרות חברי הארגון לנהל עמם משא ומתן ישיר בעניינים הנוגעים למסגרת החינוך התיכוני ולו בלבד, הקדים שר החינוך זלמן ארן להכיר בזכות הדמוקרטיה המקנה לגיטימיות להתארגנות העצמאית.

אולם סד המפלגתיות עיכב בעד ארן מלתת ביטוי מידי לראיתו המפוכחת, עד שמנהיגי הארגון סיפקו לה את ה"דלק". בראשית 1959 הם הכריזו על אי-שיתוף פעולה עם משרד החינוך, ומאוחר יותר גם עם הנהלות בתי הספר שבו עבדו הם וחבריהם.

הימנעותם של חברי הארגון במשך חודשים ארוכים ליטול חלק בהכנת שאלונים לבחינות בגרות, לפקח עליהן ולבדוק אותן, אי-שיתוף פעולה עם המפקחים וניתוק הקשר עם ועדות ההוראה למיניהן, הוכיחו בעליל – גם אם בדרך השלילה – את חיוניותם הרבה בהתקיימותה התקינה של מערכת החינוך העל-יסודי בימים שבשגרה.

בעיתון הבוקר, באחד מן המאמרים הרבים שפורסמו באותה תקופה בעניין עיצומי המורים התיכוניים – לאחר ששלוש שנים קודם מנעו מהם להתבטא באמצעי התקשורת – תחת הכותרת "הדרמה שמאחורי משבר התיכוניים" (21.3.60), נכתב: "מצב החינוך הגיע לשפל המדרגה. המורים הפסיקו כל שיתוף פעולה עם המפקחים. משרד החינוך איבד בהדרגה את כל שליטתו על מערכת החינוך התיכון. הורים ומנהלי בתי ספר הגיעו למסקנה הבלתי-נמנעת, שיש לסגור כליל את כל מוסדות החינוך התיכון". לא פחות ולא יותר.

"מצב דברים זה", נכתב בהמשך פריסת הדרמה "הבלתי-חינוכית" למען שינוי פני

החינוך, "אילץ את שר החינוך והתרבות להתערב בפועל בסכסוך... שום שר לא היה יכול להוסיף ולהסתכל בשוויון נפש על הרס המפעל הנתון לסמכותו, מבלי שייחלץ לפתור את הבעיה או להגיש את התפטרותו."

התפטרות אכן היתה, אלא שקדמו לה מהלכים תקדימיים מצד הנהלת הארגון. המהלך הנועז ביותר היה בתחילת ינואר 1960. בפגישה בין ראש הממשלה דוד בן-גוריון ושר החינוך זלמן ארן ובין מוליכי המאבק של ארגון המורים האקדמאים דחו האחרונים את הצעת הפשרה של ראש הממשלה, שלפיה יזכה הארגון בהכרה כגוף יציג רק לגבי

שר החינוך אבא אבן.
"רצוני לכרות עמכם ברית
של שותפות"

נושאים הקשורים בתחום הפדגוגיה.

התביעה ליציגות במשא ומתן בענייני התגמול הכספי המיוחד למורה בתיכון, כפי שדרשו נציגי הארגון ואשר בגינה איים מזכיר הסתדרות המורים, שלום לוי, בהשבתת 91 אלף המורים שבהנהגתו, אמנם לא נדחתה על הסף. אך לארגון המורים הובטח כי "ועדת גורי" היא שתדון במהלך השנה בתביעה לקבוע את שכר מורי התיכונים לא רק על פי ותק והשכלה, כי אם גם בהתאם לתפקידם.

סירובם של ראשי הארגון להורות על הפסקת העיצומים – בין שנבע מן ההתנגדות להשהיית ההכרה הגורפת בהם מצד ראשי המדינה ובין שהנוע מן ההתנגדות להרכבה הפרסונלי של "ועדת גורי" – נתפס על ידי שר החינוך כפגיעה אישית בו עצמו! התפטרותו מתפקידו, ב-20 במרץ אותה השנה, היתה יכולה להתפרש כאות לכישלונו. אולם מן העיתונות של אותה תקופה אפשר ללמוד כי מי שראה בפעולת ההתפטרות אות כזה היה בעיקר השר המתפטר. הציבור התייחס אליו כאל גיבור טרגי – קורבן של "כוחות גדולים", ולא דווקא מטאפיזיים!

חמישה ימים לאחר ההתפטרות, במדור "זו דעתי" ב**ידיעות אחרונות**, כתב אהרון שמיר תחת הכותרת "המורים – בין לבון לארן": "מר פנחס לבון ידוע כאדם שאינו מתייחס בביטול לאקדמאים, והמקורבים לו סבורים שאין הוא מזדהה עם הצהרתו של ד"ר גיורא יוספטל בפתירת ועדת מפא"י השבוע, שבה טען שהסתדרות העובדים צריכה להתנגד לאקדמיזציה של המדינה ולמעמד מיוחד לבעלי השכלה גבוהה. אולם מר לבון משמש

מזכיר ההסתדרות, ותפקידו מחייב אותו להתייצב לימין גוף הסתדרותי, הנאמן להסתדרות וממלא את כל הוראותיה. מר לבון פתח במערכה בשצף קצף:

"אם הצליח 'הזקן' לשכנע את אייזנהאור ואת מקמילן, בוודאי יצליח גם לפשר בין ארן ללבון". לאחר שנתבדתה תקוותו זו של אחד מחברי מזכירות מפא"י, ועוד בטרם ייקרא אבא אבן למלא את מקומו של שר החינוך המתפטר, נראה בעליל כי ההנהגה הפוליטית, רובה ככולה, נוטה להכיר – גם אם בעל כורחה – בזכותו של ארגון המורים החדש להתקיים לצד הסתדרות המורים הוותיקה.

עדות מעניינת לכך משמשים דבריו של שר העבודה דאז, גיורא יוספטל. גם אם לא השכיל עדיין להבחין בנחיצות האקדמיזציה, שלקראתה ביקשו חברי הארגון להכשיר את דורות חניכיהם, הוא זיהה – אמנם באיחור – את הכורח לסטות מהקו הנוקשה שהכתיבה עד כה מפלגתו: קו מרכזי, צנטרליסטי מדי עבור ציבור העובדים במדינה.

מעמד המורה

הקפיטליסטית. היא משקפת את ההערכה שמקרין מקום העבודה של המועסק כלפי העובד.

מכאן נובע שנושא המעמד יכול להיות מקושר בו זמנית למאפייני פעילותו של איגוד מקצועי מטיפוס כלכלי המעניק קדימות לשיפור שכר העובד, וגם לדרך פעולתה של אגודה פרופסיונלית הפועלת לטיוב מעמדם המקצועי של חבריה ולחיזוק אחיזתה בשוק, תוך שהיא מייחדת עצמה באמצעות סמלים ודפוסי פעולה האופייניים לה. הרצון להצמיד את שכר המורים התיכוניים לזה של האקדמאים מהווה סימבול פרופסיונלי, הנסמך על מיתוס המורה האירופי המכובד והדעתן. המיתוס משמש מרשם רציונלי אשר מסמן מטרה חברתית כמטרה טכנית. הנוסטלגיה לדמות המורה מאירופה שלפני השואה הביאה את אנשי הארגון ליצור סימבול של "המורה האקדמאי" בהיבט הכלכלי וברצון להיצמד פרקטית לתפקוד הפרופסיונלי של המורה מ"התקופה ההיא"...

מעמד המורה הוא אחד המרכיבים המעצבים את ההווה של הארגון. הטיפול במעמד המורה אינו קוניונקטורה, אלא נמצא תמיד בתודעתו של הארגון... היכולת של הארגון "לרכוש את מעמדו" עשויה לאפשר שליטה בשוק העבודה באמצעות קבלת לגיטימציה מהחברה לשם פיקוח והערכה של תוצרים בתחום המקצועי.

הארגון מעוניין לחזק את מעמד המורה באמצעות הרחבת יוקרתו האישית והמקצועית. בחפשו אחר עוגן להשוואה ולשאפה אליו, בתהליך לקידום המעמד, תבע הארגון להצמיד את שכרו לשכר האקדמאים, ובאופן ספציפי לשכר המהנדסים שבשירות המדינה (מתוך תפיסתו את הסתדרות המהנדסים כארגון מיליטנטי שהצליח להשיג עבור חבריו הישגים רבים בנושא השכר ומרכיביו). יוקרתה של פרופסיה קשורה להיבט הכלכלי. רמת שכר גבוהה מהווה אחת מהשאיפות השכיחות של הפרט, לבטח בחברה

כנראה בגלל
 מצוקת השעה,
 מחל בן-גוריון על
 כבודו הפגוע וזימן
 אליו את נציגי
 ארגון המורים.
 אף הם כמדומה
 ביקשו ליישר
 את ההדורים
 בינם לבין מנהיג
 האומה. אותה
 פגישה היסטורית
 הסתיימה בניסוח
 נייר משותף, שעל
 פיו מכיר ראש
 הממשלה בזכותו
 של ציבור המורים
 התיכוניים לייצוג
 עצמאי בעניינים
 השונים הקשורים
 במעמדו המיוחד

באספה של חברי מפלגתו, שהתקיימה במוצאי שבת, 24 באפריל '60, קבע שר העבודה
 נחרצות: "אני נמנה עם אלה המתנגדים למינוי שר החינוך החדש, כיוון שאיש אינו מסוגל
 לנהל את ענייני החינוך במדינה כל עוד לא הושג הסדר בין שני ארגוני המורים."
 עיקר ביקורתו באותו נאום כוונה כלפי... הסתדרות המורים: "הסתדרות המורים מונה
 עתה אלפי חברים. לעומת זאת, היא מנסה לפעול כאילו היא היתה ארגון של כמה
 מאות אנשים בלבד. תפיסה ארגונית זו יכולה לעמוד במבחן, והיא עלולה להתפוצץ
 לאור המציאות שבה קיים לעתים קרובות הצורך במסגרות אינטימיות וצרות יותר, בגלל
 האינטרסים השונים של קבוצות שונות."
 "האם אפשר לדבר על שלמות הארגון, תוהה-שואל השר, "במצב שבו אחד אינו יודע
 לדבר עם השני, שבו מורגש רוגז, ואפילו קצת שנאה?"
 עמדתו זו אולי לא היתה נשמעת אלמלא התגייסותו של דוד בן-גוריון שבועיים קודם
 לתיקון לב שדה מערכת החינוך השסועה. הוא עשה זאת בתוקף תפקידו כממלא מקום
 זמני של שר החינוך, שעמד בהתפטרותו חרף ההפצרות שיחזור בו.
 כנראה בגלל מצוקת השעה, מחל בן-גוריון על כבודו הפגוע וזימן אליו את נציגי ארגון
 המורים. אף הם כמדומה ביקשו ליישר את ההדורים בינם לבין מנהיג האומה. אותה
 פגישה היסטורית הסתיימה בניסוח נייר משותף, שעל פיו מכיר ראש הממשלה בזכותו
 של ציבור המורים התיכוניים לייצוג עצמאי בעניינים השונים הקשורים במעמדו המיוחד.
 ביטוי גלוי, ממשי, אולי המשמעותי ביותר להכרה זו היתה קביעתו של בן-גוריון, כי
 בתקופת המשא ומתן שינהל הוא עצמו ליישוב הסכסוך המתמשך, לא ינוהל משא ומתן
 ולא יחתם חוזה על ענייני השכר ותנאי העבודה של המורים התיכוניים ללא שיתוף הארגון
 המייצג אותם בלבד.
 לשווא נאחזה הסתדרות המורים בכותרות כמו "הסתדרות המורים מוקיעה הבטחות
 בן-גוריון לארגון התיכוניים, כעידוד מזיק למפירי מרות לאומית". גם התראות בנוסח
 "קשה לשער מראש את הנזק הלאומי והחינוכי הכרוך בהבטחות שניתנו לארגון המורים
 התיכוניים", לא היו אלא ניסיונות אחרונים – כושלים מעיקרם – להסיג את גלגל
 ההיסטוריה לאחור.
 בעוד הסתדרות המורים חרדה לכאורה לנזק הלאומי שבהצלחת מאבקו של הארגון
 המתחרה על הכרה ומעמד יציג, חששו ראשי הארגון כי שלבי מאבקם יגרמו לקרע פנימי
 עוד בטרם הסתיים.
 אחוות הלוחמים לא הושגה בנקל.
 בישיבות הנהלת הארגון, שהתקיימו בביתו שמוקם אז כהיום בתל אביב (להוציא תקופה
 קצרה, בשלהי שנות השישים, שבה התכנסו חברי הארגון בירושלים), התגלעו חילוקי
 דעות קשים, בעיקר באשר למידת המיליטנטיות של הפעולות וההתנסחויות. באין נוהלי
 התארגנות מסודרים וקבועים, איימה סכנה של "הפיכות פנימיות" על כל שעל. באותן
 ישיבות, די היה לפעמים בהתנגדות של כמה חברים כדי לקבוע היררכיה חדשה בהנהלה.
 ואכן, כחודש לפני התפטרותו של זלמן ארן הודח מרדכי כהן מתפקיד היו"ר. את מקומו

מימין: ראש הממשלה דוד בן-גוריון. במרכז שדה המערכה על ההכרה בארגון המורים משמאל: מרדכי כהן, יו"ר הנהלת ארגון המורים הראשון

של כהן תפס יצחק איינהורן, שעמד עד אז בראש "המזכירות הארצית של ועדי העובדים בבתי הספר התיכוניים".

שינויים פרסונליים אלה בצמרת הארגון היו איתות לכך שהמאבק המתמשך מול יריבים מבחוח עלול להוות מעין חרב פיפיות שתאיים ככלות הכול על עיקר העיקרים: על היכולת של חברי הארגון להוסיף ולתפקד כראוי מול תלמידיהם.

חוזרים שהפיצה הנהלת הארגון באותם ימים מלמדים על כמיהה "לשוב ולהקדיש את כוחותינו לעבודת החינוך, לעבודת יצירה".

אולם כמיהה לחוד ומציאות לחוד. השביתה הגדולה הראשונה, שעליה הכריז ארגון המורים בתחילת 1961, השביתה לחלוטין את כוחות היצירה בחינוך תלמידי התיכון במשך כחודש וחצי – בין 3 במרץ ל-28 באפריל.

חרף הכרזתו של שר החינוך החדש, אבא אבן, באוזני מועצת הארגון – "רצוני לכרות עמכם ברית של שותפות" – והצהרת כוונותיו לפעול למען מילוי תביעותיה, הוא לא הצליח לראות בהתגשמות תקוותו, שאף היא בוטאה באותו מעמד: שמערכת החינוך תתקיים ללא זעזועים. מסקנות דו"ח ועדת גורי, שפורסמו חצי שנה לפני פרוץ השביתה, נדחו בזעם על ידי ראשי הארגון. לטענתם, מסקנות הוועדה לא היו כי אם תוצר של "סילוף האמת והטלת אבק בעיני הציבור".

ראשי הארגון אף דחו את המלצות ועדת הלפרין שהוקמה לאחר ועדת גורי. על פי אותן המלצות היה על משרד האוצר – והוא אף הסכים לכך – להוסיף לשכרו של המורה בתיכון בין 7 ל-45 ל"י.

דרישת המורים להתארגנות
כחטיבה נפרדת בהסתדרות
המורים

בעוד שבמועד הקמת הארגון ובחודשים הראשונים לאחר מכן תבעו המורים בתיכון ששכרם יוצמד לסולם השכר בסקטור האקדמי, כיוון שרמת השכלתם נבדלת מזו של המורים בבתי הספר היסודיים ושל הגננות, הרי שעתה התחדדה תפיסתם הפרופסיונלית. בדרישתם, שנוסחה ערב פרוץ השביתה הגדולה, הודגש רצונם לגלם במשכורתם הן את השכלתם הנרחבת והן את תרומתם במסגרת מקצועם הייחודי.

מעבר לכך – הועלתה תביעה עקרונית לטווח ארוך, ששכר המורים התיכוניים לא יוצמד עוד לשום סקטור אחר במשק. ראשי הארגון הציעו לממשלה לאמץ למענם טבלת שכר עצמאית, דומה לזו שהכינו בעצה אחת עם צוות כלכלנים.

אלא שגם הפעם התעקשו מארגני
השביתה לקשור בין מספרים ובין
מהויות ואיכויות רוחניות. מערכת
חינוכית מתוקנת ומועילה, טענו,
חייבת לדאוג לכך שמוריה יהיו בעלי
השכלה נרחבת ככל האפשר, ואילו
השכר המוענק למורים בתיכון דוחה
רבים מן האקדמאים, שמן הראוי היה
שייקחו חלק איתן בהוראת הדור הבא.
יתר על כן וחמור מכך: אם לא יועלה

שכרו של המורה בתיכון, לא זו בלבד שבוגרי האוניברסיטאות ידירו רגליהם ממקצוע ההוראה, אלא שגם כאלה שהחלו לעסוק בו – בגלל נטייה אידיאליסטית או נטיות לב אחרות – ייאלצו בבוא היום לנטוש את הבית החינוכי ולעשות יותר למען צורכי ביתם... כלי השביתה שבו אחזו המורים במהלך השנים מאז ועד היום, גם אם במהותו הנו כלי לגיטימי במאבק מקצועי במדינה דמוקרטית, הוכח ככלי בעייתי במיוחד כשמדובר במורים המשתמשים בו.

בעייתיות זו נחשפה במלואה בפעם הראשונה – ולמצער, לא האחרונה – כאשר במהלך שבעת השבועות גדל והלך מספר המורים השובתים. בעוד שבתחילת השביתה היא פגעה בעיקר בלימודים הסדירים בגימנסיות בערים הגדולות, לקראת סיומה הושבתו הלימודים בבתי הספר התיכוניים בערים נוספות ובכפרים. עם השובתים נמנו גם מורים בסמינרים למורים ואף מורי תיכון שנותרו באותו זמן תחת הגג של הסתדרות המורים.

מילים נשגבות כמו "חינוך", "תרבות" ו"ערכים" לא נחרתו עוד רק על דגלי אלה האמונים על הקנייתם של חינוך, תרבות וערכים. הימים הארוכים שבהם נותרו ריקים כיסאותיהם של 30 אלף תלמידים – ובהם תלמידי "שמיניות" – גרמו להורים רבים לגייס את אותן מילים נשגבות, אך כנגד משביתי הלימודים. ועד ההורים הארצי אף הגיע להחלטה חד-משמעית לצאת במאבק ציבורי נגד המורים השובתים.

ומה היה כלי הנשק שבידיהם? איום לחדול לשלם שכר לימוד ולהורות על אי-כיבוד השטרות שכבר נמסרו. כל זאת עד שהשביתה תסתיים. היו מי שהציעו לא לשלוח עוד את הילדים המושבתים לבתי מורים שובתים, שהשלימו את שכרם הזעום על ידי מתן שיעורים פרטיים.

עד סיום השביתה למדו המורים התיכוניים כי לדרכי מחאתם על קיפוח מעמדם וכיסם ישנם מפקחים ופקחים רבים שלא בהכרח ולא תמיד נוטים להם חסד. זאת דווקא משום שעניין מעמדם המיוחד בחברה הנו מסובך ומורכב ונתון לפרשנויות משתנות לבקרים, בהתאם לנסיבות ולמצב שבו מוצאים עצמם הפרשנים...

פרשנים שונים היו לא רק מבחון, כי אם גם מבית. ככל שהשביתה התארכה, קמו לה מתנגדים מטעמים שונים, גם מקרב המורים השובתים. חלקם צידד בעמדתו של ד"ר ארתור בירם, ממייסדי הארגון, שהודיע על פרישתו ממנו מיד עם ההכרזה על הכוונה להשבית את בתי הספר התיכוניים.

במכתבו אל הארגון, שבראשו עמד שוב ערב השביתה מרדכי כהן, מגנה ד"ר בירם את נשק השביתה ורואה בה, ביסודה, פוליטיקה נפסדת שמוליכה לאנרכיה – במיוחד כשמדובר בחינוך: "אין המורים בעלי בית הספר, ואין הם רשאים להחליט על סדריהם. והעיקר: אם אני דורש מופעלי בית חרושת, שבהכרזת שביתה ישימו לב לנזק שהם גורמים לתעשייה שבה הם עסוקים, בוודאי אדרוש ממורי בתי הספר שישימו לב לנזק שהם מביאים לנפשות התלמידים המופקדים בידיהם."

בעיה נוספת שאיימה על אחדות שורות השובתים נבעה מן האופן שבו כרכה הממשלה בין לחם ובין הרבצת תורה. ועדת השרים קבעה – אין הרבצת תורה, אין לחם.

בדרישתם,

שנוסחה ערב פרוץ

השביתה הגדולה,

הודגש רצונם לגלם

במשכורתם הן את

השכלתם הנרחבת

והן את תרומתם

במסגרת מקצועם

הייחודי

בעיה זו נפתרה על ידי יו"ר הארגון, ולו באופן חלקי. נוסדה קרן שביתה. בפועל, השובתים זכו באשראי לקבלת הלוואות בסכום נקוב מבנק לאומי. זאת כאשר לכל מורה שובת הועמדו שני ערבים מקרב... ציבור הרופאים. עם סיום השביתה בסוף חודש אפריל ניכסו לעצמם מארגניה כמה הישגים משמעותיים. ראשית, הוקמה "ועדת הורוביץ" על שמו של נגיד בנק ישראל באותה תקופה. באמצעות ועדה זו ביקש הארגון לערער על מסקנות שתי הוועדות הקודמות. "זו הפעם הראשונה שניתנה לנו האפשרות להוכיח את צדקתנו על סמך נתונים אובייקטיביים, וזוהי ללא ספק התקדמות ניכרת", נכתב בחוזר ההנהלה הארצית של הארגון שהופץ באותם ימים. זאת ועוד, ולא חשוב מכך: הארגון הרחיב את שורותיו וכבר מנה כ-2,000 חברים.

לצד מכתבים בגנות השביתה, ומכתב אישי של שר החינוך אבא אבן, שבו נכתב בין השאר, "אין זה סוד כי בכוונתי לתמוך בתיקונו של כל קיפוח שאשתכנע בקיומו", נערמו על שולחנו של מרדכי כהן אין ספור מכתבי תמיכה מוועדי מורים, מחברים בארגון – ואפילו מבני משפחותיהם.

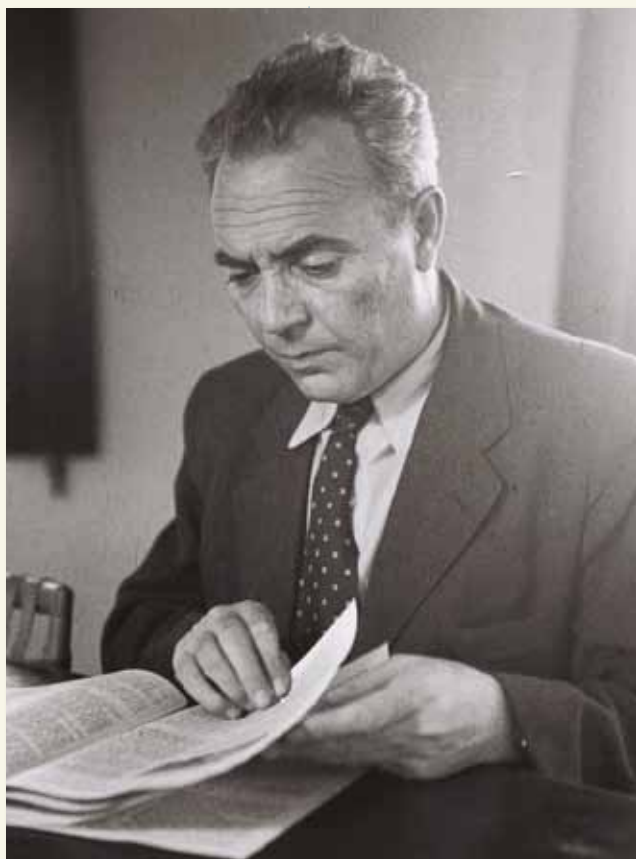
במכתב שנשלח על ידי אשת מורה, נכתב: "מדי ערב התפללתי לאלוהים פן תתמוטט – ולי שפה משותפת איתו. ולא הניצחון הכספי המינימלי כאן הקובע, שהוא רק פרפרת דלה לכל המאכל הגס הזה. אבל אתה, שאפשרת לבעלי ויתר המורים לחזור לעבודת הקודש שלהם בגב זקוף וראש מורם, יישר כוחך! כן, יש להרגילים להאזין לאריה שואג!" בחודשים הבאים פורסמו מסקנות "ועדת הורוביץ", שאף הן היו בלתי-מספקות מבחינת הנהלת ארגון המורים. ואז החלה תקופה חדשה בארגון, עם מינוי של אברהם כץ לתפקיד היו"ר בשבע השנים הבאות. עם פרישתו מהארגון לטובת חברות בכנסת מטעם המפלגה הליברלית, נמנו עמו כ-6,000 מורים משלמי מס חבר. מס זה הוא המחצב הפיננסי העיקרי שמממן את פעולות הארגון עד היום.

אמנם המאבק על מסגרת השכר לא הסתיים, אבל הוא נדחק זמנית לטובת טיפוח נושאים רבים אחרים שהארגון ביקש לשנות: הענקת זכויות פרופסיונליות לחבריו ושיפור תנאי ההוראה. כך למשל, הועלתה אז לראשונה הדרישה להגביל את מכסת התלמידים בכל כיתה כדי לאפשר השקעה מרבית ומיטבית בכל תלמיד. במקביל, הועלה שוב ביתר הדגשה עניין השקעתם של המורים בהתמקצעותם המלאה. חלקם היו אמנם בעלי השכלה אקדמאית, אך חסרי תעודת הסמכה בהוראה.

שני ההישגים המהותיים והתקדימיים בתחום הפרופסיונלי היו קרן ההשתלמות וביטוח הפנסיה. כל אחד מן ההישגים הללו סייע להעלאת רמתו של החינוך ושל המחנך בתיכון.

הסכם הפנסיה, שנחתם עם "מבטחים" בשנת 1963, הביא לתיקון עיוות רב-שנים שעיקרו אי-שמירה על רצף זכויות. העילה העיקרית לשבירת רצף הזכויות היתה מעבר של מורה מהוראה בבית ספר יסודי לבית ספר תיכון שאינו ממשלתי. היו גם מקרים שבהם איבדו מורים מזכויות הפנסיה המצטברות שלהם, כאשר כתוצאה מהחלפת עיר

"באחרונה מרבים לקשור את החינוך בביטחון וטוענים שעוצמה כמותית תושג על ידי ישראל על ידי העלאת האיכות ואיכות – פירושה חינוך עמוק יותר, הרבצת ידע בקרב הנוער והשגת יתר התמחות..."

שר החינוך זלמן ארן.
קורבן של "כוחות גדולים"

המגורים הם נאלצו להתיק את מקום עבודתם מבית ספר תיכון אחד לאחר.

הסכם הפנסיה שהושג תרם ליכולת הניידות של המורים, בהתאם לשינויים בחייהם הפרטיים. כמו כן היווה ההסכם החשוב תמריץ למורים לגוון את מסגרות עבודתם ולקדם את עצמם במסלולי ההוראה המשתנים מבית ספר יסודי לתיכון.

קרן ההשתלמות החדשה היוותה מפנה רב-משמעות ובהיקף נרחב הרבה יותר. זאת משום שהיתה מודל והשראה לצודק והנכון למשק הישראלי בכללותו. מאז היו קרנות ההשתלמות חלק בלתי-נפרד מיחסי העבודה והשכר בכלל. ביסוד קיומן, תביעת המורים התיכוניים לשניים שהם חשובים מכול כערכי עבודה בסיסיים – איכות והתמחות!

גם אם קרן ההשתלמות זכתה לברכתם של ראש הממשלה דוד בן-גוריון, של שר הפנים מ.ח. שפירא ואפילו של שר האוצר לוי אשכול, והיא זיכתה כבר בשנותיה הראשונות עשרות מורים בשנת רענון ובהעשרה רוחנית, הרי שלא אחת נדרש הארגון לשמש שוטר ו"לקנוס" בעיצומים את אותם מעסיקים שהתמהמהו בהקצאת הכספים שנדרשו להמשך קיומה של הקרן.

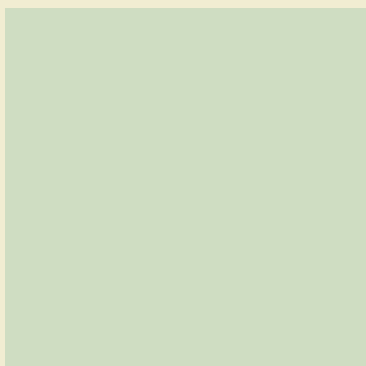
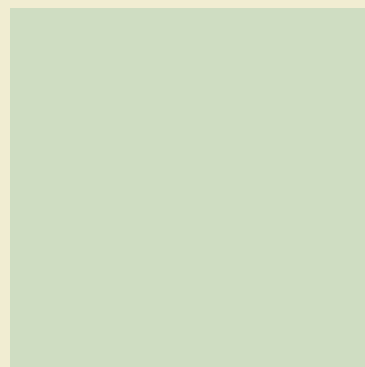
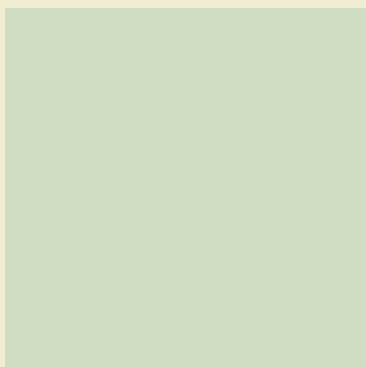
באחד העיתונים מאותה תקופה, תחת הכותרת

"המורים יצאו להשתלמות", נכתב: "באחרונה מרבים לקשור את החינוך בביטחון וטוענים שעוצמה כמותית תושג על ידי ישראל על ידי העלאת האיכות. ואיכות – פירושה חינוך עמוק יותר, הרבצת ידע בקרב הנוער והשגת יתר התמחות. נושאי האיכות, האחראים להשגתה ולטיפוחה, הם אותם מורים המופקדים על החינוך התיכוני, ולמענם יש ליצור תנאים מיוחדים, שהקרן היא אחד הביטויים שלהם."

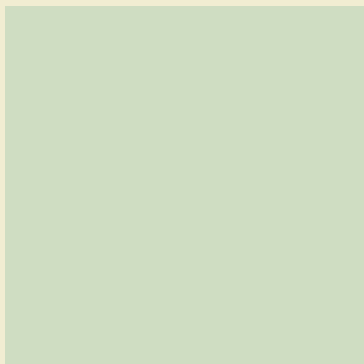
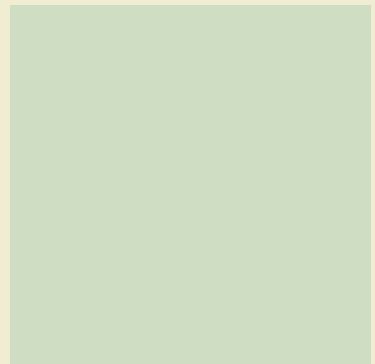
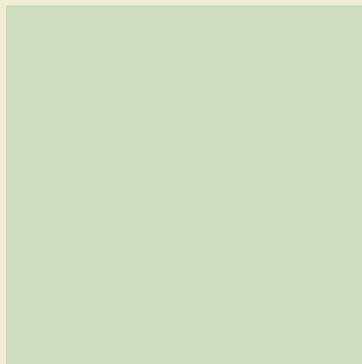
אולם בפתח אותו מאמר נאמר: "התקדים שנוצר בהקמת הקרן, פרי מאבקו העיקש של ארגון המורים התיכוניים, כבר גורם צרות למעסיקים שונים, הנתבעים על ידי עובדיהם לתת הסכמתם וסיועם להקמת קרנות השתלמות מקבילות."

ואכן כבר ב-1963 זכו להשתלם ולהעמיק את הידע בתחומם גם המהנדסים, הרופאים והעיתונאים. וכך, החל במחצית שנות השישים ועד ראשית שנות השבעים ניתנה לארגון המורים העל-יסודיים ההזדמנות להוכיח בעליל ולמדינה כולה, כי כוחו הגובר של הארגון אינו רק נכס השמור לבעליו לטובתו.

עשור שני

1978 – 1968

"כל מורה הוא מחנך"

ראיון עם המורה משה גרבלר

גרבלר, אדם דתי יליד 1941, נשוי, אב וסב גאה, גדל והתחנך בנשר ואחר כך בחיפה. לאחר שירות צבאי בתותחנים החליט לפנות להוראה ונאלץ להכריע בין שתי אהבות גדולות שלו, חינוך גופני

ומתמטיקה. הפור נפל על חינוך גופני. לאחר שסיים את מכון וינגייט נכנס למעגל ההוראה בשנת 1964, לימד במקביל בארבעה בתי ספר בעכו ובנהריה, ובזמן שנותר עסק באימון קבוצות בכדורעף ובכדורסל.

בהמשך החליט גרבלר לרכז את עבודתו החינוכית בתיכון עכו (לימים "אורט עכו") בלבד, ובו כיהן בשורה של תפקידים, ממורה מן השורה, למרכז מקצוע ומרכז לימודי העשרה, עד למנהל חטיבת הביניים.

לאחר ניסיונו העשיר בתיכון עכו עבר לנהל את התיכון הדתי בנהריה למשך שנתיים. את השלב הבא של הקריירה שלו העביר בתפקיד מפקח במשרד החינוך ובהדרכה פדגוגית במכללת אוהלו.

במקביל להתפתחותו המקצועית משדה העשייה החינוכי, התפתח גרבלר כל הזמן גם מבחינה אקדמית. הוא לא הפסיק ללמוד, ולאורך השנים, נוסף על ההכשרה שקיבל בווינגייט, הוא צבר תארים בסטטיסטיקה (תואר ראשון), בהתנהגות ארגונית (תואר שני) ובמנהל חינוכי (תואר שלישי), ובין לבין סיים גם קורס גישור. לאחרונה אף סיים קורס דירקטורים, ובימים אלה הוא עתיד להתחיל לכהן כנציג ציבור בבית הדין לעבודה.

את עבודתו בארגון המורים החל בשנת '75.

"נכנסתי בתקופה קשה לארגון. היתה זו תקופתו של ראובן אבירם. היתה אז מרידה של ועד סניף חיפה והתפטרות של יו"ר המחלקה הפרופסיונלית, ומצאתי את עצמי בתוך הסערה, מסייע ליישר את ההדורים. בשנת '78 היתה השביתה הגדולה שהביאה למשבר גדול, אשר ממנו יצאה ועדת עצינו. אבירם פרש ונבחרה הנהלה חדשה שבה כיהנתי כחבר הנהלה. בעבודתי בארגון זכיתי לעבוד מול ארבעה יושבי ראש – ראובן אבירם, בנימין ולר, שושנה באיר ושוש אורן – ובשנת '94 סיימתי את פעילותי בארגון. אהבתי מאוד את האינטנסיביות של העבודה בארגון שכללה המון פגישות עם אנשים, טלפונים והשתתפות במשאים ומתנים ארוכים וסבוכים. התחושה התמידית שליוותה אותי בשנים הללו שבהן עבדתי בארגון (בתחילה כמזכיר סניף ואחר כך בכמה תפקידים במשרדי הארגון) היא שביעות רצון גדולה מהיכולת שיש לי לסייע למורים. התחושה הזו טענה אותי בשנים אלה במוטיבציה גבוהה להמשיך בפעילות מואצת למען המורים," מתאר גרבלר בנוסטלגיה.

כמי שעוקב היום מבחוץ אחר פעילות הארגון, במה דומה ובמה שונה ארגון המורים מתקופתך?

"כשנכנסתי לעבודה בארגון בשנת '75 היו בו כ-7,000 חברים, והיום יש קרוב ל-40 אלף. זה הבדל מהותי ראשון. עם השנים חל שינוי מהותי גם בסדרי העבודה. בזמני היו חמישה סניפים והיום יש מעל עשרה. אני עבדתי במשרה חלקית, והיום לכל בעלי התפקידים יש משרה מלאה. מובן שגם התנאים השתנו. בזמני היו ימים שעבדנו בהתנדבות ממש, הפחתנו וצמצמנו משכורות בגלל המצב הכלכלי של הארגון. הדבר המרכזי שלא השתנה לאורך השנים הוא המלחמה הבלתי־פוסקת של הארגון על מעמדו. גם אז וגם היום הארגון מתמודד על מעמדו כארגון יציג, וחבל, כי

מצבו של החינוך בישראל היום נובע בין היתר גם מהמחלה הקשה של משרד החינוך לעשות תוכניות אינסטנט שיפארו את מי שעומד באותו רגע בראש המערכת, והרי חינוך הוא דבר תהליכי שאת תוצאותיו רואים כעבור שנים.

הניסיון התעסוקתי הרחב שלך לאורך השנים הוביל אותך למסקנות גם באשר לאיכות ההוראה היום?

"זו אחת הנקודות הכואבות והמצערות. מערכת החינוך לוקה בחסר גם בנקודה זו של מיהות האנשים הנכנסים למקצוע ההוראה. קשה לסנן את האנשים הפונים להוראה היום, כי צריך למלא את השורות. כמעט אין סלקציה בקבלת מורים ללימודי חינוך, וסומכים על כוחות השוק שיעשו את הסלקציה הדרושה. האנשים הטובים פונים ללימודי תואר שני ומשם קצרה הדרך לשוק הפרטי והעסקי. במצב טוב, הבינוניים נשארים בהוראה. לכן אחת המשימות היא להעלות את הרף התחתון של תנאי הקבלה".

איך היתה ההרגשה "לחצות את הקווים" לאחר שנים של עבודה בארגון המורים, שיש לו היסטוריה של סכסוכים ותביעות כלפי משרד החינוך, לעבודה

בפיקוח מטעם משרד החינוך?

"כל עוד הצדדים מתנהגים לפי התקנון וההסכמים הקיימים ובהגיונות, לא משנה מאיזה צד של השולחן יושבים. גם כמפקח דאגתי תמיד בתשומת לב רבה לזכויות המורים שעליהם פיקחתי, אבל מנגד, כשפגשתי מורה שלא התנהג כראוי, עשיתי את כל המאמצים להוציאו מהמערכת".

ובנימה אישית, גרבלר בוחר לסיים את הריאיון ולהביע את משאלת לבו: "ארגון המורים התגאה תמיד בטיפול בפרט. אני מאמין ומקווה שזה הדגל העיקרי של הארגון גם היום".

הארגון צריך לפעול בכל הכוח לסגור את הנושא הזה אחת לתמיד מול משרד החינוך. הארגון צריך להבליט את הפעילויות החיוביות הנפלאות שהוא עושה. זה קשה ועולה כסף להגיע לתודעה הציבורית, אבל זה מחויב המציאות. בעיני אחת המשימות המרכזיות של הארגון היא להביא את העשייה החיובית שלו לקדמת הבמה ולהחליש אחת ולתמיד את הדימוי השלילי שדבק בו בציבור כארגון משבית שאומר 'לא'."

מה צריך לעשות כדי לשנות את התדמית הזו?

"הארגון צריך לדאוג שתהיה לו נציגות קבועה באירועים, מסיבות, טקסים, ועדות, פרויקטים, פורומים ומסגרות חיוביות ולא מלחמתיות, למשל באירועי פרישה של מפקחים במחוזות. דבר נוסף וחשוב – לפיקוח במשרד החינוך מגיעים אנשים בעיקר מבתי הספר היסודיים, וחלקם הופכים להיות מפקחים של בתי ספר בחינוך העל-יסודי. לטעמי יש בזה בעיה. חבל שלפיקוח במשרד החינוך לא מגיעים יותר אנשים שצמחו בחינוך העל-יסודי".

אתה בוודאי עוקב לאורך השנים גם אחר השינויים שחלו במערכת החינוך.

"אין ספק. היום המורה הוא אחר, נטול כוחות וסמכויות. בעבר מורים היו הולכים זקופי קומה, והיום לדאבוננו יש מורים רבים שמסתובבים עם רגשי נחיתות מתוקף בחירתם בהוראה. היום ההורים נכנסו לתמונה. הם באים, מאיימים ומתלוננים על כך שהמורה לא הכניסה את ילדם לכיתה. לאט-לאט חל כרסום בזכויות ובסמכויות של המורה על חשבון זכויות הילד וההורה, והמורה נאלץ להתמודד עם כרסום זה. לצערי, היום קשה מאוד להיות מורה בישראל בשל הדימוי הנמוך בציבור והמחסור באמצעים. אם רוצים להעלות את החינוך ואת רמתו, קודם כול צריך להשקיע בגבולות ובסמכויות. בנוסף,

הרפורמה יוצאת לדרך

העניין הרב שגילה ארגון המורים כבר מראשיתו באופיו וטבעו של החינוך העל-יסודי כמנוף חשוב ביותר לעיצוב פני העתיד של המדינה הצעירה, בא לידי ביטוי ביישום הרפורמה שיצאה לדרך במחצית שנות השישים. היה ברור לכול כי הכשרת דור של אקדמאים ילידי הארץ חיוני ביותר, וכי הכלים לכך חייבים להינתן כבר בתיכון.

אמנם נכון שזכות הראשונים על רעיון הרפורמה שמורה מבחינה היסטורית לבית המדרש העברי למורים. עוד בראשית שנות השלושים יצאה מבין כתליו הקריאה לערוך רפורמה מהותית, המושתתת על עיקרון בסיסי של חלוקה מחדש של מספר שנות הלימוד בכל בית ספר – יסודי ותיכון.

אולם עד שקם ארגון המורים, לא נמצאו לרעיון הדים המעודדים ועמלים על יישומו. ראשיתם של ההדים הללו עוד בימי הארגון הראשונים, כאשר חרף המאמצים שהוקדשו למאבק על ההכרה נמצאו הכוחות להתריע על החסר בשנות הוראה במסגרת התיכונות, כגורם המצמצם את אפשרויות הרחבת האופקים אשר למענה קיימת ופועלת מסגרת זו. במקביל להצעה להגדיל את מספר שנות הלימוד בתיכון על חשבון תקופת שהייתו של התלמיד בין כותלי בית הספר היסודי, הועלתה ההצעה להחיל את חוק לימוד חובה חנים גם על חלק משנות הלימוד בתיכון. עד אז הן מומנו כולן על ידי ההורים.

הגידול העצום במספר תלמידי התיכון, בצד ריבוי מספר בתי הספר שיקומו למענם בשנים שתבואנה, יוכיחו בעליל עד כמה שחרור ההורים מן הנטל הכספי הכרוך בחינוך ילדיהם היה חיוני למתן הזדמנות רחבה לבני הנוער לקנות השכלה – ומכאן להעלאת רמת ההשכלה במדינה כולה. זאת, כאמור, לקראת אקדמיזציה גורפת בשנות השמונים והתשעים.

היה זה שוב זלמן ארן, שחזר למלא את תפקיד שר החינוך ב-1963, שסייע רבות להפיכת נתיב טרשים לדרך סלולה. האמת היא שלא רק הוא זיהה את גרעיני האמת בתביעת ארגון המורים לשידוד פניה של המערכת החינוכית. אפילו שלום לוי, יו"ר הסתדרות המורים, שהיה בין מתנגדיה הראשיים של הרפורמה, הודה כי "הרכב אוכלוסיית המורים (ות) בכיתות הגבוהות של בית הספר היסודי והרכב התלמידים (ות) בסמינרים למורים אינו עונה על הנדרש, והמצוי נחות מהרצוי". כך צוטט על ידי יו"ר ארגון המורים, אברהם כץ, מאיץ המערכה למען יישום הרפורמה.

בדברים שנשא כץ בפני הוועדה הפרלמנטרית – הראשונה בדברי ימי כנסת ישראל – שקמה לבדיקת מבנה החינוך, הוא הדגיש כי "חבר מורים העונה על הדרישות של התמחות והשכלה אקדמאית, יימצא יותר בחדר מורים המשותף למורי כיתות ז'-י"ב מאשר בחדר מורים בלעדי למורי ז'-ט". הוא טען זאת כמענה לתביעת ראשי הסתדרות המורים להקים חטיבת ביניים, שתכלול את כיתות ז', ח' ו-ט' במסגרת בית הספר היסודי, או לחלופין ליצור חטיבות ביניים עצמאיות.

בוועידה הארצית של ארגון המורים, שהתקיימה ב-67' בירושלים, ערב פרוץ מלחמת

יישום הרפורמה
היה אמור ליצור
תנאי יסוד למבנה
חברתי נקי יותר
מקלקולי העבר,
שעיקרם קיפוח
על רקע עדתי.
"בבית ספר מקיף
של שש שנים
תיווצר הזדמנות
חשובה לקיום
מפגש אמיתי ורחב
בין ילדי ישראל
הראשונה והשנייה

1971, ישיבת ועדת החינוך
של הכנסת. (מימין לשמאל)
אליעזר שמואלי, אברהם כץ,
אהרון ידלין

ששת הימים – ועידה שהיתה חגיגית במיוחד, משום שבמהלכה חגג הארגון עשר שנים להקמתו – בצד דיבור על הישגי העבר הדגישו הנואמים בוועידה כי הארגון רואה לעצמו חובה להוסיף ולהיאבק למען מימושו של רעיון הרפורמה על פי מבנה של "שש-שש", כלומר חטיבת ביניים "המסופחת" לבית הספר התיכון.

"בשש שנות תיכון, נטען בין השאר, "חבר המורים אחיד. מורה מעולה למתמטיקה, דרך משל, ימצא את סיפוקו בהכנת תלמידים לבחינות הבגרות. אך מנהל בית הספר יוכל להטיל עליו לחנך כיתה ח' פרובלמטית או לתרום מידיעותיו להרחבת השכלתם של עמיתיו המורים." כמו כן הודגש כי "בית ספר גדול ורחב של שש שנים יוכל ביתר קלות להשיג מעבדות, מגרשי משחק ואבזורי עזר להוראה."

זאת ועוד, יישום הרפורמה היה אמור ליצור תנאי יסוד למבנה חברתי נקי יותר מקלקולי העבר, שעיקרם קיפוח על רקע עדתי. "בבית ספר מקיף של שש שנים תיווצר הזדמנות חשובה לקיום מפגש אמיתי ורחב בין ילדי ישראל הראשונה והשנייה. זאת בעוד שבמסגרות אחרות של לימודים המציאות גוזרת ששני סוגי התלמידים מתגדרים במסגרות נפרדות, טענו דוברי הארגון.

המאבק על ההכרה

התקופה השנייה בשלב הראשון של התפתחות ארגון המורים התאפיינה במאבק אינטנסיבי להכרה ביציגות הארגון ובשיפור שכר המורים התיכוניים. במהלך המאבק הוכרז סכסוך העבודה של שנת 1961 ובמרכזו עמדה השביתה הארוכה ביותר בתולדות הארגון (כשבעה שבועות). המאבק נפרש על פני סקאלה רחבה של רכיבי שכר, נוסף על התביעה הבסיסית לשפר את שכר היסוד. במקביל פעל הארגון להעמדת שורה רחבה של נושאים הקשורים בתנאי העבודה של המורים, ובמיוחד עסק בקידום נושא זכויות הפנסיה של המורים...

המאבק על ההכרה ביציגותו של ארגון המורים היה שזור במאבק לשיפור השכר ובנושא פיתוח ההוראה כפרופסיה, תוך מתן קדימות לשכר לעומת הפרופסיה. כך למשל, בשנת 1959 סירב הארגון לשלוח נציגים לדיונים בנושאים פדגוגיים, מכיוון שהמעסיקים מצדם מיאנו לשתפו גם בדיונים העוסקים במצבם הכלכלי של המורים. ראשי הארגון ראו בדיונים הקשורים בקידום תביעות השכר ותנאי עבודתם של המורים בתיכון את עיקר מאבקם להכרה. הצעתו של השלטון, בעצה אחת עם הסתדרות המורים, לאפשר דריסת רגל בעניינים פדגוגיים, נתפשה בעת ההיא כפחותה בסולם העדיפויות של הארגון הטרי. בנכונות המעסיקים לשיתוף הארגון בעניינים פדגוגיים ניתן לראות צעדים ראשונים לקראת מתן לגיטימציה והכרה בקיומה של קבוצת המורים המלמדים

בתיכון. ארגון המורים היה יכול להתייחס להצעה זו כמנוף לשאיפתו להגדרה עצמית ולאפשרות לקבל דריסת רגל בקביעת מדיניות החינוך (באספקטים פדגוגיים), אך הארגון בחר לכרוך יחד את ענייני הפדגוגיה במעורבותו בעניינים כלכליים. בהתבסס על התנגדותם העיקשת של המעסיקים ושל הסתדרות המורים לאפשר את השתתפות ארגון המורים בדיוני שכר, נראה כי עיקר עוצמתו הנתפשת של ארגון עובדים, בעת ההיא במדינת ישראל, היתה קשורה למידת יכולתו של הארגון לתבוע את לקיחת חלקו בשיח הכלכלי הקונקרטי.

במאבק של שנת 1961 העלה הארגון שלוש תביעות עיקריות כלפי המעסיקים: יצירת מענק ספרים וקרן השתלמות, שתורגמו אופרטיבית להטבות שכר, וכן תביעה להקטנת מספר התלמידים בכיתה. מענק ספרים קשור להיבטים המאפיינים של פיתוח ההוראה כפרופסיה, בכך שהוא מציג שיטה לתמיכה מקצועית במורה במסגרת עבודתו. קריאת ספרות מקצועית היא אחת מהדרכים המאפשרות לעובד להתעדכן בתחום הדעת הרלוונטי לו ולבסס את ידיעותיו. השתלמות העובד מהווה גם היא שיטה המכוונת לאותו היבט – לעדכון ולפיתוח הידע של העוסק בתחום. היכולת לאפשר לעובד להרחיב את ידיעותיו בנושאים מהותיים לו ובדיסציפלינה שבה הוא עוסק, מקנה לו סוג של אוטונומיה בבחירה וביישום התובנות שרכש...

ארגון המורים,
שהואשם לא אחת
בהפרעה למהלך
העבודה התקין,
גילה בפועל
התחשבות יתרה
במצבי משבר
כלכליים לאומיים.
אולם לא זו בלבד
שהסתפקותם
במינימום ההכרחי
לא זכתה להערכה
ציבורית ושלטונית,
היא אף נתפסה
כתמימות ונוצלה
עד תום

עניין היותה של הרפורמה כלי ייחודי לבניית גשר בעל איכויות מהפכניות לשינוי פני החברה הישראלית, גייס את ארץ במשנה מרץ להתגברות משותפת על המהמורות שהיו כמובן בדרך. אולם כבר היה ברור לכול, ובכלל זה לראשי השלטון, כי הארגון לא זו בלבד שלא פגע באחדות האומה – כפי שנטען עשר שנים קודם – כי אם ההפך הגמור מכך. הישגה המשמעותי הבולט של הרפורמה היה בעצם ביטולה של הדיכטומיה המעכירה בין "ארץ ישראל הראשונה" ל"ארץ ישראל השנייה". ומעל הכול, לעניינו של החינוך בישראל, כפי שניסח זאת כחלוף השנים אליעזר שמואלי, שהיה מנכ"ל משרד החינוך בשנות המהפך והתהפוכות הגדולות בחינוך ובחברה הישראלית: "הרפורמה טלטלה את מערכת החינוך והפרתה את הדיון החינוכי, שנטלו בו חלק הורים, מחנכים ופרנסי ציבור. מעולם לא היה נושא חינוכי במוקד תשומת הלב הציבורית כמו הנושא של הרפורמה... היתה זו הרפורמה שהעלתה את הדיון בנושא האינטגרציה בציבוריות שלנו – נושא שנטינו לטאטא אותו מתחת לשטיח, משום הרגישויות המתלוות אליו בחברתנו. הדיון הציבורי והמעורבות הגדולה של הורים ומחנכים השפיעו על הגדלת המשאבים שהוקצו למערכת החינוך לצורך ביצוע הרפורמה. הגדלת המשאבים העשירה את מוסדות החינוך – יסודיים ועל-יסודיים – במבנים, בציד, במעבדות ובמורים טובים יותר. השקעות הפיתוח ביישובים החדשים קידמו את החינוך המקיף, ובעקבות זאת את חטיבות הביניים. גדל מספר המורים בעלי הכשרה אקדמית שנכנסו לעבוד בכיתות ז' ו-ח'. חלקם באו מן החטיבות העליונות וחלקם מבתי הספר היסודיים. הם השלימו את השכלתם בעידוד משרד החינוך." בסיומו של התהליך התברר, אם כן, ולא בפעם היחידה, כי אפילו המתנגדים הראשיים למהלכיו של ארגון המורים – המורים בבתי הספר היסודיים – יצאו אף הם נשכרים מהצלחת אותם מהלכים.

"נמאס לנו להיות אברהמליה מלמד"

ארגון המורים זכה כמובן בהגדלת שורותיו. מדובר ברבבות חברים חדשים גם מקרב בתי הספר המקצועיים והחקלאיים ומבתי ספר דו ותלת-שנתיים, וכן מדריכים שההצטרפות לשורות הארגון נמנעה מהם עד אז. ובעוד המערכה על שינוי פני החינוך כמראה חברתית בעיצומה, נדרש הארגון לחדש גם את פני חבריו על פי חזונו שנוסח עוד בוועידת העשור לקיומו. "אנחנו רוצים שהמורה יהיה בעל דמות חדשה לחלוטין. ואלה יהיו סימניו: צבר, לפי מקום הולדתו או השכלתו; בוגר אוניברסיטה; קרוב אל התלמיד ברוחו וגם בשפתו. אנו רוצים שהמורה החדש הזה יהיה מסוגל לשוחח עם תלמידיו גם בשפת ה'סלנג' שלהם, כדי להפיל כל מחיצה בין המורה והתלמיד ולהכשיר את הקרקע לקירוב לבבות שלם." אולם בדרך להיווצרות דמותו של המורה החדש היה כנראה הכרח בשלב ביניים, שעיקרו ניתוח כבלי דימוי העצמי שנקשרו בעבותות לדימוי הציבורי של המורה.

„המורה בישראל -
במעמד שפל ומשפיל“

"הריני מודיע בזה
על התפטרותי
בתום שנת
הלימודים תשכ"ט.
המניע העיקרי
בנטישת ההוראה,
אחרי שמונה
שנות עבודה –
הוא שכרי. אני
פונה אל הגורמים
המוסמכים בצמרת
משרד החינוך,
ומבקש לדון
בהשפעה החריפה
של שכר המורה
על רמת החינוך
וההוראה בבית
הספר התיכון"

"נמאס לנו להיות אברמה'ה מלמד." זו היתה קריאתו של ראובן אבירם, "האריה השואג" שקם לארגון לאחר פרישתו של כץ. מדינת ישראל, ערב פרוץ השביתה הגדולה השנייה שיזם הארגון, היתה כבר לאחר שעה שש שלאחר הניצחון הגדול במלחמת ששת הימים. המלחמה שחילצה את המדינה מאיום צבאי, חילצה אותה באחת גם ממיתון כלכלי. ארגון המורים, שהואשם לא אחת בהפרעה למהלך העבודה התקין במדינה, גילה בפועל – בעיקר לרעתו – התחשבות יתרה במצבי משבר כלכליים לאומיים. ביטוי אחד ולא יחיד ניתן למצוא בדבריו של כץ: "בימי מיתון ומשבר אי-אפשר לדבר על הישגים חדשים. צריך להסתפק בשמירת ההישגים הישנים: תשלום משכורות בזמן, העברת כספים מסודרת לקופת הפנסיה ולקרן ההשתלמות על ידי הבעלויות." במילים אחרות, שמירה על זכויות אלמנטריות.

אולם לא זו בלבד שהסתפקות זו במינימום ההכרחי לא זכתה להערכה ציבורית ושלטונית, היא אף נתפסה כתמימות ונוצלה עד תום. וכך, בעוד המשק הישראלי נמצא בעיצומה של תקופת פריחה ושגשוג שלא ידע כמותו, שוב גילו המורים כי הם מצויים הרחק מאחורי עגלת הממון, שממנה נהנה רוב הציבור מלבדם.

"במסיבת עיתונאים שנערכה לא מכבר," דיווח העיתונאי דורון רוזנבלום בעיתון **דבר**, ב-14 במאי 1970, "תבע ארגון המורים העל-יסודיים, (המונה 5,000 חברים, כ-90 אחוז מכלל המורים העל-יסודיים) להשוות את שכר המורים האקדמאים לזה של האקדמאים האחרים, בטענה שזה של אלה עלה במרוצת השנים ב-28 אחוז, בשעה ששכר המורים לא השתנה במאומה. 'הפגישה עם שר החינוך לא הביאה כל תוצאות', אומר ראובן אבירם, יו"ר הארגון. 'השר אמר כי איננו רוצה לעשות מחקר בנושא, כי הדבר יחייב אותו. לפיכך, הציע לנו לנסח את הדרישות ולדחות אותן בשנה. אנחנו לא מוכנים לכך.'"

בהמשך דבריו ניסח אבירם את המוטו של השביתה שבדרך: "תמיד מזכירים לנו שקיים מצב חירום, מלחמה, ולכן אין מקום לבוא בתביעות להעלאת שכר, בעוד שבכל הסקטורים האחרים קיימת בפירוש זחילת שכר – ובכך מודים גם אנשי האוצר. אנחנו תמיד מקופחים; תמיד מנופפים לעינינו את הססמה: אתה מחנך – לך אסור. נמאס לנו להיות אברמה'ה מלמד. אנו חושבים שמגיעה לנו תודה על שעד עתה שתקנו." אבירם, בדבריו, שימש

שר החינוך יגאל אלון.
בין ארגון המורים
להסתדרות המורים

בעצם פה לאלפי מורים ממורמרים. חלקם אף שקל, כפי שהקדים הארגון לחזות, פרישה ממקצוע ההוראה. בביטאון **מעלות** שייסד הארגון באמצע שנות השישים (לימים ישנה את מתכונתו ושמו **לקשר עין** המופיע עד היום), פורסם ערב השביתה מכתב התפטרות של מורה. וזוהי לשונו: "הריני מודיע בזה על התפטרותי בתום שנת הלימודים תשכ"ט. המניע העיקרי בנטישת ההוראה, אחרי שמונה שנות עבודה – הוא שכרי. אני פונה אל הגורמים המוסמכים בצמרת משרד החינוך, ומבקש לדון בהשפעה החריפה של שכר המורה על רמת החינוך וההוראה בבית הספר התיכון – על השלכותיה השונות."

הסכם השכר שנחתם ב-2 בנובמבר בין הממשלה להסתדרות המורים היה המסמר האחרון ש"פוצץ" את "הבטן המלאה" של מורי התיכון ונציגיו בארגון המורים. על ההסכם נתבשרו ראשי הארגון מעל גלי האתר, כאשר למחרת נעשה ניסיון אחרון וכושל מצד שר החינוך באותם ימים, יגאל אלון, למנוע את "התפוצצות הבטן" על ידי הוספת תפרים גסים.

כנגד הצעה שנדחתה מיד, לחתום על הסכם שכר זהה לזה של הסתדרות המורים או לחלופין ליהנות ממקדמה עד לסיום משא ומתן נפרד עם ראשי הארגון, הציבו האחרונים תנאי מקדים לקיומו של משא ומתן עמם: סכום המקדמה ישווה את שכר המורה בעל

תואר ראשון לזה של מהנדס דרגה ד' בשירות המדינה. זאת כדי לסגור את הפער בשכר.

יצירת חזית משותפת

ערפל הקרב עם סיום "מפגש פסגה" שהתקיים ב-3 בנובמבר דרבן את יו"ר הארגון אבירם להכריז על יציאה לקרב גלוי כבר למחרת. כ-6,000 מורים שבתו החל ב-4 בנובמבר. עד לסיום השביתה, כעבור שישה שבועות, נוספו לציבור השובתים ולשורות הארגון כ-2,000 מורים, שהשתייכו עד אז לחטיבה התיכונית בהסתדרות המורים.

דאגת הציבור לגורל תלמידי השמיניות, כאז כן היום, הכתיבה את הטון השולט בקריאותיהם של מגני

השביתה – ובהם עיתונאים שהתלהמו בכותרות "מורים נגד העם" ו"שביתה אכזרית". אולם עם סיום השביתה נפתח עידן חדש בתחום השכר של מורי התיכון, ומפתיע מזה – החל שיתוף פעולה בין ארגון המורים להסתדרות המורים. וכך, אם ההסכם שחתמה הסתדרות המורים מאחורי גבו של ארגון המורים היה בעצם המניע הישיר לפרוץ שביתתם הממושכת של חבריו, הרי שהמהפך ביחסים בין שני הארגונים לקראת סיום השביתה היה כמעט המניע העיקרי לסיומה. את "הסולם לירידה מעץ השביתה" המציא הפעם לארגון לא אחר מאשר מזכיר הסתדרות המורים, שלום לוין. הצעת הפשרה שלו היתה ששכרו של מורה בעל תואר שני – ולא בעל תואר ראשון, כפי שדרשו בתחילה המורים התיכוניים – ישווה בשנת ההוראה הראשונה לשכרו של מהנדס דרגה ד'. אם הממשלה לא תיענה להצעה, איים לוין, כל מערכת החינוך על 80,000 תלמידיה תשבות בתוך ימים.

החזית המשותפת תגמלה את המורים כולם בתוספת המשמעותית ביותר שזכו לה עד אז – 12 אחוז! "לאחר תקופה ארוכה ורבת תהפוכות, נענתה ממשלת ישראל לתביעתנו הצודקת והורתה על תיקון רדיקלי בשכרו של המורה בישראל." במילים אלה נפתחת האיגרת לחבר שהופצה ב-1 בפברואר '71 בקרב חברי ארגון המורים. ואולם השנים שתבאנה תלמדנה את המורה כי הפריצות הגדולות של מסגרת שכרו אינן באות במקום שמירה מתמדת על מימוש הישגיו מחוץ לנייר. זאת ועוד, בהשוואה לסקטורים אחרים במשק ובהתייחס לעובדה כי מדובר במשק הנקלע כמעט חדשות

אברהם כץ.
בשנים 1962-1969 כיהן
כיו"ר ארגון המורים
העליסודיים

החזית המשותפת
תגמלה את
המורים בתוספת
המשמעותית
ביותר שזכו לה –
12 אחוז! "לאחר
תקופה ארוכה
ורבת תהפוכות,
נענתה ממשלת
ישראל לתביעתנו
הצודקת והורתה
על תיקון רדיקלי
בשכרו של המורה
בישראל." כך
נפתחה האיגרת
לחבר שהופצה
בקרב חברי ארגון
המורים

לבקרים לקשיים ולמשברים, המורה ימצא את עצמו פעם אחר פעם מפגר באופן משמעותי אחרי העגלה – או בהגדרה אחרת, מחמיץ נתחים משמעותיים מעוגת השכר הלאומית. עם שוך סערת הקרב, וכהרגלם מראשית קיומם, הוסיפו פעילי הארגון בהתנדבות וללא לאות להביא את מצוקותיו ובעיותיו היומיומיות של המורה בשטח לידיעתו של יו"ר המחלקה הפרופסיונלית. לצדו פעלו שבע מחלקות נוספות שתפקידן להמציא את הידע והמשאבים לפתרון כל בעיה ובעיה על פי נושאה: המחלקה לרווחה, מחלקת השתלמויות, מחלקת הפנסיה, מחלקת קרנות, מחלקת כוח אדם, מחלקת מנהל ומחלקת גזברות.

בעיות כמו פיטורי מורים, אי-תגמול עבור תפקידים מיוחדים בהוראה, אי-תשלום משכורות בזמן, היעדר תנאי הוראה הולמים, אי-אספקת אבזרי הוראה חיוניים, ואפילו דאגה למיחם בחדר המורים – הכול זכה להתייחסות ולפתרון יעיל, וחיזק לא פחות מהישגי השביתה את "גאוות היחידה" אצל כ-10,000 מורים.

אברהם כץ אמנם כלל בחזונו על אודות דמותו העתידית של המורה את היותו צבר, דובר עברית "סלגית". אולם כבר ממחצית שנות השישים, יאמר לימים מיכאל בולוס, הארגון תרם רבות גם לעיצוב דמותו של המורה הערבי בישראל.

מיכאל בולוס, שהיה במשך שלושים שנה מורה לגיאוגרפיה ולהיסטוריה בבית ספר תיכון בכפר יסיף, כיהן שנים רבות – עד יציאתו לפנסיה – כסגן יו"ר מועצת ארגון מורי בתי הספר העל-יסודיים (מעין "כנסת" של הארגון, המונה 53 חברים, ומתכנסת אחת לשלושה חודשים). את הראיה לכך שהארגון, אשר למענו היה בולוס מוכן לפעול סביב השעון בכל מקום במדינה, אכן יישם לחלוטין את הא-פוליטיות מכל סוג שהוא והיעדר אפליה על רקע של דת ולאום, הוא מוצא במעשה שהיה כאות ומופת:

"בראשית שנות השמונים, באחת מישיבות מועצת הארגון, דווח על בעיה במגזר החינוך הערבי. הועלו הצעות שונות כיצד יש לפתור אותה. את הפתרון הטוב ביותר, המועיל ביותר לאינטרסים של המורים הערבים, הציעה מורה אשר בסיום הישיבה התברר לי שהיא שייכת לקבוצת כהנא. מאוחר יותר, כשיצא לנו לשוחח, היא אמרה לי: 'בחוף אני כהנא. בפנים, בתוך המועצה, אני קודם כול ואחרי הכול מורה, וטובתם של חברי היא מעל לכול'."

ראובן אבירם.
היו"ר שהנהיג שתי שביתות
גדולות

זלמן ארן, ארגון המורים ומה שביניהם

ערב אחד, חודשים מספר לפני פרישתו של ארן מן החיים הפוליטיים (מן הממשלה ומן הכנסת), נסענו בתום יום העבודה, מן השפלה חזרה לירושלים. השר היה זחוח ורוחו טובה עליו, עם רדת היום התחיל מפזם ניגונים חסידיים, הוא מזמר ואני נוהג.

כשחלפנו על פני קרית אליעזר קפלן, שכונת גיורא יוספטל, נמל התעופה ע"ש בן-גוריון, לחש בחיוך מבוש "הם גנבו לי את כל השמות", ולא יסף. הבנתי שהשר מתכוון לנושאי המשרות ששמות היישובים נקראו עליהם, בחינת ומה יהא עליו? השבתי "הסר דאגה מלבך, יש מפעלי חינוך למכביר". נפלה שתיקה ארוכה. הבינותי ללב, ואני מטפס מזרחה חזרה – לירושלים.

עם ארן עבדתי למעלה מעשור שנים. כשנתקבלתי לעבוד כעוזרו, הזהירו אותי מפניו. "לא תחזיק מעמד אפילו יום אחד", אמרו. המציאות, כאמור, היתה שונה. אחרי שעות העבודה טיילנו, שוחחנו, התלוצצנו והיינו חברים. למחרת היום חזר האיש להיות השר ואני כפיפו. הוא הורה ואני ביצעתי. הכול רשמי וצונן, וחוזר חלילה – בשעות שלאחר העבודה.

את הרשימה הזאת אני מבקש להקדיש לזכרו, ליחסו לארגון המורים, לתרומתו לחינוך העל-יסודי, לגידולו ולטיפוחו – ולזיקה שבין האיש והארגון.

זלמן ארן היה שר מזן אחר. הוא ראה בתפקידו כשר החינוך והתרבות שליחות לאומית, היסטורית. האיש שקע בעבודת המשרד, ניתק עצמו מכל פעילות מפלגתית והקדיש את ימיו ולילותיו לשליחותו כשר החינוך והתרבות של ישראל והעם היהודי. קנאותו לפשטות הווי, לניקיון כפיים וליושרה בכל מעשיו היתה יוצאת דופן כבר אז, אפילו באמצע שנות החמישים.

ולמה פתחתי במבוא זה? ללמדך שכאשר פרשו ראשוני המורים העל-יסודיים מהסתדרות המורים וביקשו להקים ארגון פרופסיונלי נפרד, נתגלעה מחלוקת בין ראשי המפלגה (מפא"י) וההסתדרות לבין ראשוני המורים הפורשים, היה ארן צריך להחליט היכן מקומו במאבק.

בראש הלוחמים נגד הארגון עמד שלום לוין, מזכ"ל הסתדרות המורים. לוין היה מקורב לראש הממשלה בן-גוריון, השתתף בחוג לתנ"ך שהתקיים בביתו ובתור שכזה היתה לו גישה בלתי-אמצעית לראש הממשלה. ראשי ההסתדרות חששו מן ההתפתחות הצפויה בעקבות פרישתם של מורים מהסתדרות המורים ומדרישתם לפעול עצמאית, ללא כל זיקה להסתדרות הכללית.

"ההתארגנות שלנו", טענו המורים, "היא מקצועית גרידא, ואין לה כל קשר וזיקה להסתדרות הכללית." "המהפכה" השקטה שהכריזו עליה העלתה את חמתו של בן-גוריון, ששלח את מזכירו, את יצחק נבון, לשכנע את המורים לחדול מן ההתארגנות וההתבדלות.

לוי אשכול, שחשש שמא המרד של המורים העל-יסודיים יפגע ביוקרת ההסתדרות, התנגד להקמתו של גוף פרופסיונלי "שאינו מייצג את ציבור המורים" מחוץ להסתדרות הכללית הכול-יכולה.

לעומת בן-גוריון, לוי אשכול ושלום לוין – טענו מורי החינוך העל-יסודי שארגונם יתבסס על ייצוג של בתי הספר ועל רקע מקצועי בלבד, ודחו כל קשר לזרם פוליטי כלשהו. מטרתם היתה להקים מסגרת פרופסיונלית ובלתי-מפלגתית – מחוץ להסתדרות.

ארן נקלע בין הנצים. נאמן לעקרונותיו, האמין שאין לאיש זכות למנוע התארגנות פרופסיונלית. הוא עקב אחרי המתרחש – ולא היה מוכן לקבל את "דין התנועה". כאשר ראה שחבריו במפלגה בוחשים בנושא ומוסיפים

למרקחה אינטרסים מפלגתיים-פוליטיים – החליט לעמוד לימינם של המורים הפורשים. המאבק הפרופסיונלי והכוח שצבר שלום לוין בגין היותו בר פלוגתא, היכול לסגור את בתי הספר ולהשבית את הלימודים – העלו תמיד את חמתו של השר.

מתייסר בינו לבין עצמו, הוא לא היה יכול להשלים עם המערכה המתנהלת נגד ארגון מורים חדש, המבקש לסלול לעצמו דרך חדשה, עצמאית, להעלאת מעמדו בבית הספר ולקביעת שכרו, תוך דרישה לרכישת השכלה אקדמאית בתחום ההוראה שלו.

ביום שישי, יומיים לפני ישיבת הממשלה, זימן ארן את שלום רוזנפלד אליו לביתו והודיע לו על החלטתו להתפטר. הצעד הנועז של השר היה בחינת התרסה נגד כל אלה שמנעו את התארגנות המורים העל-יסודיים, והודעה שקטה שבאה לחזק את המורים עצמם.

דבר התפטרותו התפרסם ביום ראשון בבוקר, להפתעת חברי הממשלה, לפני ישיבתה השבועית. השר אבא אבן, אז שר בלי תיק, הציע את מועמדותו לתפקיד שר החינוך והתרבות וביקש ליטול את המשך הטיפול במורי התיכונים. היטב חרה לארן מעשהו של אבא אבן, אך הוא זעם ושתק. משעה שיצא הארגון לדרכו החדשה, פרשו מורי העל-יסודיים (ברובם) מן ההסתדרות, ובטבע הדברים החלישו את מעמדו של שלום לוין.

כשלוש שנים היה ארן בגלות. שנים קשות של בדידות. תקופה קצרה עשה ברומא ובפריז, השתדל לנוח ולהרחיב אופקים. שמר על קשר עם חבריו הקרובים. עם הרכבת הממשלה החדשה נתבקש לחזור לתפקידו, והפעם לתקופת כהונה שארכה עד 1969, שנה שבה פרש מן הכנסת והממשלה כאחד. ושוב נפגש השר עם ראשי הארגון.

הרפורמה לשינוי מבנה החינוך נטלה פלח חשוב מבית הספר היסודי (כיתות ז' ו-ח') וצירפה אותו לחינוך העל-יסודי. הנגיסה הזאת גרמה לגידולו של ארגון המורים. מורים בסמינרים, במכללות, בחינוך הערבי, בחינוך הכללי

והדתי הצטרפו לארגון המורים.

נאמן לדרכו עשה ארן מאמצים ראויים לציון להרחבת החינוך העל-יסודי. את מאמציו השקיע בפתיחת החינוך העל-יסודי לאוכלוסיות חדשות. ארן הקים את בתי הספר העל-יסודיים לאוכלוסיות חדשות, וכן הקים בתי ספר על-יסודיים בעיירות הפיתוח, ובהם בתי ספר דו-שנתיים, מקצועיים, עיוניים ומקיפים. באמצעות ה"סקר" העניק שכר לימוד מדורג לאלפי תלמידים שלא יכלו לממן את לימודיהם. ההחלטה על תשלום שכר לימוד מדורג לתלמידים, ושחרור מתשלום של בני עניים, הציפה את בתי הספר באוכלוסיות חדשות.

ארן היה מודע לקשיים שעמדו בדרכו בעניין זה. הסתדרות המורים לא הקלה עליו את המלאכה. אולם כדרכו, חתר ללא לאות לפריצת דרך. הדבר דומה להרחבת הכביש במבואות ירושלים, אמר: "הכביש המורחב לא הובא מוכן מראש. מי שנזדמן לו לראות את נסיבות העבודה להרחבת הכביש ראה לפניו, בין השאר, ערמות אבנים, ערמות חול, בורות ובקיעים, תמרורים שהורו לעקוף את הדרך הקודמת ולנסוע בדרך עפר ומדי פעם נשמעו גם התפוצצויות. אולם ככלות כל אלה יש לנו, כידוע, כביש רחב יותר, יפה יותר ונוח יותר לנסיעה." זה היה כוחו. התמסרותו עד כלות הנשמה והתמדתו הבלתי-נלאית הזרימו למערכת החינוך משאבים לפיתוח, לניסוי ולמחקר. הקורסים הקדם-אקדמאיים, פנימיות הטיפוח, בתי הספר המקיפים, תוכניות הלימודים החדשות, יום לימודים ארוך, שיעורי עזר, כל אלה קמו למערכת בזכות מאמציו.

ארן היה מטובי השרים שהעמידה תנועת העבודה בראש מערכת החינוך. סמבטיון שהאמין בדרכו ולא היה מוכן להתפשר על דעותיו. נחרצותו פרצה דרכים וקידמה את החינוך.

ראוי שהשר זלמן ארן ייזכר לטוב בחג יובלו של הארגון, על הדבקות בעקרונותיו ועל תרומתו לחינוך העל-יסודי.

אליעזר שמואלי, לשעבר מנכ"ל משרד החינוך והתרבות

"ארגון מקצועי חזק הוא תנאי לקיום מאזן כוחות בחברה"

ריאיון עם אלעד פלד, לשעבר מנכ"ל משרד החינוך והתרבות

מיד 'באיזו שעה לבוא?' שמחתי לקבל עלי את התפקיד המשמעותי הזה. אני עוד שייך לדור שהשתחרר מהצבא ולא רצה ללכת לפוליטיקה או לעסקים. באתי נקי לתפקיד הזה. לא היו לי את האמוציות שיש לאנשים שצומחים במערכות גדולות, לא הכרתי אנשים והייתי חף מהסחות דעת מיותרות. התרכזתי בניווט בתוך המציאות הבעייתית של מערכת החינוך בישראל, שבה קיימים שני ארגוני מורים שחלק ממאבקם הוא מאבק כוחני על הישרדות ועוצמה."

עסק משותף

בתחרות העיקשת הזו שבין שני ארגוני המורים, מעיד פלד על עצמו, הוא צידד תמיד בדרך הדיאלוג וההסכמה. וכמו המנכ"ל, כך היה, הוא מעיד, גם שר החינוך דאז, ספיר. "מהצד של המעסיק, הממשלה, כשמתגלעים סכסוכים בין שני ארגוני המורים, קיימות שתי גישות רווחות. זו האומרת בואו נתקע טריז בין שני הארגונים, והשנייה המחזיקה בדעה שרק בהסכמה בין הארגונים תתרחש התקדמות. אני תמכתי תמיד בגישה השנייה. גם השר ספיר, שהיה חיה פוליטית מנוסה, הבין שתקיעת טריזים בין שני הארגונים לא תעזור ואף תזיק. ולכן, לאורך כל הדרך ניסינו לעבוד על הסכמות בין השניים. לצערי, במאבקים האחרונים בין ארגוני המורים למשרד החינוך, בתחילה עם השרה לימור לבנת ובהמשך עם השרה יולי תמיר, הגישה הרווחת במשרדי הממשלה היתה דווקא הגישה הראשונה. מה שהנחה אותם היה בואו 'נגמור' עם הסתדרות המורים ואחר כך 'נדפוק' את ארגון המורים. היתה זו שגיאה אסטרטגית ממדרגה ראשונה לא לשותף את נציגי ארגוני המורים בוועדת דברת. משרד החינוך רוצה לעשות מהפכה חינוכית ולא לוקח את השותפים עמו? גם הניכור שמשרד החינוך הפגין מול רפורמת 'עוז

א"ני עוקב אחר ההתרחשויות היום והכול נראה מוכר. אני רק צריך להחליף את השמות והתפקידים והסיפור חוזר על עצמו," קובע אלעד פלד, שכינה כמנכ"ל משרד החינוך בתחילת שנות השבעים (1970-1976). עברו כמעט 40 שנה מאותם הימים שבהם החל פלד את תפקידו כמנכ"ל משרד החינוך, וגם היום, כמו אז, הקולות, התמונות והאמוציות מהמאורעות והמאבקים סביב מערכת החינוך בישראל מוכרים לו כל כך.

אחד ההבדלים הבולטים שפלד מצביע עליהם בהשוואה מתקופתו במשרד החינוך לשנים האחרונות, קשור דווקא לשינוי מאזן הכוחות לאורך השנים בכל הנוגע למיהות מקבלי ההחלטות ומובילי התהליכים. "הגעתי למשרד החינוך ב-1 בספטמבר 1970, ביום הראשון של פתיחת שנת הלימודים. כמה ימים לאחר מכן פרצה שביתת המורים הכי ארוכה שהיתה עד אז. מי שהוביל באותם ימים ארוכים של השביתה את המגעים לסיומה הייתי אני, בכובעי כמנכ"ל משרד החינוך, כשלצדי היו שניים, נציב שירות המדינה והממונה על השכר באוצר. היום, התהפכו היוצרות, ומי שמוביל את המלחמות הוא הממונה על השכר, כשלצידו יושבים מנכ"ל משרד החינוך ונציב שירות המדינה."

פלד, יליד 1927, אלוף בצה"ל ודוקטור לחינוך, שמילא תפקידים ציבוריים שונים ובהם, מרצה לחינוך באוניברסיטת בן-גוריון ויועץ בנושאי חינוך למוסדות בארץ ובעולם (ובהם הבנק העולמי), ראה את תפקידו בעולם החינוך כמשימה לאומית, או אם תרצו, כשליחות. הוא לא מילא את תפקידו כבריית מחדל באין משרה אחרת נחשקת שהוצעה לו, הוא גם לא בא למשרד החינוך בשביל כתרים ותארים. הוא הגיע פשוט כי ביקש להשפיע וסבר, כי כאן ייעודו. "באתי לתפקיד מנכ"ל משרד החינוך והתרבות אחרי קריירה צבאית ארוכה. נשאלתי אם אני מוכן להיות מנכ"ל משרד החינוך והתרבות, ואני עניתי

לו את הכוח לעשות דברים שאינם תמיד ראויים לשבת, קיימת חשיבות עליונה לשמירה על ארגון חזק ויציב. בהשקפת עולמי וגם מתוך הסתכלות בחיים, אני סבור שארגון מקצועי חזק מאזן בין כוחות ומעניק לחלשים ולמסכנים הגנה וכוח. תפקידו הראשון של ארגון מקצועי הוא להגן על העובדים. הבעיה היא תמיד במידתיות, וצריך להיזהר לא למשוך את הדברים עד הקצה, כי אז אפשר גם להרוס. כל ארגון עובדים ששולט בבלמים שלו, ייטיב עם ציבור העובדים. על הארגונים להבין שהאינטרס המשותף של המעסיק והעובד הוא קיום הארגון, ואז, במאבק הלגיטימי בין הכוחות, הדברים מתאזנים.

עתיד ורוד - מי יודע?

המציאות הקיימת במדינת ישראל סודקת גם את התקוות הגדולות של רבים וטובים בינו, ופלד בתוכם. פלד מצר על חוסר השוויון, הכוחנות, הפוליטיקה שנכנסה לכל פינה, ובעיקר על הפגיעה המתמשכת במורים והזילות הכללית במערכת החינוך. "לצערי הרב, אני לא כל כך אופטימי לגבי העתיד. דו"ח מקינזי המפורסם קובע שהמפתח להצלחה הוא המורים. אם כולם יבינו את החוכמה הזו - יהיה ניתן לטפל בחוללי המערכת. היום יש בעיה רצינית עם איכות כוח ההוראה. זו פונקציה פשוטה של משיכה ודחייה. אני מסתובב בבתי ספר בארץ ובחו"ל והמסקנה תמיד זהה, אין סיכוי שללא שיפור התנאים, אפשר יהיה למשוך אנשים טובים יותר להוראה. נכון שבתוך ציבור המורים יש אנשים נפלאים, מקצוענים, מסורים וחדורי התלהבות, אבל לצערי הם לא הרוב. יש יותר מדי דוגמאות של ברירת מחדל."

"ברור שאין סיכוי שבתוך ציבור המורים בישראל, המונה נייח 150,000 מורים, כולם יהיו 'איינשטיינים', ולכן הצעתי לגייס בתוך ציבור המורים הקיים כ-30,000 מורים שיהוו את 'יחידות העלית'. אני מודע לזה שארגוני המורים מחזיקים בעקרון האחידות של חדר המורים, אך זה לא עובד."

לתמורה' היתה שגיאה גדולה. הרי זה עסק משותף. תפיסתו החינוכית-ניהולית של פלד, בעבר, וגם היום, מתאפיינת בראייה עתידית ובתוצאות המיטביות לכל השותפים. "שר או שרת החינוך הם לא בעלי המערכת, כמו שיושבי ראש ארגוני המורים הם לא בעלים. מערכת החינוך היא של כ-ו-ל-ם והחוכמה היא לדעת לתת מרחק מאבק לגיטימי לכל אחד מהצדדים מחד גיסא, ולשמור על החגורה החיצונית שהמערכת הזו לא תתפרק, מאידך גיסא. אם הכלל הזה ידריך הן את השלטון והן את האיגודים המקצועיים, אז הצדדים יגיעו לעמק השווה ויהיה בסדר. צריך לזכור שאין במצבים אלה שופט-על, ולכן האחריות על הצדדים היא גדולה יותר."

פלד היה ונשאר סמכות חינוכית משמעותית גם שנים לאחר שעזב את משרד החינוך, והוא מצא את עצמו נקרא שוב ושוב להביע דעתו בענייני חינוך. כך היה למשל, בעת שהושקה הרפורמה הניסויית של "עוז לתמורה". "לפני עשר שנים לערך התקשרה אליי הגב' רוחמה קציר," נזכר פלד. "כבר לא כיהנתי בשום תפקיד. היא ביקשה ממני לבוא לבקר בבית ספר בגדרה, בו נוסתה רפורמת 'עוז לתמורה'. נסעתי והתרשמתי מאוד. עד כדי כך מצא חן בעיני מה שראיתי שכתבתי מכתב לרן ארז עם העתק למנכ"לית משרד החינוך דאז, רונית תירוש, ובו הענקתי שבחים רבים לתוכנית."

בדיעבד הסתבר כי הפידבק החיובי הזה עלה לו ביוקר, הוא מחייך ומסביר, "בעקבות המכתב הזה חטפתי כהוגן משרת החינוך דאז, לימור לבנת, אבל גם ביקורתה לא שינתה את דעתי הטובה עד היום על 'עוז לתמורה'."

חוזקו של ארגון

מניסיונו הרחב, הן כאיש משרד החינוך לשעבר והן כאיש אקדמיה, פלד מחזיק בעמדה מוצקה לגבי חשיבות קיומם ותפקידם של ארגוני המורים. "ארגון מקצועי חזק הוא תנאי לקיום מאזן כוחות בחברה," קובע פלד. "בימים שבהם ההון והשלטון מתערבבים ומי שנמצא בשלטון יש

עשור שלישי

1988 – 1978

"כל מורה הוא מחנך"

ריאיון עם המורה אילנה נולמן

אילנה נולמן כמו נולדה לרתק קהל. היא רהוטה ושוטפת כשהיא מתארת את מהלך חייה, תולדות משפחתה, ילדותה, לימודיה והתנסויותיה המקצועיות. אין פלא שמחזורים רבים של כיתות תלמידים

הוקסמו ממנה ומעריצים אותה. מתברר שבעבר נהגה לכבוש לא רק קהל תלמידים כי אם גם קהל חובבי שירה, זמר ומוזיקה בכלל. כי אילנה, נוסף על היותה אשת חינוך ותיקה, היא אמנית יוצרת מוזיקה וזמרת. כשהיא נשאלת על הסיבה לבחירה שלה בתחום החינוך וההוראה היא מספרת שלמעשה תמיד היה לה ברור כי הכיוון שלה הוא מוזיקלי דווקא. היא חלמה להיות זמרת ולהצליח על במות. מקרה פעוט לכאורה נגע בנשמתה ומוגדר על ידה כאירוע מכונן, והוא שסימן את הדרך והיעוד והוביל אותה אל החינוך. היתה זו פגישה שהתרחשה במהלך שהייה בהולנד. אחרי שסיימה את שירותה הצבאי כסולנית של תזמורת צה"ל בניצוחו של יצחק גרציאני, יצאה אילנה למסע הופעות בהולנד כזמרת מלווה ללהקת שחקנים. לילה אחד פגשה במקרה בכיכר דאם צעירה מכורה לסמים ומטופלת בתינוק. אותו מפגש הותיר בה רושם באופן כזה שמיד היא ידעה: הכיוון הוא חינוך! זו העשייה האמיתית. שם התרומה והנתינה המשמעותיות.

משחלטה לשנות תחום התמחות, נרשמה ללימודי חינוך, היסטוריה ותעודת הוראה באוניברסיטה העברית בירושלים. כשסיימה את

התואר נישאה לאיציק, שאותו היא מגדירה "החבר הטוב ביותר". הם נעשו זוג בתקופת השירות הצבאי אך למדו יחד מכיתה ד', ולימים התברר לאילנה שכבר אז פרחו בלבו האהבה אליה.

ספרי על ילדותך. מאין צמחת?

"אני ילידת ירושלים, שנת 1960. הייתי מה שמוגדר 'ילדה טובה ירושלים', תלמידה טובה וממושמעת. גדלתי בבית שאפשר לקרוא לו מעורב ירושלמי. אבי יליד ירושלים שגדל בעיר העתיקה. הוריו עלו ברגל מעירק ב-1926. אמי ילידת ארגנטינה. הוריה היגרו מרוסיה לארגנטינה עם המושבות של הברון הירש. סבתי, אדלה מינוחין, קרובת משפחה של הכנר היהודי ידוע השם, היתה זמרת אופרה בארגנטינה, וסבי היה החזן של בית הכנסת הגדול בבואנוס-אייס.

הכישרון המוזיקלי עבר בתורשה, ובמשך כל השנים, הגם שהחליטה לוותר על קריירה מוזיקלית לטובת ההוראה, עסקה אילנה בכתיבת שירים והופיעה לא מעט על במות באולמות מופ"ת. בעצרת הענק שהתקיימה בכיכר רבין במהלך השביתה הגדולה שפתחה את שנת הלימודים התשס"ח, התבקשה אילנה על ידי רן ארז לחתום את הערב בשירת "התקווה", והיא כמובן התגיסה למשימה ברצון.

היכרותה עם רן ארז התרחשה באופן מעניין מאוד. לפני 11 שנה, במסגרת לימודים לתואר שני באוניברסיטה העברית, כתבה אילנה מסמך שהיתה בו הצעה מהפכנית מבחינה ארגונית, ערכית ופדגוגית. באותה התקופה - לאחר שבעבר עבדה כמורה בבאר שבע, שם התגוררה המשפחה בשל לימודי בעלה, ואחר כך עברו להוד השרון, שם השתלבה בעבודה בתיכון "הדרים" ומהר מאוד מונתה לרכזת שכבה, ומאוחר יותר עברו לאריאל,

לעסוק בהוראה, אבל המשמעות האמיתית לקשר שלה עם הארגון, לדבריה, התהוותה לפני כ-11 שנים, כשהחלה העבודה המשותפת על התוכנית.

"אני אוהבת התנסויות חדשות ושינויים", היא מעידה על עצמה, "במשך השנים שבהן ניהלתי את בית הספר 'היובל' יצרתי קשר עם 'העמותה למצוינות בחינוך'. זוהי עמותה שיחד עם מכון ויצמן מכשירה מורים להיות 'רכזי מצוינות' בבתי ספר, בקורס שנקרא 'מקדם מצוינות בית ספר'. שילבנו אצלנו בבית הספר 'היובל' את תוכניות ההכשרה הנהדרות של העמותה וגם את ההצעות שלהם לחומרי הוראה מצוינים. העבודה עם העמותה היתה ניסיון נהדר, וכשלאחר תשע שנות ניהול החלטתי לשנות תפקיד, עברתי לעבוד בעמותה. ניהלתי את הקורס של קידום מצוינות בחינוך, ובקיץ האחרון עברתי לנהל בירושלים בית ספר של העמותה למצוינות בחינוך. זהו 'התיכון למדעים ולאמנויות בירושלים'. בתיכון לומדים וגרים בפנימייה 215 תלמידים מחוננים. זה בית ספר מאוד מיוחד, שתלמידיו המוכשרים הם כעין עתודת המנהיגות של החברה שלנו."

מתי יש לך תחושה של סיפוק אמיתי בעבודה?

"המקרה המרגש ביותר הוא של תלמיד שלמד אצלי בבאר שבע בתחילת דרכי כמורה והידרדר לסמים. ניסיתי לעזור לו בכל דרך אפשרית ולא הצלחתי. שנים רבות אחר כך הסתובבתי בתחושה שנכשלתי, שהמקרה שלו הוא כישלון שלי. והנה, לפני שנים אחדות הוא התקשר אלי. הוא רצה לספר שבסופו של דבר עלה על הדרך הנכונה ושיקם את עצמו. הוא נישא, למד הוראה ואף הפך למורה מצטיין. הוא התקשר אלי ביום שבו נולד לו בנו בכורו כדי לומר לי שאדע שהציאה מהתחתית והעלייה למעלה באה לו בזכותי."

שם השתלבה בעבודה בבית הספר התיכון - ניגשה למרכז על הקמה וניהול של חטיבת ביניים ותיכון באריאל, והיא אכן קיבלה את התפקיד. את המסמך עם ההצעה לשינוי מהפכני היא הגישה למנהל אגף החינוך באריאל. הדברים נשאו חן בעיניו והוא שלח את החומר למנהלת אגף החינוך העל-יסודי במטה בירושלים. בעת שאילנה היתה עסוקה בהקמת בית הספר העל-יסודי החדש באריאל, יצרו איתה קשר מארגון המורים כדי לחברה אל רן ארז אשר, כך הוסבר לה אז, עמל באותה העת ממש על כתיבת תוכנית המבוססת על אותם עקרונות המוצגים במסמך שכתבה היא. כך הצטרפה אילנה לצוות הדיונים והכתיבה, שבסופו של דבר הוציא תחת ידיו את תוכנית "עוז לתמורה".

בית הספר "היובל", שאותו ניהלה, היה אחד מחמישה שנבחרו כדי להתנסות ברפורמה. אחד הדברים החשובים בעיניה בתוכנית זו הוא שהרעיונות שלה באו מאנשים כמותה, אנשי שטח. זה נתן לה, לדעתה, סיכוי טוב להצלחה. והתוכנית אכן הצליחה. צוות בדיקה של מכון סאלד שבחן את התהליך בשטח דיווח על הצלחה ועל ממצאים חיוביים. באותה עת נקשרה נפשה של אילנה בנפשה של מי שהיתה אז מנהלת מחוז המרכז, רוחמה קציר. זו עודדה אותה ותמכה בה עם כל רעיון חדשני בבית הספר שניהלה עתה. "מכיוון שלדעתי כל מורה הוא מחנך", היא מסבירה, "לא ייתכן שמורה יצטרך לחנך 40 תלמידים בו-זמנית. לכן שובצו אצלי שני מחנכים בכיתה." רוחמה קציר כינתה אותה "פורצת דרך". אך לאחר שלוש שנים של יישום הרפורמה ולמרות ההצלחה, הניסוי הזה נסגר על ידי שרת החינוך דאז, לימור לבנת. חברותה של אילנה בארגון המורים החלה בשנת 1984, השנה שבה החלה

מקצוע ההוראה ומעמד המורה

עומדים לבחינה

ההגנה שהעניק ארגון המורים לחבריו לא תמיד הגנה על ראשיו. כך קרה בעיקר כאשר המציאות שעל תיקונה יצאו להיאבק לימדה אותם בדרך הקשה כי לא היטיבו לקרוא את מפת תנאי השטח.

סיימה של שביתה שנמשכה קרוב לחודשיים, מ-21 בנובמבר ועד 27 בדצמבר 1978 - השביתה שהיתה אולי הקשה ביותר שפקדה את מערכת החינוך - הוליד לראשונה בתולדות מדינת ישראל ועדה ממלכתית לבחינת מקצוע ההוראה ומעמד המורה. בראש ועדת עציוני, כשמו של היו"ר שמונה לה, עמד השופט בדימוס משה עציוני.

יוזמת השביתה לא נולדה ביום אחד. קדמו לה חודשים ארוכים ואף שנים של היריון מציק. ארגון המורים התריע לבקרים על שהשוואה בין שכרו של המורה ובין שכרם של המהנדסים אינה מיושמת בפועל, וגורמת שוב חסר-כיס גדל של המורה. היו כמובן איומים מצד ראשי הארגון וניסיונות כושלים לרתום את ראשי הסתדרות המורים. ואולם הזיכרון

הטרי של השבתת המערכת החינוכית בראשית שנות השבעים הוא שגרם ככלות הכול לכך שבשמונה השנים שחלפו מאז נמצא תמיד ברגע האחרון מוצא שמנע "רעידת אדמה". בפברואר '78, שנה לאחר המהפך בזירה הפוליטית של ישראל, עם עלייתו של הליכוד לשלטון, הוקם פעם נוספת מטה משותף לארגון המורים ולהסתדרות המורים. הלוחם הוותיק ראובן אבירם תבע העלאת שכר בגובה 50 אחוז לחברי הארגון. שלום לוי, מזכיר הסתדרות המורים, שבינתיים גם צורף לו התואר ח"כ, תבע תוספת של 53 אחוז. הממשלה הטרייה הודתה כי ציבור המורים אכן מקופח בשכרו, אך היתה מוכנה להעלאת שכר של 15 אחוז בלבד.

אבירם איים. גם לוי איים. מימוש האיום בנשק השביתה נדחה עד 11 בספטמבר, עם תום חגיגות 75 שנה להסתדרות המורים.

חגיגה אחרת - לאומית ובעלת משמעות היסטורית ממדרגה ראשונה - תחזיר את המורים אל הכיתות בתום שמונה ימי שביתה. אולם שמחת העם בישראל נוכח התמונות מטקס החתימה של ראש הממשלה מנחם בגין ושל נשיא מצרים אנואר סאדאת על הסכמי קמפ דייוויד לא השביתה לזמן רב את מרמורם של המורים.

לאחר שהממשלה, בתמיכת ההסתדרות הכללית, התרצתה לדרישת נציגי הסתדרות המורים, החליטו ראובן אבירם ומרדכי בצלי, נציגי הארגון, "ללכת עד הסוף" - ולבד!

1981, (מימין לשמאל) יו"ר ארגון המורים בנימין ולר, נציב שירות המדינה, מנכ"ל משרד החינוך והתרבות אליעזר שמואלי, מזכ"ל הסתדרות המורים אמנון אברמסון. חותמים על הסכם עבודה חדש

טרגדיה יוונית מחוץ לכיתות

בראייה לאחר יומיו הראשון, רן ארז: "השביתה הגדולה של 78' היתה מוצדקת. העניין הוא שאבירם, שהנהיג גם את השביתה הגדולה שמונה שנים קודם לכן, נקט באותם כלי נשק. זאת כאשר בעצם זירת הקרב השתנתה."

שר החינוך זבולון המר. למען שינוי סדרי ותנאי העבודה בבתי הספר

שר האוצר דאז, יגאל הורוביץ, שמילותיו "אין לי" היו תואר לוואי לשמו, התבצר בעמדתו הנוקשה שלא להיעתר לדרישות המורים השובתים. הוא אף איים בהוצאת צווי ריתוק נגד השובתים. ככל שהתארכה השביתה, שבו ועלו מחזות העבר: הורים זועמים לפני משרדי הארגון, ששכנו אז ברחוב זמנהוף בתל אביב; "שמיניסטים" זועקים על פגיעה בעתידם בגלל בחינות הבגרות שאי-אפשר להתכונן להן. כנגד אלה עמדו מצטרפים חדשים רבים לארגון הלוחם. "התחלנו את השביתה עם 10,000 חברים. עכשיו שובתים 14 אלף, ויש עוד רבים המבקשים מאיתנו לא לוותר", דיווח אבירם בעיצומם של ימי המאבק.

גם הפעם, כדי שלא ייפגע מטה לחמם של השובתים בגלל אי-תשלום משכורותיהם, חיפשו לעצמם המורים עבודות מזדמנות, ובכלל זה יציקת בטון ומלט לבניית בניינים מסוג אחר לחלוטין מהבניין החינוכי שעליו היו אמונים. אולם היוזמה המבורכת של השובתים

קוממה את שר האוצר, שיצא בקריאה לציבור: אין להעסיק מורים שובתים. צירוף המילים "טרגדיה יוונית" הופקע משיעורי הספרות לטובת התנסחויותיהם הפרוזאיות של אליעזר שמואלי ואברהם פרידמן, נציב שירות המדינה באותם ימים. כך גולל פרידמן את התפתחות הדרמה הסוערת שבין ארגון המורים לממשלה: "שני הצדדים ידעו מה עתיד לקרות, הזהירו אחד את השני - והמשיכו בכל זאת בדרכם. במובן מסוים, התפתחה כאן טרגדיה יוונית. מהרגע שהארגון עשה את הצעד הראשון, החלו הקוביות ליפול כמעט מאליהן. המורים שיחקו בצורה מושלמת את תפקידם...."

גם פרידמן, כמו היו"ר הנוכחי של הארגון, רן ארז, העריך אז כי "המורים קיוו לחזור על הישגיהם מהשביתה של 1970. אלא שאז נכנסו לשביתה כשני ארגונים נפרדים שהתאחדו, ובסופו של דבר הכתיבו לממשלה את דרישותיהם שהיו מעל ומעבר לדרישותיהם הראשוניות. הפעם התפתח תסריט הפוך. למרות שהפירוד גרע מכוחם והנסיבות השתנו, וכך גם הנפשות הפועלות, המשיכו המורים לפעול בשיטות של 1970. זו שגיאה חמורה. שביתה, כמו מלחמה, אסור לנהל לפי התוכנית של קודמתה. המורים לא העריכו עד כמה יוכל שר החינוך והתרבות להרחיק לכת. הם פיתחו ציפיות מוגזמות ממנו, והתבדו."

בראייה רטרוספקטיבית, יאמר היום רן ארז: "שר החינוך והתרבות דאז, זבולון המר, ומנכ"ל משרדו, אליעזר שמואלי, הם שסייעו לנו אז לשוב אל הכיתות - אמנם לא כמנצחים, אבל גם לא כמנוצחים. ויותר מכך, הצעתם להקים ועדה ממלכתית לבדיקה עקרונית של מעמדו ושכרו של המורה - הצעה שיושמה וגם נשאה פירות רבים לאורך שנים - היתה אולי חשובה ומשמעותית למאבקו של הארגון למען חבריו יותר מכל תוספת שכר זמנית."

יישום מסקנות הוועדה היה כרוך אמנם בתחילה בלא מעט קשיים שהנהלת הארגון נתבעה להתמודד איתם. זאת משום שמלכתחילה דאגה הממשלה להגדיר כ"המלצות" בלבד. אולם היה בהמלצות מתן אשראי ותמריץ חיוני ביותר להתמיד בדרך פעילותו של הארגון, כדי להשיג את מטרותיו לטובת חבריו ולמען ציבור המורים בכללותו. "בכ-11 אלף ל"י בחודש גבוה שכר המהנדסים משכר המורים, הפרש המתבטא ב-67 אחוזים!" כך קבעו ממצאי ועדת עציוני. לאור הגילוי כי "שכר המורה נמוך בהשוואה לשכר הממוצע במשק, ובמיוחד ירוד שכר המורה המתחיל - שכר שאינו מפרנס את בעליו", ביקשו חברי הוועדה כי הממשלה תראה בעדיפות ראשונה במעלה את נושא החינוך ותקדיש לו את המשאבים הדרושים.

שינוי סדרי בראשית

לא דובר רק בשינוי המספרים בתלוש המשכורת של כל מורה, כי אם גם במה שזבולון המר כיוון אליו עם כינון הוועדה: שינוי סדרי העבודה ותנאי העבודה בבתי הספר; הבטחת

סכסוך העבודה של 1978 - "הסכסוך הצורב"

הנציגים המובילים של הארגון התעקשו עד כלות (כמעט) להגיע להסכם שכר בולט וייחודי אשר יציג שיפור משמעותי של מצב המורים ביחס לזה שהיה בתחילת הסכסוך, ובהשוואה לנוסחת הפשרה שהשיגה הסתדרות המורים. הארגון הסכים באין ברירה להפסיק את שביתתו כשראה שאינו יכול להשיג תוצאות גבוהות יותר במישור של השכר ונגזרותיו... בסיום המאבק שכלל שביתה של שישה שבועות, מצא עצמו הארגון עוקב אחר פעילותה של ועדת עציוני, אשר התחייבה לבדוק את סוגיית "מעמד המורה" בהיבטים שונים... לאחר הסכסוך של 1978 המשיך הארגון לדבוק במאפייני איגוד מקצועי כלכלי, ובמשך כעשרים שנה התמקד במאבקים הנוגעים לשמירת זכויות המורה כפרט. הארגון לא מיהר שוב לפתוח בסכסוך עבודה שבמרכזו שביתה כה ארוכה. המאבקים לשמירה על זכויות המורה היו במישור הבית ספרי או היישובים, ונעדרו לרוב מהמישור הארצי...

בין השנים 1971 ל-1978 שמר ארגון המורים, בעוצמה נמוכה, על קו פעולה התואם את מאבקו משנת 1970, ובו נקט מדיניות המאפיינת איגוד מקצועי מטיפוס כלכלי. ההישגים הכלכליים שאליהם הגיע הארגון בשנת 1970 סיפקו אותו לשנתיים העוקבות. לאחר מכן הפגין סולידריות לתחושת ההלם אשר נוצרה בחברה הישראלית כתוצאה ממלחמת יום הכיפורים. בהשוואת התביעות הרשמיות שהוצגו בסכסוך העבודה של שנת 1978 לתביעות מהסכסוך הקודם, ניתן להבחין בהתפתחות: הארגון החל נותן דגש להיבטים הקשורים בפיתוח הפרופסיה, באמצעות תביעות פדגוגיות שאותן העלה כחלק מדרישותיו שהיו מכוונות לטייב את השירות הניתן לתלמידים על ידי המורים: יצירת פתרון לתלמידים חריגים, שילוב של סיוע פסיכולוגי והקטנת הצפיפות בכיתות. תביעות שמטרתן להיטיב עם צורכי הקליינטים, קשורות בפיתוח אתיקה ומאפיינות פעילות של אגודה פרופסיונלית...

1978, הפגנת מורים במהלך שביתה

"שני הצדדים ידעו
מה עתיד לקרות,
הזהירו אחד את
השני - והמשיכו
בכל זאת בדרכם.
במובן מסוים,
התפתחה כאן
טרגדיה יוונית.
מהרגע שהארגון
עשה את הצעד
הראשון, החלו
הקוביות ליפול
כמעט מאליהן.
המורים שיחקו
בצורה מושלמת
את תפקידם..."

הכשרה נאותה והשתלמות מתמדת של המורים, תוך מתן תמריצים נאותים, כאשר ההשתלמות מתבצעת במסגרת שעות העבודה ועל ידי צמצום שעות ההוראה בפועל; עידוד לפעולה עשירה ועצמאית של מורים בנושאים פדגוגיים ומנהליים; וכן יצירת מסלולים חדשים לקידומו של המורה במסגרת עבודתו.

על המשמעות הנרחבות של מה שנכתב בתלוש המשכורת של המורה החל מראשית שנות השמונים, יאמר אליעזר שמואלי, שהיה מהאישים המרכזיים שדחפו ליישום המלצות הוועדה: "מדינת ישראל, שייסודה כמדינה סוציאליסטית, נדרשה להכיר הכרה מלאה וחד-משמעית בעיוותים שגרם הסוציאליזם במרוצת עשרים שנות קיומה של ישראל. בעצם נולדה הכרה חדשה, שתהיה לה משמעות לגבי ציבור העובדים כולו - סטטוס חברתי כרוך בשכר. לפיכך, כדי לתקן עיוותים בסטטוס, למשל במעמדם של המורים - בעיני עצמם, בעיני תלמידיהם ובעיני כלל הציבור - חייבים להגדיל משמעותית את בסיס שכרם."

המורים אכן יזכו בתוספות נכבדות של כ-37 אחוז, כולל תוספת שהייה - הישג לא מבוטל כלל במשק הישראלי, אך מאוחר מדי בשביל מנהיג שביתת 78', ראובן אבירם. הוא ירד אלי קבר כשביקורת המורים מלווה אותו על שהסתפק בהחזר דמי שביתה ובהקמת ועדה, שאפילו "שיניים" לא הבטיחו שיהיו לה.

"אני מרגישה רע מאוד; למעשה לא השגנו דבר בשביתה ממושכת זו." התבטאויות רבות ברוח זו הן כנראה שגרמו לאבירים לפרוש מתפקידו כיו"ר הארגון, חודשים מעטים לפני כן, ולהותיר אחריו כהד את מילות הפרידה שלו שאותן נשא באוזני חברי המועצה: "שמונה-עשרה שנה הייתי פעיל במוסדות הארגון. כיו"ר ההנהלה כיהנתי שלוש קדנציות ברציפות. אני מציין זאת לא כדי לזכות בשבחים אלא בסיפוק עמוק. יש לי תחושה שתרמתי ככל שרק יכולתי לביצור המחנה שלנו, הארגון שלנו והמעמד שלנו."

"המלחמה של הארגון צריכה להיות בעיקר על תנאי המורים"

ריאיון עם בנימין ולר, לשעבר יו"ר ארגון המורים

בנימין ולר הצטרף לארגון המורים בשנת 1960, עת היה מורה למתמטיקה באשקלון. ארגון המורים היה אז קטן וצעיר יחסית. יו"ר הארגון דאז, אברהם כץ, זיהה את הפוטנציאל של המורה הצעיר והנמרץ וביקש ממנו להרחיב את שורות הסניף הדרומי של הארגון, שמנה 300 חברים בלבד. ולר עשה חיל בתפקידו כמזכיר סניף הדרום, והפך אותו לבית לאלפי מורים מאשדוד דרומה ועד אילת. "אפילו את רן ארז, יו"ר הארגון, גייסתי אז לשורות הארגון והוא התמנה למזכיר הסניף אחרי", נזכר ולר בנוסטלגיה. את תפקידו הבא מילא במחלקה הפרופסיונלית בארגון ומשם עבר לכהן כיו"ר ארגון המורים בין השנים 1979-1982. "בשנת 1978 פרצה השביתה הגדולה שבסופה קמה ועדת עציוני. במהלך פעילות הוועדה פרש מתפקידו ראובן אבירם, יו"ר ארגון המורים דאז, ואני נבחרתי ליו"ר הארגון", מתאר ולר. לאחר בחירתה של שושנה באייר ליו"ר הארגון בשנת 1982 המשיך ולר להתמקד בפעילות החינוכית כמנהל בית ספר תיכון באשקלון. לאחר מכן שימש בתפקיד מנהל החינוך העל-יסודי בעיריית ירושלים ומשנה למנהל מנח"י (מנהל חינוך ירושלים). בשנת 2002 פרש ולר לגמלאות ומאז הוא עוסק בעיקר בעבודות התנדבותיות. בין השאר הוא מכהן כיו"ר הוועד המנהל של בית הספר לאמנויות בירושלים וחבר הוועדה להקלות בבחינות בגרות ללקויי למידה מטעם משרד החינוך.

במבט לאחור, מהו השינוי הכי גדול שקרה מהימים שבהם כיהנת כיו"ר הארגון?

"העובדה שחלו בישראל שינויים דמוגרפיים מרחיקי לכת שמשפיעים על ההישגים של ישראל במבחנים הבינלאומיים. אוכלוסיות המיעוטים גדלו בצורה משמעותית: ערבים, בדואים, דרוזים, והדבר נכון גם לגבי החרדים. כאשר במסגרות אלה לא לומדים מדעים, למשל,

אז המקום שאליו מגיעים אינו מכובד."

מהו לדעתך ההישג הכי חשוב שרשמת כיו"ר הארגון בתקופתך?

"תוספת השהיה. זו היתה תוספת של עשרה אחוזים מעבר לתוספות אחרות שקיבלו המורים, כאשר סך כל התוספות הגיע לשלושים אחוז."

מה היתרון הכי משמעותי בעיניך של ארגון המורים העל-יסודיים?

"ללא ספק היותו גוף א-פוליטי. זהו ארגון גדול, והעובדה שהוא נקי מאינטרסים פוליטיים מאפשרת לו עצמאות וכוח. גוף א-פוליטי יכול לשמור על ענייניות ועצמאות ולא להיות מושפע מרינונים פוליטיים ואחרים של מחפשי כיסאות. זהו יתרון עצום, ואני מקווה שידעו לשמר אותו גם בשנים שיבואו, כי נושא החינוך, באשר הוא, הפך עם השנים לנושא פוליטי יותר ויותר."

תוכל לתת דוגמאות?

"התחילה עם זה לימור לבנת, בתקופתה כשרת החינוך, כאשר שיקולי המערכת הפכו לפוליטיים, והשיקולים החינוכיים-ענייניים נדחקו לשוליים. החיסרון בכניסתם של שיקולים פוליטיים למערכת החינוך הוא ברור. פוליטיקאים רוצים לראות תוצאות מיידיות ולא מוכנים לחכות את השנים הדרושות כדי שיתרחש תהליך מובנה, ואז הם מנסים ליצור מציאות בדרכי עורמה ובמיני פטנטים, למשל הניסיון להגדיל את מספר הזכאים לבגרות. אבל אי-אפשר לשקר לכולם כל הזמן, ובמבחנים בינלאומיים פתאום נחשפת ערוותה של מערכת החינוך הישראלית וכולם נזעקים. אפילו שרת החינוך היוצאת פרופ' יולי תמיר, שמודעת היטב לנושא החינוך, לא השכילה להתעלם ממגמה זו ונסחפה אף היא להצהרות ולמעשים פוליטיים. רפורמת 'אופק חדש' היא דוגמה לזה. האם נבדקו לעומק בצורה מדעית ומוכחת כל ההשלכות

של מערכת החינוך בישראל, ובוחר להצביע על אחת שמטרידה אותו באופן מיוחד. "במדינה שלנו יש הרבה ילדים ביחס לשאר העולם. מכיוון שיש הרבה תלמידים דרושים גם הרבה מורים, והואיל ואי-אפשר לתת שכר גבוה לכל המורים הללו, נוצר מצב שאנו נאלצים להתפשר על ההיצע שיש. מצב זה יוצר תהליך שבו מורים חלשים נכנסים למערכת, ואחר כך אין פלא שתלמידי ישראל לא מצליחים במבחנים הבינלאומיים. ככל שיצטרכו יותר מורים, איכות ההוראה ורמתה ילכו וירדו". ולכן כששואלים אותו מה לדעתו הכי חשוב לעשות כדי לקדם את החינוך בישראל, הוא עונה מיד ובלי היסוס – "איכות המורים", ומוסיף: "נוצרה בארץ תחושה שהחינוך נמצא בשפל המדרגה, ואמירה זו, לצערי, היא נבואה שמגשימה את עצמה".

ולר מצר על כך שגם היום, למרות כל השביתות והמחאות, נותרו תנאי המורים שחוקים ועלובים. "לעיסוק בחינוך יש הרבה מתחרים. המשוואה היא פשוטה ומובנת. שכר לא אטרקטיבי לא מושך כוחות איכות צעירים להוראה".

מה יהיה, לדעתך, התפקיד החשוב ביותר של ארגון המורים בשנים הבאות?

"לעשות כל מאמץ לשפר את איכות המורים. הייתי מכניס קוד אתי שקובע מי יכול להיות מורה. בצורה זו תוכל המערכת להגן על עצמה, והארגון יכול להיות זה שיוביל תהליך זה שיעלה את יוקרת המורה. בנוסף, הארגון צריך להמשיך ולהילחם על מנת שההוראה תהיה פרופסיה ולא חלטורה. היום החינוך נראה קצת כמו חלטורה. המלחמה של הארגון צריכה להיות בעיקר על תנאי המורים, לא על מספר התלמידים בכיתה ואפילו לא על השעות. לא שזה לא חשוב, אבל צריך להפנות את המאמץ לדברים החשובים".

של הרפורמה? לא בטוח בכלל, והנה עושים היום בכל הארץ משהו שלא נבדק ולא הוכח ומפעילים לחץ על מורים, הכול כדי לקבל יחסי ציבור."

כמנהל בית ספר במשך 15 שנה, ולר מכיר לפני ולפנים כיצד עובדות מערכות חינוך ומהי עבודה חינוכית טובה. "שום דבר בחינוך אינו מוחלט והדבר קשה למדידה", הוא קובע ומפרט, "גם היום אני סבור שהכול תלוי בטיב המורה ולא בגודל הכיתה, למשל. כשהייתי מנהל בית ספר היו לי כיתות גדולות עם מורים טובים והכול זרם, והיו גם כיתות קטנות עם מורים בינוניים והיו בהן בעיות."

אתה מודע לזה שדעתך מנוגדת לדעתם של אלה הטוענים שכדי לשפר את איכות החינוך יש בראש ובראשונה להקטין את מספר התלמידים בכיתות?

"אני מודע לזה שדעתי אינה פופולרית אפילו בקרב הנהלת ארגון המורים, הנלחמת בשביל נושא זה ללא הרף. ועם זאת, אני סבור שהקטנת מספר התלמידים בכיתות היא גזירה שהמדינה לא יכולה לעמוד בה. זהו מהלך שיעלה הון עתק, ולכן פשוט לא עושים אותו. כדי להקטין את מספר התלמידים בכיתות צריך לבנות מספר כפול של כיתות מאלה הקיימות כיום, וברור לכולם שאין אפשרות מעשית-תקציבית לעשות זאת. לכן אם רוצים בכל זאת לעשות שיפור, הוא צריך להיעשות בתנאי השכר והתעסוקה של המורים. יש לשפר דרסטית את תנאי העבודה של המורים, ולא הכול קשור לכסף. נכון שתנאי עבודה הם בראש ובראשונה משכורת, אך גם צורת עבודה, סגנון עבודה ותרבות עבודה עושים את ההבדל. מקצוע ההוראה זקוק בימים אלה ליוקרה. במקצועות הרבה פחות חשובים וערכיים מההוראה העובד מיד מקבל פלאפון, שולחן משלו או חדר פרטי. למורים אין לא את זה ולא את זה."

גם היום ולר עוקב מקרוב אחר הבעיות והמגבלות

עשור רביעי

1998 – 1988

"אני נכנסת לכיתה ומרגישה חיבוק"

ראיון עם המורה חרייה כמאל באדיר

כתקופה לא פשוטה כלל וכלל. "היו שאמרו שהבחירה במתמטיקה היא בחירה לא טובה, שמדובר בלימודים קשים מאוד ושיהיה לי קשה מאוד להצליח", היא מספרת. "כמעט ריפו את ידי. בהתחלה הדברים האלה ייאשו אותי, וזה התבטא ברמת הציונים. אבל זה חלף, התגברתי, ואחרי שנת לימודים אחת בערך, הדברים התחילו להסתדר." תארי את המשך הדרך.

"סיימתי תואר ראשון, והתחתנתי עם בחור מהכפר שלי שסיים לימודי רפואה בבולגריה. חזרתי אל הכפר והתחלתי ללמד שם בבית הספר התיכון בחצי משרה". בספטמבר של שנת 1988 החלה חרייה ללמד בכפר קאסם. כיום, שני עשורים של הוראה כבר עומדים מאחוריה. כאמור, בתחילה היה לה קשה להתרגל לעבוד במחיצת המורים שלימדו אותה, אבל עד מהרה היא התרגלה וגם הם. רובם היו חסרי תארים אקדמיים, ואילו היא באה אל התיכון להורות כשבידיה תואר שהשיגה בכבוד באוניברסיטה. הם בהחלט כיבדו אותה על כך. היא גם הוכיחה כישורי הוראה מצוינים והוערכה כמורה טובה מאוד.

באותה תקופה לא היו בתיכון בכפר קאסם לימודים של חמש יחידות לבגרות במתמטיקה, ורק לאחר כשש שנות עבודתה בבית הספר הוחלט לעשות מעשה ולהעלות את רמת הלימודים, כדי שהתלמידים הטובים לא ילכו ללמוד במקומות אחרים מחוץ לכפר. הוחלט לייסד מגמה ללימודי אלקטרוניקה, ולשם כך היה צורך בלימודים של חמש יחידות מתמטיקה. חרייה היא המורה שנבחרה להורות במגמה חשובה זאת. אך הדבר לא היה קל ולא מובן מאליה.

הורי התלמידים בכפר קאסם היו מעוניינים שחרייה היא זו שתלמד מתמטיקה במגמה הריאלית, ואולם

כשחרייה החלה ללמד מתמטיקה בבית הספר התיכון בכפר קאסם, תחילה כמעט שלא היו לה קשרים חברתיים עם חבריה לעבודה. היא נמנעה מלקשור איתם שיחה והתנהגה בחברתם בביישנות רבה. הדבר מפתיע כשלומדים לדעת באיזו אישה פעילה, רצינית, מוכשרת, משכילה ובעלת ביטחון עצמי מדובר. אלא שההסבר לביישנות ולחוסר הביטחון שחשה כלפי יתר המורים שעמם עבדה באותו בית ספר, הוא העובדה שזמן מועט מאוד לפני שהתחילה לעבוד כמורה בבית הספר התיכון בכפר קאסם, היתה חרייה עצמה תלמידה שם. היא היתה תלמידתם של כל אלה שעתה החלה לעבוד איתם כשווה בין שווים, ובתחילת הדרך גרם לה הדבר מבוכה.

חרייה כמאל באדיר נולדה בכפר קאסם בשנת 1966 למשפחה ברוכת ילדים. היא הרביעית מבין שנים-עשר אחים ואחיות. שנות ילדותה עד סוף התיכון, שבו למדה במגמה הפיזיקלית, עברו עליה בכפר הולדתה. כשסיימה את לימודיה, התייעץ אביה, "שהיה אדם מעשי מאוד", לדבריה, עם ראש המועצה בדבר המשך הדרך של בתו המוכשרת. ראש המועצה הצביע על בעיה של מחסור במורים למתמטיקה בבית הספר בכפר קאסם, וכך נשלחה הבת ללמוד מתמטיקה באוניברסיטה העברית בירושלים.

את תחילת לימודיה באוניברסיטה היא זוכרת

לי לנסות להיבחר להיות חברת מועצה בארגון. ניסיתי ונבחרתי. משנת 2007 אני מכהנת כסגנית יו"ר המועצה של הארגון."

כשחרייה נשאלת על הנאה וסיפוק בעבודה, מבין שלל תפקידיה היא מתמקדת דווקא בהוראה. היא מסבירה שהעבודה בכיתה עם התלמידים משכיחה ממנה את כל הקשיים וההתמודדויות הלא פשוטות בזירות האחרות. הדממה והצימאון של התלמידים ללמוד משמחים אותה. העיניים שתלויות בה ומצפות לשיעורים שלה גורמות לה נחת גדולה. היא מעידה על עצמה כי איננה מורה קלה וכי יש לה דרישות גבוהות מאוד מתלמידיה. דווקא משום כך, הידיעה כי ישנן כיתות ותלמידים המתעקשים לקבל דווקא אותה כמורה וללמוד דווקא אצלה משמחת ומרגשת אותה מאוד.

היא מקפידה שלא להיעדר מהעבודה אף לא ליום אחד מפני שהיא נושאת בלבה תחושת אחריות רבה כלפי תלמידיה. כשהיא נכנסת אל הכיתה היא מרגישה כאילו תלמידיה מחבקים אותה. זוהי בעיניה ההצלחה. לעתים נדירות עובר בה הרעור על התנתקות מההוראה לצורך הקדשת כל כולה לעשייה הציבורית, זאת לאור הניסיון המוצלח של פעילותה בארגון המורים. "אבל קשה להתנתק מההוראה," היא אומרת ומוסיפה: "אולי פעם..."

היא מודעת לכך שאין זה שכיח לפגוש במגזר הערבי אישה משכילה המשלבת את האמהות והבית עם פעילות ציבורית והצלחה שכזאת בתחום הקריירה. "היום המגמה הזאת מתחזקת," היא אומרת, "אבל אני יודעת שעדיין אני חריגה, וכששואלים אותי איך אני מצליחה לעשות את כל זה, אני מודה שלא הייתי מצליחה בלי התמיכה החשובה שיש לי בבית."

היה ניסיון של המועצה לטרפד זאת מכיוון שחרייה לא נמנתה עם תומכי המפלגה השלטת. הניסיונות להתערבות פוליטית לא צלחו. אל הפרטים הרבים שהרכיבו את הדרמה הצטרפה גם תמיכת ארגון המורים בחרייה. נציגי ארגון המורים הביאו לידיעתה שאין אפשרות חוקית לפטרה, מכיוון שהיא היתה באותה העת בחופשת לידה.

"ככה החלה הספינה לשוט," מתנסחת המורה למתמטיקה באופן ציורי. מאז, נוסף על תפקידה כמורת המגמה הריאלית, עשתה חרייה תפקידים רבים. היא עסקה בהדרכת מורים בטכניון, במכון ויצמן ומטעם משרד החינוך, ואף התקדמה באופן אישי והשלימה תואר שני, וכיום היא נמצאת בדרכה אל השלמת תואר שלישי בהוראת מתמטיקה באוניברסיטת בר אילן. חרייה תרגמה לערבית ספרי מתמטיקה לחטיבת הביניים ועוסקת בבדיקת בחינות בגרות. בד בבד עם כל אלה היא עוסקת כל העת בפעילות ציבורית בתוך ארגון המורים. והחשוב מכול, לדבריה, היא אם לחמישה ילדים. הגדול שבהם סיים באחרונה את לימודיו בכיתה י"ב.

כיצד התחילה הפעילות הציבורית?

"אני חברה בארגון המורים מאז שהתחילו הבעיות עם המועצה, כשרצו לפטר אותי. הייתי אז בשנה השנייה של ההוראה, אבל הייתי בחופשת לידה. אז נוצר הקשר עם מזכיר הסניף של ארגון המורים. במהלך הזמן ביקשו שאסייע באיסוף כספים וכך, לאט, התגברה הפעילות שלי ונעשיתי חברת ועד. כשסגרו מגמה בתיכון ופיטרו שלושה מורים, התגייסנו לעזור להם בשיחות עם ארגון המורים ועם המועצה. היה לי קשר טוב עם אחמד טהא, שלפני שנפטר היה מזכיר הסניף של המשולש. הוא הציע

המורה כאינדיוידואל

מהתשוואות שהביאה ועדת עיצוני ייהנו חברי ארגון המורים בעיקר בתקופתו של בנימין ולר, היו"ר שיחליף את אבירם. אולם כבר לקראת תחילת העשור הרביעי לקיומו של ארגון המורים ניכרו סימנים ראשונים לכך שהפירות הגדולים שמהם נהנו חברי הארגון החלו להיגס בשיני האינפלציה הדוהרת. זאת כאשר משערי משרד האוצר יצאה לא אחת הקריאה המקוממת, לעצור את שעטת האינפלציה על ידי קיצוץ בבשר "כבשת הרש" - בתקציב המיועד לחינוך, כמוכן.

בעוד ולר נדרש להטות שכם עם מזכיר הסתדרות המורים, אמנון אברמסון, כדי שמסקנות ועדת עיצוני יתורגמו לשפת מעשה על ידי נציגי הממשלה, עיבתה שושנה באייר, שמונתה לתפקיד יו"ר ארגון המורים ב-1982, את קשרי הארגון עם ההסתדרות הכללית.

בתקופתה של באייר נוצרו קשרים עם ראשי ההסתדרות מסוג שהארגון לא ידע כמותו לפני כן. זאת ועוד, היה שיתוף פעולה פורה ביותר עם כמה מהסקטורים המקצועיים הכלולים בהסתדרות. אחד ההישגים הבולטים היה ייסוד "הפורום המשותף של האיגודים האקדמאיים", שנוצר ביוזמתם של באייר ויצחק רז, מזכ"ל הסתדרות המהנדסים. המטרה העיקרית היתה הפעלת לחץ על ראשי ההסתדרות לפריצת הסכמי המסגרת, שעליהם סיכמו עם משרד האוצר במחצית שנות השמונים. הסכמים דרקוניים אלה השביתו להלכה ולמעשה את יכולתו של ארגון המורים לנהל משא ומתן ישיר ונפרד על תוספות שכר לחבריו, המורים בבתי הספר העל-יסודיים. תנאי יסוד לקיומם של הסכמי המסגרת היה, שכל תוספת שכר למגזר כלשהו במשק שאינו כלול בהסתדרות תחייב לאלתר מתן אותה תוספת לכל המשק ההסתדרותי. בדרך זו בעצם הפכו אנשי האוצר את נציגי ההסתדרות ל"כלבי השמירה" שלהם, ובה בעת ל"חומה חיה" כנגד תביעות ממון מצד המגזרים השונים.

1995. שר החינוך, התרבות והספורט אמנון רובינשטיין, מול יו"ר הנהלת ארגון המורים שוש אורן. ביניהם, משא ומתן בחינוך הבגרות

גב לכל מורה ומנהל

אולם, בסופו של דבר, ה"פורום המשותף של האיגודים האקדמאיים", שכלל את ארגון המורים, המהנדסים, העובדים הסוציאליים, עובדי המח"ר והטייסים, לא הביא לארגון המורים את הפירות המקווים. המרוויחים העיקריים מן הפעילות במסגרת ה"פורום" היו המהנדסים, בהנהגתו של רז. באימו לממש את חששה "העתיק" של ההסתדרות בעת הקמת ארגון המורים, שלוש שנה קודם, ולהקים למען חבריו ארגון עצמאי "בדלני" כארגון המורים, הצליח רז להשיג תוספות שכר ייחודיות "בדלת האחורית" של

הוועידה ה-13 בכפר המכבייה.
בין המוזמנים, זבולון המר
בקדנציה השנייה שלו כשר
החינוך והתרבות

הארגון לא חסך
כל מאמץ בהגנה
על הפרט, ופעיליו
שימשו דוגמה
אישית בכל מאבק,
לעתים תוך תשלום
מחיר אישי

הסכמי המסגרת. הוא עשה זאת על ידי קידום של המהנדסים בסולם הדרגות. באייר אמנם לא השיגה ככלות הכול הישגים משמעותיים בנושא גובה השכר, אולם היא היטיבה לשפר את מצבו של המורה כיחיד. פעילותה של המחלקה הפרופסיונלית, בראשותו של רן ארז, היתה בימי באייר רחבה ומקיפה במיוחד. חלק מן הפעילות הזו אף זכה לכותרות בעיתונים, כמו המקרה של מורה שפוטר מבית ספר מקצועי של רשת עמל. ב-5 באוקטובר 1989 דיווחו העיתונים כי "המורים החברים בארגון המורים העל-יסודיים משביתים את הלימודים בתיכון המקיף 'ליידי דיוויס' בירושלים. ההשבתה היא במחאה על פיטורי מורה ותיק וקבוע על ידי הנהלת הרשת. יו"ר ארגון המורים העל-יסודיים טענה כי עוד אשתקד ניסתה הרשת לפטר את המורה עקב החלטת בית הספר לסגור את מגמת המכניקה שבה לימד. המורה פנה לארגון המורים העל-יסודיים שהוא חבר בו וביקש סיוע. לדברי באייר, סירבה חטיבת המורים העל-יסודיים בהסתדרות המורים לאפשר לארגון המורים להגן על המורה. הסירוב נומק בכך שרשת עמל שייכת להסתדרות הכללית, וכל מורה המועסק ברשת הוא אוטומטית חבר הסתדרות המורים - ורק היא מייצגת אותו." טענה זו הדליקה אצל באייר את כל הנורות האדומות. כדי למנוע "שיבה לתקופת הסטליניזם", כהגדרתה, ולאפשר את מיצויה המלא של הזכות הדמוקרטית של המורים להתארגן - עניין שנדמה היה כי כבר הפך לפרק היסטורי בתולדות הארגון - הודיעה אז באייר כי "אם לא ימצא הסדר מניח את הדעת לבעיית המורה שפוטר, ישבית ארגון המורים את הלימודים בבתי ספר נוספים של רשת עמל בכל הארץ." אמנם השבתות כאלה היו לא אחת במהלך שנות השמונים והתשעים, כאשר לנגד עיני

מאבק בתקופת 1992-1993 שרת החינוך שולמית אלוני

מאבק למען המורים הערבים שיוכרו כזכאים לתמריצים

המורים השובתים, חברי הארגון, עמדה הדאגה לגורלו של כל אחד ואחד מהם. "הארגון נתן גב לכל מורה ומנהל שחרב הפיטורין הונפה מעליו באופן שרירותי או ללא מתן פיצוי הולם, או בלי לדאוג למציאת מסגרות חלופיות להעסקתו כמורה", יאמר רן ארז. "הארגון לא חסך כל מאמץ בהגנה על הפרט, ופעיליו שימשו דוגמה אישית בכל מאבק, לעתים תוך תשלום מחיר אישי".

בראשית שנות התשעים, עם מינויה של שוש אורן לתפקיד יו"ר ארגון המורים, התפקדו אליו 23,000 מורים ואילו במהלך שתי הקדנציות של אורן - בין 1991 ל-1997 - נוספו לארגון עוד כ-7,000 חברים!

בעוד ציבור מורים כה עצום מפקיד את גורלו המקצועי בידי נציגיו הנבחרים של הארגון, נחפזה אורן לזהות את הצורך בקביעת נהלים ויעדים חדשים בתחום החינוך בכלל - ובפרט בתוך מסגרת הארגון. וכל זאת ברוח שנות האלפיים שבפתח.

טקס חתימת הסכם שכם.
מימין: שרת החינוך, שולמית
אלוני; ראש הממשלה יצחק
רבין; שר האוצר אברהם שוחט,
יו"ר ארגון המורים שוש אורן

**"הממשלה רואה
בחינוך את הגורם
המרכזי לעיצוב
דמותו של דור
העתיד של
ישראל... לכן היא
פעלה ופועלת
להקצאת משאבים
נאותים להבטחת
חינוך ראוי בכל
הרמות ולקידום
מעמדו של המורה
ותנאי עבודתו"**

חזון האקדמיזציה של ישראל, שאליו הקדימו לכוון מייסדי ארגון המורים, התגשם זה כבר ואכן תרם רבות להעלאה ולהעשרה של כל מסגרות החיים של אזרחי ישראל.

עם זאת, מערכת החינוך העל-יסודי - התריעו שוש אורן וחבריה בארגון - לא השתכללה דיה, ולא פותחה כראוי ובמקביל ליעדים הלאומיים שהושגו לא מעט בזכותה.

מן ההיסטוריה של מדינת ישראל בכלל ושל מערכת החינוך בפרט, היה אפשר להסיק כי תנאי חיוני לעריכת שינויים מערכתיים רדיקליים הנו מציאת אוזניים כרויות ולב פתוח בצמרת השלטון.

את מקומו של זלמן ארן בתפקיד ה"ברומטר" של הצרכים הלאומיים מילא עתה ראש הממשלה יצחק רבין. חודשים אחדים לאחר שנבחר לכהן כראש ממשלת ישראל, ב-1992, החלה שוש אורן לקיים סדרת שיחות ומפגשים עמו, עם שרת החינוך שולמית אלוני, עם שר האוצר אברהם שוחט ועם עוזריהם הבכירים. במהלך אותן פגישות הוכחה להם אורן באותות ובמופתים - וגם במספרים - כי חיזוקה ופיתוחה של המדינה, גם מבחינה ביטחונית, מחייב שינוי סדרי עדיפויות. זאת כאשר שינוי פני החינוך חייב להימצא בראש סולם הצרכים הלאומיים.

הפגישות החשובות הללו הביאו את ראש הממשלה, יצחק רבין, להחלטה להגדיל את תקציב החינוך בשני מיליארד שקל!

הדים לאותן שיחות בין שוש אורן לצמרת השלטונית אפשר למצוא בנוסח ההסכם הקיבוצי, שהיה מהפכני מסוגו עבור מערכת החינוך העל-יסודית בכלל ומסגרת עבודתו של המורה בה בפרט. ההסכם ההיסטורי נחתם ב-11 במאי 1993. בין השאר נכתב בו כי "הממשלה רואה בחינוך את הגורם המרכזי לעיצוב דמותו של דור העתיד של ישראל, וכן היא רואה בהשקעה בחינוך השקעה בהון האנושי של המדינה. לכן היא פעלה ופועלת להקצאת משאבים נאותים להבטחת חינוך ראוי בכל הרמות ולקידום מעמדו של המורה ותנאי עבודתו."

אותו ההסכם, שפירט בהרחבה את האופן שבו יחולקו הכספים שיעניק משרד האוצר למערכת החינוך העל-יסודי, מלמד בבירור על הכרה חד-משמעית בחיוניותם של המורים בבתי הספר התיכוניים ובחשיבות דרכי ההוראה ורמתן להצעדה נאותה של המדינה כולה לעבר פתחו של עידן חדש.

החברים

עוד משחר היווסדו כיוון עצמו הארגון לאפשר לחבריו השתתפות והשפעה על פעילותו. מנגנון ההשתתפות נקבע על ידי המייסדים כאנטי-תזה לרציונל ההסתדרותי הפוליטי שאפיין את הסתדרות המורים היריבה. ייצוג החברים הוסדר באמצעות מנגנון המאפשר שליחת צירים לוועידה, כפונקציה של מספר החברים במסגרת החינוכית שבה הם עובדים. בהתאם לתקנון הארגון, חייבים יושבי הראש, ההנהלות וחברי המועצה לעבוד כאנשי חינוך. אי לכך לא מתאפשר לאיש תפקידים אלו בעסקנים גרידא. מעבר לכך, השתלבות דמויות המפתח הארגוניות במסגרות החינוך השונות מגדילה את זמינותם ואת חשיפתם לכלל החברים. החברים מן השורה יכולים על כן להשפיע באמצעות נגישותם לחברי המועצה, או באמצעות השתתפות נציגיהם בוועידות. לאורך השנים פנו חברי הארגון למוסדותיו גם באמצעות כתיבת מכתבים...

לחץ החברים נתן את אותותיו באנשי ההנהלה, בנקודות שונות על פני השנים. כך ניתן לראות כי בשנים שלפני המאבקים הגדולים של הארגון נשמעו קריאות של חברים לפעול במיליטנטיות כנגד הממשלה, והן לא נפלו על אוזניים ערלות. הקריאות קיבלו ביטוי בישיבות מועצה, ובמידת מה עיצבו את אוירת התמיכה הציבורית ביציאה למאבקים. אך גם לחצים בכיוון המנוגד למאבק זכו לאוזן קשבת מאת הנהלת הארגון: לאחר אי-השגת היעדים שהציב

לעצמו הארגון במאבק של 1978, נמנעו ראשיו במשך שנים רבות לצאת שוב למאבק כה אינטנסיבי שבחזיתו שביטה ארוכת טווח, משום שבשלהי ימיו בתפקיד קיבל היו"ר אבירם ביקורת מצד החברים על דרך הובלת המאבק. הנהלות הארגון לא ששו לחזור על הפיאסקו אליבא דה פרשנות הארגון, ובהתבונן בניתוח הגורמים לדעיכת ארגוני עובדים בעולם, הנובע בין השאר כתוצאה מהתרחקות של ההנהלות מחברי הארגונים, נראה כי הימנעות זו מהווה תהליך של למידה ארגונית אשר מנעה זעזועים פנימיים. בשנים האחרונות נעזרת הנהלת הארגון במכון התקנים לשם יצירת תו תקן לשירות מיטבי. הדבר ממחיש המשקל הרב שמייחסת ההנהלה לחברים.

בשלב שבו עניין פיתוח הפרופסיה עומד על הפרק, נמצאות הדמויות המובילות כמדרבנות וכיוזמות. מחד גיסא לא אובחנה התנגדות של החברים לכיוון החדש המתפתח בו, מכיוון שהארגון לא זנח את התייחסותו להיבטים של איגוד מקצועי כלכלי. אך מאידך גיסא, לא הציגו החברים באינטנסיביות דרישה לקידום הנושא. במידת מה, השימוש הריטואלי לאורך השנים בנושא קידום מעמד המורה עייף את החברים. הללו מוצאים עצמם עוסקים מחדש בהישרדות. הפעם ההישרדות אינה רק כלכלית אלא מקצועית ומכוונת כלפי כל מורה. ההתפתחויות בחברה הישראלית העמידו את המורים בפני גלי אלימות ובפני מטרות ולחצים שעוצמתם הולכת וגוברת.

למעשה היה ניתן למצוא באותו הסכם מענה הולם מאי פעם לצורכיהם של המורים התיכוניים מאז קום המדינה. על פי ההסכם נקבע, למשל, כי מספר שעות ההשתלמות יגדל ב-5,000 שעות שבועיות; נקבע גמול מיוחד לכפל תואר; הוחלט לעודד מורים להשתלמויות בית ספריות ולתגמלם בהתאם, ועוד ועוד.

משרד האוצר נחשף בערייתו

בהשראת הקריאה ההיסטורית כי יש לעשות הכול כדי למשוך כוחות הוראה ברמה גבוהה לבתי הספר התיכוניים, בבואה אל משרד האוצר התחמשה שוש אורן בתוצאות הבדיקה הקפדנית והדקדקנית של דפים היסטוריים לא פחות, שעניינם שכר הבסיס של המורה בבית הספר התיכון.

לאחר שהמהנדסים, שאל סולם שכרם היה שכר המורה צמוד במשך שנים רבות, השתחררו מכבלי הסכמי המסגרת בטכניקת "הדלת האחורית", הצליחה גם אורן לשחרר את המורים מאותם כבלים, אולם היא עשתה זאת ב"דלת הקדמית" ובקול תרועה רמה! המפתח לפריצת הסכמי המסגרת, טענה אורן באוזני חבריה לארגון עוד בראשית כהונתה בתפקיד היו"ר, הוא השחיקה. "עלינו להוכיח", טענה שוב ושוב, "כי הסכמי ההצמדה למהנדסים אינם מבוצעים כהלכה, ובמשך שנים רבות."

האצבע המבקרת הופנתה מיד אל עבר משרד האוצר. "משרד האוצר מטעה את ציבור המורים", קבעה אורן ורתמה צוות כלכלנים למשימת חשיפת ההטעיה והקיפות. ההוכחה היתה חד-משמעית. עם מספרים קשה להתווכח.

במקביל תבעה שוש אורן מאנשי האוצר שיבדקו אף הם את נתוני שחיקת שכרם של המורים. דרישה חשובה נוספת היתה - שהאוצר יחשוף את ממצאי בדיקתו.

התנגדותו של האוצר לדרישותיה של אורן לא זו בלבד שלא ריפתה את ידיה, כי אם להפך. מי שאינו רוצה לחשוף את קלפיו, מאותה בכך שיש לו מה להסתיר. נוכח זאת החליטה אורן לצאת למאבק כנגד אנשי משרד האוצר. בספטמבר '92 פנה ארגון המורים לבית הדין הארצי לעבודה כדי שיאלץ את האוצר לחשוף בפניו את נתוני השכר של המהנדסים בשירות הציבורי, רטרואקטיבית - עד 1979! ביסוד התביעה היתה טענתה של אורן, שהתבססה על ממצאי היועצת הכלכלית ד"ר לינדה עפרוני, כי שכר המורים נשחק בשנות השמונים בעשרות אחוזים, אם לא במאה אחוז! זאת בהשוואה לשכר המהנדסים. תוך זמן קצר מיום הפנייה, קבע בית הדין הארצי לעבודה פסק דין תקדימי שישפיע - שוב, בזכות הארגון - על מערכת יחסי העבודה במשק הישראלי כולו.

ארבעה שרי חינוך משתתפים בכנס של ארגון המורים. מימין: אהרון ידלין, יצחק נבון, שולמית אלוני, אמנון רובינשטיין

מעשה יתאפשר

לעובדים

כולם לדון עם

מעסיקיהם על

תנאי שכרם, לא

עוד כשחקנים

נפסדים במשחק

קלפים. זאת משום

שחובת גילוי

הנתונים תחול על

כל המעסיקים,

גדולים כקטנים

שרת החינוך שולמית אלוני
משוחחת עם מורים שובתים
ומפגינים

על משרד האוצר, נקבע בפסק הדין, להציג תוך חודשיים בפני ארגון המורים את כל רכיבי השכר של המהנדסים. "ולא רק את נתוני השכר של קבוצות המהנדסים החלשות במגזר הציבורי", הוסיפה שוש אורן וחידדה את תביעותיה כדי להקדים ולמנוע הטעיה נוספת, "כי אם גם את נתוני שכרם של מהנדסים במשרד הביטחון, במפעלים ביטחוניים ובחברת החשמל." שכן עד אז התנגד משרד האוצר להשוואת שכר המורים לשכרן של קבוצות המהנדסים המכובדות הללו, שאף זכו בתוספות שכר נכבדות. אכן מדובר כאן לא רק בניצחון גדול, שיבוטא בשינוי ספרות בתלוש המשכורת של המורים אלא בהישג ערכי וממשי לכלל העובדים בישראל. מעתה יתאפשר להם לדון עם מעסיקיהם על תנאי שכרם, לא עוד כשחקנים נפסדים במשחק קלפים. זאת משום שחובת גילוי הנתונים תחול על כל המעסיקים, גדולים כקטנים. "ואמנם, משנחשפו לבסוף נתוני שחיקת שכרם של המורים, התגלתה התרמית הגדולה", מספר רן ארז, שהתמנה ליו"ר הארגון במחצית 1997. העוול ההיסטורי תוקן ככלות הכול ועוד בתוספת שכר עתידית, כך שמורי בתי הספר העל-יסודיים חגגו את התוספת הגדולה ביותר שידע אי-פעם תלוש המשכורת שלהם - כ-60 אחוז בסך הכול, שיינתנו להם בפריסה עד 1997.

"מאכילים אותנו לוקשים"

שוש אורן נדרשה לא פעם לשוב ולאחוז בנשק השביתה כדי להבטיח שהישגיה למען המורים לא ייוותרו חתומים עמוק במגירותיהם של משרדי החינוך והאוצר. כך למשל, במאי '93 שבתו מורי בתי הספר העל-יסודיים למשך 12 יום. המוטו של השביתה היה הפעם: "המורים לא יעבדו יותר חינוך אין כסף, כפי שהם עושים זה שנים. לעולם לא נהיה אותו ציבור שהיינו עד המאבק הזה. אם לממשלה אין כסף לשלם בעד השחיקה ושכר המורים, מעניין מהיכן יילקחו המיליארדים בשביל הרפורמה והמהפכה בחינוך? בלא כסף,

"רצון עז להשיב למורה את מעמדו"

ריאיון עם דויד דביר, ראש מגמת המחול של תיכון "תלמה ילין" לאמנויות הבמה

דווקא הרגעים הקשים, אשר בהם עמד הארגון איתן בדעתו לא להתפשר ביחס למורים ולתנאי מקצוע ההוראה, נטעו בו תחושות של גאווה, שייכות וכוח. "המאבקים של הארגון עם משרד החינוך לאורך

כל השנים נתנו בי כוח להמשיך ללמד ולתרום מיכולתי המקצועית. ידעתי שיש מי שנלחם עבורנו ואנו, המורים, חשובים לו."

למרות היותו מוערך ומוכר בתחומו כמורה, דביר שותף לתחושת חוסר ההערכה הכללית כלפי המורים. "בפגישותי המעטות עם רן ארז, יו"ר

הארגון, הרגשתי רצון עז מצדו להשיב למורה את מעמדו, בין היתר, באופן שמשכורתו של המורה תהיה מקבילה להשקעתו. עד היום, לצערי, אנחנו המורים טמונים בתוך מגירה עמוקה של חשיבות כלפי נותני השכר, אך הארגון לא מוותר, נאבק ולא נותן לנושא לרדת מסדר היום. כוחו ונחישותו של ארגון המורים, העומד על שתי רגליים אחוריות וללא ויתורים, חשוב עבורי לא פחות מההצלחות שהוא משיג." כמי שהסתובב בעולם ונחשף למסגרות חינוך איכותיות ומקצועיות, דביר יודע מהי העוצמה של מורה ומהו מורה גאה. "לצערי הרב, מעמדו של המורה בארץ רע בהתייחס למורים בעולם. יש לנו הרבה מה ללמוד בדרך שבה מכשירים מורים ומתייחסים אליהם."

בשנים האחרונות כולנו מכירים אותו מהטלוויזיה. מלך המחול הקלאסי, שפרצופו ניבט אלינו מהמסך אחת לשבוע כשופט הקפדן והישיר מתוכנית הריאליטי "נולד לרקוד". מה שרבים אינם יודעים עליו הוא שדויד דביר הוא מורה זה שלושה עשורים, עוד הרבה לפני שהומצאה המילה סלבריטי. כבר בתחילת דרכו הצטרף דביר כחבר לארגון המורים. "אני מורה ותיק ומאחורי כבר 31 שנות ותק, אז אני יכול לספר דבר או שניים על הקשר שלי לאורך השנים עם ארגון המורים. מיום ההוראה הראשון שלי אני חבר בארגון, וכל שאלה או בקשה שלי תמיד נענית על ידי אנשי הארגון באופן מידי וממצה. אני בהחלט יכול לומר שארגון המורים בשבילי היה ויהיה בית מוגן. לאורך השנים הרגשתי בפועל את תפקידו התומך, המייעץ, העוזר. ידעתי שהם שם עבורי כארגון המייצג מורים. בכל הקשור לקטע הפדגוגי, התמיכה מצדם מלאה וכל שנותר לי לקוות הוא כי גם בתחומי מקצוע ספציפיים, כמו התחום שלי – תחום המחול המקצועי – ימצא הארגון את הדרך לעזור."

דביר מודע לחשיפה העצומה שלה זכה בתקשורת בשנים האחרונות, ומציין שהיותו מוכר ופופולרי לא השפיעה על הקשר והיחס החם שלה זכה מארגון המורים מאז היותו מורה צעיר במערכת החינוך, וזאת להבדיל ממשרד החינוך. "אני לא מוצא שהארגון מעניק לי תשומת לב יתרה או יחס מועדף בהיותי באור הזרקורים, להבדיל, למשל, ממשרד החינוך שמחזר אחרי לתרום יותר בתחומי ומזמני."

כמו כל מורה ותיק במערכת החינוך, דביר היה עד למאבקים רבים שניהל הארגון לאורך השנים.

**"ארגון המורים
העל-יסודיים הוא
ארגון עצמאי
שאינו נתמך על ידי
גורמים חיצוניים,
וקיומו מותנה
בשביעות רצונם
של המורים, חברי
הארגון, מפעולותיו.
לארגון יש ציפיות
גבוהות מהבנק
שאליו מועברים
כספי קרנות
ההשתלמות"**

לא עושים מהפכה," קראה אורן מול קהל של אלפי מורים שובתים, שבאו אל משכן הכנסת וחילקו שם... אטריות! למען תראה המדינה כולה כי המורים לא רק נועדו להשכיל ולהכשיר לבגרות. הם עצמם השכילו והתבגרו לכדי הכרה שאין לחמוק ממנה עוד או לטשטשה, ש"מאכילים אותנו לוקשים!"

כדי למנוע "אכילת לוקשים" בעתיד, דאגה אורן לשידוד מקיף של תשתיות העבודה בתוך הארגון. בצד קביעת נוהלי ארגון חדשים ויצירת מאגרי נתונים ממוחשבים, נשכרו שירותיהם של אנשי מקצוע חיצוניים כמו מנתחי מערכות שחר, משפטנים, כלכלנים ומומחים בנושאי פנסיה והשתלמות.

ראיה נוספת לכך שידע הנו ספק כוח ראשי לבעליו ניתנה בתקופתה של אורן כיו"ר הנהלת הארגון, כאשר בעקבות בדיקת אנשי מקצוע את קרנות ההשתלמות הגיעה הנהלת הארגון למסקנה כי המימון להשתלמות המורים יגדל והשירות לחבר ישתפר אם כספיהם יועברו מבנק אחד לאחר, זאת לאחר קיום מכרז.

וכך, בעיצומם של ימי העברת הכספים מבנק לאומי, שבו נצברו בעשרות שנים כ-450 מיליון שקל עבור המורים התיכונים, לבנק הבינלאומי, יצאו הודעות של הלקוח ושל שומר הפיקדון החדש כהדים להכרה מסוג חדש בכוח הארגון ובנחיצותו במשק.

שוש אורן: "ארגון המורים העל-יסודיים הוא ארגון עצמאי שאינו נתמך על ידי גורמים חיצוניים, וקיומו מותנה בשביעות רצונם של המורים, חברי הארגון, מפעולותיו. לארגון יש ציפיות גבוהות מהבנק שאליו מועברים כספי קרנות ההשתלמות."

ד"ר עוזי צוק, היו"ר החדש שמונה לקרן ההשתלמות: "המהלך שנעשה הוא צעד חשוב מאוד למורים החברים בקרנות ההשתלמות, מתוך כוונות הבנק הבינלאומי להפוך את עמיתי הקרן ללקוחות מועדפים."

כיוון שלקוחות מועדפים, על פי אורן, אינם בהכרח רק הלקוחות בעלי הממון הרב, היא החליטה לעשות צעד חשוב נוסף לשיפור תנאי המורים - והפעם של המורים החדשים. במחצית 1996, שנה וחצי לאחר שוועד הפעולה המשותף לארגון המורים ולשבעה ועדי עובדים גדולים במשק (ועד פעולה שיזמה אורן בשנת 1994 ביחד עם חיים כץ, מזכיר ארגון עובדי תע"א, המייצג כ-130,000 עובדים מקרב ארגון המורים, התעשייה האווירית, התעשייה הצבאית, מפעלי ים המלח, בזק, אל על, עובדי צה"ל ורשות שדות התעופה) פעל נמרצות לשיפור תנאי הפנסיה של העובדים הוותיקים, פרסם ארגון המורים "מכרז לביטוח פנסיה לעמיתיו החדשים". זוהי כותרת החוזר שהפיצה הנהלת הארגון, כאשר כותרת המשנה היא: "זהו ארגון העובדים הראשון העורך מכרז בעקבות הרפורמה במערכת הפנסיה."

בגוף החוזר נכתב: "ארגון המורים העל-יסודיים יזם מכרז שיבטיח לחבריו ליהנות מהתנאים הטובים ביותר שאפשר להשיג בשוק הפתוח לתחרות!" בצד ההישגים המשמעותיים במאבק על שינוי הסטטוס של המורה, העניקו שנות התשעים לארגון המורים הזדמנות נוספת - ולא אחרונה כמובן - להתערב בביצוע שינויים רדיקליים במערכת החינוך בכללותה.

מאיר חבר, חבר הנהלת ארגון המורים, נואם במהלך הוועידה
ה-13

הפעם היה על הארגון לנסות לעמוד בפרץ כנגד ממצאי ועדת בן-פרץ, שמונתה על ידי משרד החינוך ב-1993. מסקנותיה פורסמו רק כעבור שנתיים, ועיקרן צמצום מספר בחינות הבגרות. בעוד שדור המייסדים של ארגון המורים והדורות שלאחריו עודדו אקדמיזציה, שתעמיק את בסיס הידע הרחב שאותו תיצור מערכת הלימודים בתיכון, עתה היה ברור כי יישום מסקנות ועדת בן-פרץ יפגע ברמת התלמידים שיתקבלו לאוניברסיטאות. על כך נחפזו להתריע נציגי ארגון המורים בוועדה. הם התרשמו - ואכן ימים יגידו עד כמה היו כנביאים בשער - כי החלת שיטת הלימוד המרכזית, הממוקדת, כפי שהיא קיימת באוניברסיטאות, על מערכת הלימוד בתיכון, תפגע ביעודה הראשוני של מערכת זו: ליצור רמת השכלה וידע בנושאים רחבים ככל האפשר.

במהלך הוויכוח הנוקב שבו לקחו חלק נציגי אוניברסיטאות, נציגי משרד החינוך, חברי כנסת וכמובן ציבור ההורים, נטען נגד מורי התיכון כי "הם אינם מעוניינים בהחלפת שיטות ההוראה המיושנות", כפי שהתנסח הפרופסור לפסיכולוגיה חינוכית שלמה שרן. למצער, נשכח כי שנים אחדות קודם עשו המורים מאמצים ניכרים להצלחתה של שיטת מקצועות הבחירה. שיטה זו נועדה לאפשר לתלמיד בתיכון להעמיק את הידע בכל נושא שיבחר, ואף לזכות שהישגי בחירתו יירשמו בתעודת הבגרות.

שוש אורן, שחזקה את מעמדו של המורה בבית הספר העל-יסודי כבעל מעמד וכוח מיקוח של לקוח מוכבד בחברה הישראלית, התריעה מפני התייחסות מערכת החינוך אל התלמיד ואל הוריו כאל לקוחות. "חוקי המותר והאסור הנם הבסיס לכל חברה מתוקנת. החיים אינם הפנינג אחד גדול, והמורה לא חייב להיות אחד מהחבר'ה." היא האמינה כי "רק מי שיתמיד ויחנך לערכים שהוא מאמין בהם, יקנה לבסוף גם את לב תלמידיו".

למען הקל את דרכו של המורה אל ערכי האמת שלו, יבקש רן ארז, שיחליף את מקומה של אורן בתפקיד היו"ר בעשור החמישי של ארגון המורים, ליצור קוד אתיקה מקצועית, "כדי שהמורה יכבד את עצמו כפרופסיה, כבעל סמכות, כמו כל בעל מקצוע אחר במשק."

מורים אינם פיונים על לוח השחמט של משרד החינוך

פעמיים כיהנתי כשר – במשרד איכות הסביבה בממשלת רבין ובמשרד החינוך בממשלת ברק – ובשני התפקידים אימצתי לעצמי אותה מדיניות: בלי ארגוני הסביבה הלא־ממשלתיים אין השר מסוגל למלא את תפקידו, הם גייסותיו והוא שליחם; ובלי ארגוני המורים, גם שר החינוך מועד לכישלון, הם השותפים שלו ובעלי בריתו – ברית חינוך ילדי ישראל (בחי").

מהשבוע הראשון לעבודה קבענו לעצמנו מועדים להידברות: מדי שבועיים היינו נפגשים – ראשי הארגונים ואני – ותמיד נמצאו לנו נושאים לליכון. זכיתי לשמוע מפייהם דברים מחכימים ועצות מועילות, ואולי גם הם שמעו מפי.

לא תמיד שררה בינינו תמימות דעים, ולעתים מזמנות נתגלעו חילוקי דעות. מחלוקות נועדו ליישוב ולא דווקא לריב, בוודאי לא לריב אישי. הרי גם הנבחרים מטעם המורים וגם השר מטעם ציבור הבוחרים קיבלו מנדט ברור ומשותף: להעצים את המורות והמורים ולחזק את התלמידות והתלמידים, ובעיקר את הנחשלים והנכשלים שבהם. אין ילדים אבודים, זאת היתה עמדתנו, יש רק מערכת שמזניחה ומאבדת אותם בדרך.

מורים אינם פיונים על לוח השחמט של משרד החינוך, וגם אינם חיילים בצבא. לא נכון להנחית עליהם הנחיות לבקרים מלמעלה, והם אינם מקבלים פקודות. שבילי החינוך נהירים להם לא פחות משהם נהירים לממונים במשרד הראשי, ובדרך כלל הם נהירים להם יותר. חשוב מאוד להקשיב למה שיש להם לומר, וחשוב להתחשב בהם. שום רפורמה לא תצא לדרך בלעדיהם או בעל כורחם.

ראשי ארגוני המורים הם נציגיהם המוכרים והמוסמכים. הם לא השתלטו על הארגונים, הם נבחרו, ויו"ר ארגון המורים אף נבחר בבחירות אישיות וישירות, חייבים לזכור. ואין מי שאין לו אופוזיציה מבית, וטוב שכך. יום יבוא וייבחר מישהו אחר – לא לעולם תפקיד, מי כמוני יודע – ואת הנבחרים צריך לכבד בכל מקרה; אלא אם מנוי וגמור עם הפוליטיקאי לקעקע ארגוני עובדים, והוא משתייך לאסכולה הרואה בארגונים את אויבי הציבור; אין חלקי עמם. העבודה המאורגנת היא סעיף חשוב ב"אני מאמין" שלי.

נציגי המורים אינם קליינטים קלים, ואין זה בהכרח מתפקידם להקל. הם לא הקלו גם עלי כשר. הרבה פעמים חרקתי שן, אך מעולם לא נואשתי ממאמצי השכנוע. לעתים קרובות הם אף הוכתרו בהצלחה, המאמצים, כי השותפים שלי האמינו במחויבותי המוחלטת למורים ולתלמידים. הם ואני באותו הצד של המתרס, כי מצדו

מורים אינם פיונים
על לוח השחמט
של משרד החינוך,
וגם אינם חיילים
בצבא. לא נכון
להנחית עליהם
הנחיות לבקרים
מלמעלה, והם
אינם מקבלים
פקודות. שבילי
החינוך נהירים
להם לא פחות
משהם נהירים
לממונים במשרד
הראשי, ובדרך כלל
הם נהירים להם
יותר

השני מתייצבים כל מי שדורשים חינוך נאה ואינם מקיימים נאה. אנחנו מכירים אותם אחד-אחד, את בעלי דבבנו.

דבר אחד ידעתי שלעולם לא אעשה: לא אנסה להפריד בין שני הארגונים – להפריד ולסכסך כדי למשול. גישה קנונייתית אינה הוגנת, אך היא גם לא שקולה. הרווחים שאפשר להפיק ממנה הם רווחים קצרי מועד, ושכרם יוצא בהפסדם. דווקא קנאת ארגונים מרבה תובנות והפריה הדדית ומצמצמת את היכולת הממשלתית-בירוקרטית להכתיב, ואיזו ממשלה אינה מתפתית להכתבה?

זכות גדולה עומדת לארגון המורים התיכונים, שלה איש לא יוכל להתכחש, אף אם ירצה. הוא היה הראשון להניח על השולחן את תוכנית הרפורמה הכוללת בחינוך, "עוז לתמורה", וכל שאר התוכניות שהופיעו אחריה לא היו אלא וריאציות. היא הונחה על שולחני ומצאה חן בעיני, התאימה להשקפה הפדגוגית והמנהלית שלי. התחלנו, בכוחות משותפים, להוציא אותה אל הפועל, וראינו ברכה בעמלנו. כל בדיקות המעקב הוכיחו שמדובר בהצלחה, עלינו יחד על הדרך הנכונה.

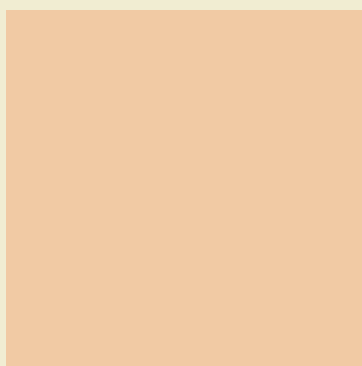
כן, היא יקרה, עולה הרבה כסף. אך להווי ידוע – אין רפורמות זולות בחינוך. ומה שנראה זול במבט ראשון יתגלה ברבות הימים כיקר, יקר מדי, עוד הזדמנות שהוחמצה.

לא חסרון הכיס הכשיל את "עוז לתמורה", גם לא קנאת ארגונים, אלא דווקא קנאת שרים, למרות שאין שר רשאי להתקנא במוריו-חבריו. ובכל זאת התקנאו, והתעקשו לרשום את הרפורמה על שמם.

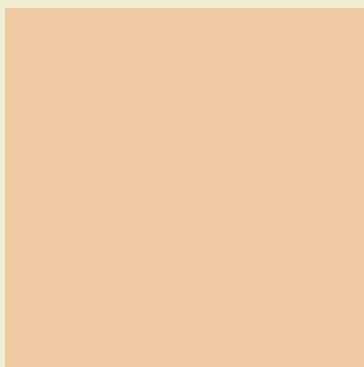
עם כתיבת הדברים האלה, אין לדעת מי יהיה שר החינוך הבא. יהיה אשר יהיה, ובלבד שיימנע מלמנות ועדה חדשה, עוד ועדה אחת. הכול כבר יודעים מה צריך לעשות לתקנת החינוך ולהצלתו. כל התוכניות לרפורמה הן פחות או יותר אותה תוכנית, בשינויים קלים בלבד. יקרא בעיון את "עוז לתמורה" של ארגון המורים ואת "צעד קדימה" של הסתדרות המורים, יחבר בין שתיהן, וילך ללשכת ראש הממשלה ואל לשכת שר האוצר כדי לדפוק שם על השולחן. ואם דפיקה לא תספיק, שיהיה מוכן גם להפוך את השולחן.

יוסי שריד, שר החינוך לשעבר

עשור חמישי

2008 - 1998

"ההוראה חייבת לבוא מהלב"

ריאיון עם המורה צהיי ברהנה

לפעמים אני שואלת את

עצמי מה דחף אותי להוראה, "מהרהרת צהיי ברהנה בקול רם, אבל כשהיא נזכרת איך בצעירותה באתיפיה התלבטה בין לימודי ההוראה ללימודי סיעוד - ולא

בכדי מדובר כאן בשני מקצועות שרגישות אל הזולת הם מאבני היסוד שלהם, כי צהיי ניחנה ברגישות רבה - היא יודעת שהבחירה שנעשתה אצלה בסופו של דבר מתאימה לה לאין שיעור.

צהיי ברהנה נולדה באתיפיה בשנת 1951 למשפחה יהודית. את ילדותה המוקדמת עשתה בכפר יהודי שייסד סבה. הוא עבד קשה למען הקמת כפר יהודי, ובשנים שבאו אחר כך נוסדו בסביבה עוד כפרים יהודיים דוגמת זה שהקים. בכלל, את הסב הזה היא מתארת כדמות מיוחדת, מנכבדי הקהילה. עושה רושם שדמותו הותירה בה השפעה רבה. בשנות ילדותה עשתה המשפחה מעברים בין כפרים, ואת לימודיה בבית הספר היסודי עשתה בבתי הספר באותם הכפרים שבהם התגוררה. לפני כניסתה לבית הספר התיכון שוב עברה המשפחה למקום מגורים חדש. צהיי השתלבה שם בלימודים תיכוניים והצליחה בהם מאוד. "תמיד הייתי תלמידה טובה מאוד, כך היא מעידה על עצמה, "ואהבתי מאוד את הלימודים. עד היום אני אוהבת ללמוד. אוהבת ללמד, להיות מורה, אבל גם אוהבת ללמוד, להיות תלמידה." אחרי התיכון החלה צהיי את לימודיה במכללה ללימודי הוראה בעיר אדיס אבבה.

היא מספרת שהמכללה שבה למדה עבדה במתכונת של פנימייה. הסטודנטים למדו במקום ואף גרו בו. היו שם סטודנטים רבים מאוד, והיא הכירה רק אחד מהם, שהיה בן הכפר שממנו באה.

לדבריה, האוכלוסייה באתיפיה מורכבת מכ-80 עדות שונות. לכל אחת מהן שפה שונה, מסורת משלה ומנהגים משלה. הלימודים במסגרת של פנימייה נועדו, בין היתר, להכין את מי שעמדו לעסוק בחינוך הדור הצעיר לעבודה עם אוכלוסייה מגוונת כל כך. כאנשים שעמדו לעסוק בחינוך, היה צורך שהסטודנטים ילמדו להכיר את העדות השונות, את המסורות השונות ואת התרבות המגוונת. השהייה בפנימייה אפשרה אירועי תרבות בשעות הערב, לאחר יום הלימודים.

בערבים נערכו הצגות, שרו שירים יחד והתקיימו עוד מיני פעילויות שסייעו בהבנת התרבויות השונות ובהתקרבות. הלימודים במכללה זו ארכו שנתיים, ובתומן היא החלה ללמד בבית ספר יסודי.

מהם הזיכרונות שלך מאותה התקופה?

"אהבתי את העבודה. אהבתי את המקצוע. ותוך כדי ההוראה והעבודה באותו בית ספר יסודי, התחלתי גם ללמוד בעצמי. הרי תמיד אהבתי גם להיות תלמידה, אז הרחבתי את השכלתי. למדתי ספרות אנגלית באדיס אבבה. כשסיימתי את לימודי, נעשיתי מורה מקצועית לספרות אנגלית."

בסוף שנת 1991, בחודש ספטמבר, והיא אז כבר אישה נשואה ואם לשלושה ילדים, עלתה צהיי עם משפחתה לישראל. בתחילה התגוררה המשפחה במרכז קליטה בלוד. הילדים הלכו ללמוד בבית הספר, וצהיי הפכה גם היא לתלמידה. היא למדה עברית בכיתת האולפן של מרכז הקליטה, אבל לרגע לא נטשה את עיסוקה בהוראה. בעת שלמדה עברית

ושיפר את מצבו של התלמיד."

לדבריה, מערכת החינוך בישראל שונה מאוד מזאת שהכירה באתיופיה. "אני באתי מעולם אחר", היא אומרת, "והייתי צריכה ללמוד ולהתרגל להרבה הבדלים." אחד ההבדלים הבולטים הוא מערכת היחסים שבין מורה לתלמיד, שבאתיופיה, לדבריה, כוללת הרבה יותר כבוד שמפגינים התלמידים כלפי המורים שלהם. "אני כמורה", היא אומרת, "עושה את עבודתי שם ופה בארץ באותה הדרך, אבל כאן יש יותר חופשיות. מדברים 'חופשי' אל המורה. שם זה לא היה כך. אבל יש בישראל תלמידים טובים ורציניים."

כשהיא נשאלת על סיפוק ועל רגעים מוצלחים במיוחד בעבודתה, היא מסבירה שבכל רגע שהיא מלמדת היא חשה סיפוק. קורה שהיא נפגשת עם תלמידים שלה מהעבר, והם אומרים, "זאת מורה שאני לא שוכח", והדבר גורם לה כמובן קורת רוח גדולה מאוד. היא אוהבת לפגוש תלמידים שבעבר היו חלשים בלימודים אבל למדו מכיוון שהיא לא ויתרה להם, והיום הם מודים לה על כך. גם קשר שלה עם תלמיד בן העדה האתיופית שהשתלב והצליח במערכת הפוליטית בארץ גורם לה גאווה רבה. בעבודתה היא נותנת את כל כולה. "אני תמיד מנסה להוסיף ולהעשיר את התלמידים, להסביר וללמד מעבר לחומר הנלמד", היא אומרת.

במהלך השנים חיברה צה"י מילון מתמטי שמסייע לתלמידים יוצאי אתיופיה, וכן הוציאה ספרים הכוללים תרגומי סיפורים באמהרית. העיסוק בהוראה מסב לה שמחה רבה. היא חשה שהיא עוסקת ביעוד שלה ממש, והיא מתפללת להצלחת תלמידיה.

"ההוראה חייבת לבוא מהלב", אומרת צה"י. "זה חייב להתאים לאישיות." נראה שבמקרה זה, בהתאמה כזאת בדיוק אכן מדובר.

במרכז הקליטה, שימשה גם מורה לאנגלית לילדי העולים החדשים באותו מרכז.

בעלה היה עיתונאי באתיופיה, וכאן בארץ הקים עיתון באמהרית, שתרגום שמו לעברית הוא "קדימה". למרבה הצער, לפני כשבע שנים נפטר בעלה ממחלה והותיר אותה עם שלושת ילדיה. "למדתי ממנו המון", היא אומרת בגעגוע.

ואחרי מרכז הקליטה, איפה השתלבת בעבודה?

"עבדתי בכל מיני מקומות. ביניהם היה בית הספר 'בן צבי' ובית הספר החקלאי 'מקווה ישראל'. גם היום אני מלמדת בכמה מקומות בו-זמנית. בכל מקום שבו אני מקבלת שעות הוראה אני שמחה לבוא לעבוד. אני מלמדת עולים חדשים מרוסיה ובעיקר מאתיופיה את השפה האנגלית, מכינה תלמידים בני העדה האתיופית למבחני הבגרות בשפה האמהרית, ועוד." צה"י למדה שנתיים במכללת דוד ילין. שם השלימה תואר B.Ed. וסיימה את לימודיה אלה בהצטיינות. צה"י חברה בארגון המורים מ-1994. היא מספרת שארגון המורים תמך בה וסייע לה במהלך השנים. היא מתגוררת בתל אביב. שלושת ילדיה שירתו בצבא. בנותיה הבוגרות כבר עזבו את הבית, והיא מתגוררת עם בנה. "כשיש קשיים, ארגון המורים עוזר ומטפל", היא אומרת. אבל היא מוטרדת ומודאגת ממצב מערכת החינוך בישראל בשנים האחרונות על שלל בעיותיה. צה"י אומרת שהתלמיד העולה החדש נתקל בבעיות רבות מאוד. מי כמוה יודע עד כמה קשה להשתלב בלימודים כשאתה עולה חדש, ועליך ללמוד שפה ועם זאת להתמודד עם עומס רב של מקצועות רבים והצורך להצליח בבחינות הבגרות. היא טוענת: "מערכת החינוך מנסה לעזור על ידי בנייה של כל מיני פרויקטים לסיוע למתקשים, אבל לא תמיד בודקים בסופו של דבר עד כמה הדבר תורם

עשור עשיר בתובנות ובהשפעות

אירועי העשור החמישי לארגון המורים מאופיינים, יותר מכול, ב"נפילת אסימונים". זהו עשור עשיר בעשייה, בתמורות ובשינויים. עשור שבו הבינו כולם שלא מספיק לדבר על חינוך, הגיע הזמן לעשות חינוך. אם נתחיל את תיאור העשור הזה מהסוף, הרי שתובנה זו הגיעה לשיאה עם פרוץ השביתה הגדולה של ארגון המורים באוקטובר 2007, שביתה שנמשכה כחודשיים והצליחה ליצור בחברה הישראלית קונסנזוס אדיר, שחבק את כל שכבות האוכלוסייה מכל המגזרים. השביתה, שהיתה הארוכה מכל השביתות שהיו עד אז, הוציאה לרחובות, לצמתים ולכיכרות אלפי תלמידים, מורים, אנשי אקדמיה, סטודנטים, ראשי רשויות מקומיות ואפילו פוליטיקאים רבים. היה זה מאבק נחרץ, שנשא פרי בחתימת הסכם לשדרוג ממשי, או אם תרצו, למהפכה אמיתית במערכת החינוך בשנים שתבואנה, ובלבד שהצדדים יפעלו לפי הכלל הנהוג, כי "הסכמים יש לכבד" (Pacta sunt servanda).

בעשור זה, שבו הרבו הכול לדבר על חינוך, הפכו תרומתו, תפקודו והשפעתו של ארגון המורים קריטיים יותר מתמיד. השינוי החברתי, התרבותי והמעמדי שחל במדינת ישראל, הוביל באופן טבעי גם לשינוי מבני בארגון המורים, שהתפתח לכיוונים בעלי השפעה מכרעת על מצבם של המורים ועל מערכת החינוך בכללותה. מאיגוד מקצועי גרידא הפך הארגון לאיגוד פרופסיונלי בעל גוונים רבים ופנים ייחודיות, שאין דומה לו בקרב איגודים מקצועיים אחרים במדינת ישראל ויש מעטים כמוהו בעולם כולו. עם חלוף השנים הארגון התבגר והבשיל, ונציגיו הרגישו חופשיים ובטוחים לחוות דעה, לומר את דברם, להילחם כשהדבר נדרש ולייצר תשתית ראויה יותר לאנשים העומדים יום-יום מאחורי החינוך העל-יסודי, אבל בקדמת הכיתה.

לעומת חוסר היציבות המובהק שהופגן בעשור זה במסדרונות משרד החינוך, המשיך ארגון המורים לבסס את מעמדו, משנה לשנה, כארגון יציב ונחוש בקרב קהילת המורים מחד גיסא ובמערכת הפוליטית והציבורית מאידך גיסא, בהנהגתו של רן ארז, יו"ר הארגון. משרד החינוך המשיך לנהל גם לאורך שנים אלו יחסים של "אוהב-אויב" עם ארגון המורים, והתאפיין בתחלופה מתמדת של חמישה שרי חינוך (יצחק לוי, יוסי שריד, לימור לבנת, מאיר שטרית וילי תמיר) וארבעה מנכ"לים (בן-ציון דל, שלומית עמיחי בשתי תקופות שונות, רונית תירוש ושמואל אבואב).

היום כבר אפשר לקבוע שתחילת העשור הנוכחי וסופו אופיינו כתקופות רוויות מאבקים תקשורתיים גדולים אשר ללא ספק ייזכרו היטב בתולדות הארגון ובתודעתו של הציבור הישראלי. כתוצאה ממאבקים אלה הפך יו"ר ארגון המורים העל-יסודיים, רן ארז, להיות בעל כורחו פנים מוכרות לכלל הציבור במדינת ישראל. הוא ביסס את דרכו כלוחם ללא חת וכמי שמייצג ומזוהה עם ציבור מורים גדול ומתוסכל, המבקש הכרה בצרכיו ובמעמדו. ארז נבחר לתפקיד יו"ר ארגון המורים ב-1997, כשמאחוריו 32 שנות חברות ופעילות. בעשור זה כיהן ארז כיו"ר הארגון בארבע קדנציות רצופות, ובימים אלה עומד בפתח

לעומת חוסר
היציבות המובהק
שהופגן בעשור זה
במסדרונות משרד
החינוך, המשיך
ארגון המורים
לבסס את מעמדו,
משנה לשנה,
כארגון יציב ונחוש
בקרב קהילת
המורים

ועידת ישראל לחינוך.
מימין: רן ארז, יו"ר ארגון
המורים; פרופ' יולי תמיר,
שרת החינוך; דליה איציק,
יו"ר הכנסת

של בחירות לקדנציה נוספת. לאורך שנות כהונתו הכה שורשים עמוקים בארגון ויצר, עם חברי הנהלת הארגון, סדרי עדיפויות ברורים, הנובעים בין היתר מראייה רחבה של תפקידי הארגון. שני ראשי חץ מרכזיים מנחים את פעילותו של הארגון בעשור האחרון. האחד - דאגה לתנאי ורווחתו של המורה ולתגמולו בגין כל עבודה הנעשית על ידו, הואיל וזמנו אינו הפקר, והשני - יציקת תוכן עמוק להגדרת תפקידו של המורה כבעל פרופסיה, כיתר המקצועות ה"נחשבים", המוערכים והנחשקים במשק הישראלי. שתי מטרות חשובות אלו, שקבע ארגון המורים, הפכו נר לרגליו במשימתו לביצוע רפורמה שתביא לידי ביטוי את העשייה החינוכית של המורה בבית הספר כבעל פרופסיה ושיקול דעת מקצועי, עצמאי ונחשב, ואשר בגינה יתוגמל המורה לפי מסלולי קריירה ודרגות קידום בהתאם לתשומות, לתפוקות ולהישגים.

יש לציין שהשקפה זו צמחה לארז לאורך כל שנות פעילותו בארגון, והתחדדה ביתר שאת בתפקידו האחרון כראש המחלקה הפרופסיונלית במשך 12 שנים, בטרם נבחר ליו"ר הארגון. אז גם ראה ארז, הלכה למעשה, כיצד התגמול הכספי וההתמקצעות התפקודית אכן יוצרים מאליהם את הגדרת "המורה החדש" שכולם מייחלים לה.

במהלך העשור האחרון ארגון המורים לא עצם את עיניו לתהליכים שהתרחשו במשק ובחברה בישראל. לצד ההתפתחות הכלכלית המואצת והקדמה הטכנולוגית של המשק הישראלי בשנות האלפיים, היה הארגון עֵד להאצה ההולכת וגוברת בקוטביות שבין המגזרים השונים והעמקת הפערים החברתיים והכלכליים בתמהיל האנושי של החברה

הישראלית. הפערים לא פסחו על אף אחד ממרכיבי המשוואה המוכרים: חילוניים-דתיים; עשירים-עניים; יהודים-ערבים; משכילים-נבערים; חדשים-ותיקים וגברים-נשים. דיבורים על "משבר ערכים", "חוסר שוויון", "אפליה צורמת", "חברה במלכוד", "אובדן זהות", "חברה שסועה", "מדינה בקריסה", "אלימות גואה" ועוד שולבו כדבר שבשגרה בדברי הפתיחה של כל נואם על כל במה אפשרית. עובדות אלה, אשר השפיעו רבות על התכונה שנוצרה בשיח הישראלי שהרבה "לדבר" חינוך, דרבנו גם את ארגון המורים להיכנס להילוך גבוה ומואץ של "עשיית" חינוך והתוויית רפורמה שתהפוך דיבורים למעשים.

הדאגה האישית של אזרחי ישראל ממצב החינוך המידרדר הפכה לאורך העשור האחרון לדאגה לאומית. פוליטיקאים מכל קצוות הקשת הפוליטית, וכן ראשי רשויות מקומיות, נתלו בחינוך כקרב הצלה במאבקם הפוליטי לכיבוש הכיסא, והכריזו שכשייבחרו יעמוד הטיפול בקידום החינוך בראש סדר העדיפויות. צמיחתן הגואה של עמותות שונות לקידום החינוך בישראל, הקמתן של עמותות הורים שייסדו בתי ספר פרטיים חדשים מזרמים שונים והרחבת תופעת הלימוד הביתי בעשור האחרון הוסברו אף הם כתוצרים של חינוך ציבורי הולך ומידרדר.

התבססות אדישות הציבור לעוולות, לאלימות, למחדלים ולמצוקה החברתית מחד גיסא והתגברות חוסר האמון של האזרח הפשוט בשלטון המרכזי עקב שחיתויות והרשעות של נבחרים ציבור מאידך גיסא, חיזקו ותרמו אף הם לנחישותו של הארגון בביסוס תפקידו ככלב השמירה הנאמן של מערכת החינוך ככלל וזכויות המורה, כבודו ותנאיו בפרט.

אווירה זו של משבר חברתי בחברה הישראלית יצרה יחס ישיר בין המציאות הקשה במדינה לאיכותו ולרמתו של החינוך בישראל, וכתוצאה מכך נרתם גם ארגון המורים, בנטייתו ההולכת וגוברת להיתפס כארגון המשפיע על אופייה, תוכניותיה, העשרתה והתמקצעותה של מלאכת ההוראה במדינה, מעין "משרד חינוך" בזעיר אנפין.

לאור תמונת מצב עגומה זו מצא את עצמו ארגון המורים, אף יותר מבעבר, שופר לקהל מורים עצום, אך גם גורם מרכזי בחיזוקה של מערכת חינוך מקרטעת הזקוקה לטיפול נמרץ נשימתי, כאשר ביקש ואף דרש שייתנו לו להשפיע.

וכך, בתוך כל הרקע העובדתי המורכב של העשור הזה, עמד ארגון המורים, איתן בדעתו לחולל שינוי ולייצר הבנה לרפורמה חינוכית שטרם נעשתה כמוה במדינת ישראל, ואשר היעדרותה מהווה מכשול בדרך לחברה מתוקנת ולקיום מערכת חינוך ראויה.

על כן, בשנים הראשונות של העשור הנוכחי גיבש הארגון רפורמה אשר זכתה לשם "עוז לתמורה", שלאחר עבודת הכנה מאומצת הוצעה לממשלת ישראל כקרב הצלה לחינוך העל-יסודי במדינה.

"עוז לתמורה" היתה ועודנה ספינת הדגל של ארגון המורים בדרך לשינוי המיוחל במערכת החינוך. ניסוי הרפורמה החינוכית החדשה שהתווה הארגון ונכתבה בסיוע מאות אנשי מקצוע ויועצים, תוך שילוב ניסיונו והיכרותו של ארגון המורים עם צורכי עבודת ההוראה בישראל ותחלואיה, הוכחה כיעילה בכל פרמטר אפשרי שבו נבדקה.

אבל לא רק "עוז לתמורה" עסקה בנושאים חינוכיים הרי גורל. גם יוזמות עצמאיות

"עוז לתמורה"
היתה ועודנה
ספינת הדגל של
ארגון המורים
בדרך לשינוי
המיוחל במערכת
החינוך

אחרות שנוסדו על ידי הארגון בשנים אלה הפכו למסורת, ובהן פרס החינוך וועידת ישראל לחינוך שהעלו על נס מטרות חינוכיות חשובות במטרה ליצור עתיד חינוכי אחר.

וכך, אם לאורך כל שנות פעילותו הושתתה תדמיתו המרכזית של הארגון על היותו איגוד מקצועי המקדם בעיקר את תנאי המורים, הרי שבעשור הנוכחי קיבל הארגון על עצמו את תפקיד הרוחב של המתערב האובססיבי במלחמה על איכות החינוך, ומיצב את עצמו כארגון מורים המשפיע גם ברמה האקדמית המקצועית.

בראייה לאחר, ניכר כי אופיין של הדמויות המעורבות בתהליכים המדיניים שהתגבשו בעשור זה לצד המצוקה האמיתית של החינוך בישראל היו בין הגורמים שהולידו, בעשור זה, שיאים חדשים של מאבקים בין ארגון המורים ובין הממשלה ומשרד החינוך, שלא נודעו כמוהם בהיסטוריה המשותפת.

משרד החינוך החליט לקחת על עצמו את תפקיד הרפורמטור והתווה רפורמה חינוכית משלו - ועדת דברת, שחטאה למטרות שלשמן נלחם הארגון, וכל זאת בעת שהעבודה המעמיקה והיסודית לייעול ולשדרוג מערכת החינוך ומעמד המורה בישראל, שהוצעה ואף הוכחה כיעילה באופן מובהק בתוכנית הרפורמה של הארגון "עוז לתמורה", נהדפה על ידי משרד החינוך ומשרד האוצר. האחרונים ניסו לכפות על מערכת החינוך העל-יסודי את ממצאי ועדת דברת והובילו את ארגון המורים, בשיתוף עם הסתדרות המורים, לעמוד על הרגליים האחוריות למען סיכול היוזמה, מתוך אמונה כי המלצות ועדת דברת מפספסות את הטיפול בבעיה ופוגעות במורה, בתנאי עבודתו, במעמדו ובמוטיבציה שלו. עידן התקשורת, הידע הגלובלי, נפלאות האינטרנט ותחלואיו וזמינות הידע של שנות האלפיים יצרו אף הם, בעשור זה, התמקדות בתפקידו של החינוך ובדמות המחנך בישראל.

ההתרחבות

הנכונות של ארגון המורים לתמוך ביוזמת ההשתלמות המוסדית שהציג משרד החינוך בראשית שנות התשעים, בסיום שלב ה"התבססות", היתה סימן להתרחשויות שבדרך.

מבלי לוותר על פעילותו המאופיינת על ידי המודל של האיגוד המקצועי מטיפוס כלכלי, אשר בו הגיע הארגון למצב שבו ביסס את הידע והמיומנות לפעולתו, החל ארגון המורים לפעול בכיוונים נוספים, המאפיינים אגודה פרופסיונלית. בעוד שבשלבם הקודמים נאבק הארגון על שמירת גבולותיו, שינה הארגון את התייחסותו והתמקד ביזימת מאבק על תוכן מקצועי ההוראה. הארגון יזם את תוכנית "עוז לתמורה", אשר מנתבת את ההוראה לכיוון של פרופסיה. בתוכנית כלולים ארבעה מרכיבים - בניית מסלולי קריירה למורים, צמצום מספר התלמידים בכיתה, שינוי מבנה העבודה של המורה, ושיפור התנאים הפיזיים בבתי הספר. מסלולי קריירה ונתיבים להתפתחות מקצועית במסגרת מקום העבודה, קשורים באופן הדוק לפעילות אגודה פרופסיונלית.

שלושת המרכיבים האחרונים של התוכנית הם מאפייני פעילות של איגוד מקצועי כלכלי, אך גם של אגודה פרופסיונלית, ולכן יכולים להיכלל בקטגוריה המייצגת את הטווח שבין שני המודלים. בשינוי מבנה עבודתו של המורה ושיפור התנאים הפיזיים בבתי הספר יש משום שיפור תנאי עבודתו של המורה. כך גם באשר למבנה שבוע העבודה (הכרוך בתוספת תגמול).

במקביל, התלמידים נהנים מתנאים טובים יותר, דבר היכול להשפיע על המוטיבציה שלהם ועל שהייתם בין כותלי המוסד. נוכחות רבה של המורה בבתי הספר מאפשרת לו ליצור היכרות מעמיקה עם צורכי התלמידים, ליזום וללוות תהליכים חינוכיים משמעותיים. הדבר מקדם את אינטרסיהם ואת פתרון מצוקותיהם של הקליינטים.

שהות מובנית של צוות המורים בבתי הספר מאפשרת יצירת מנגנונים שבהם יתקיימו דיונים הנוגעים לתלמידים, לאיכות הטיפול בהם ולפיתוח ושכלול כלי הוראה. הארכת משך יום העבודה מגדילה את הסיכוי ליצירת תהליכי היועצות של סגל ההוראה בבתי הספר. יצירת תהליכים ומנגנונים לבחינת דרכי העבודה מאפשרת בקרה של קולגות במקום העבודה, והדבר מהווה נדבך נוסף בפיתוח הפרופסיה.

ההתייחסות של ארגון המורים להיבטים של פיתוח הפרופסיה באה לידי ביטוי בשלב השלישי לא רק באמצעות תוכנית עוז לתמורה, אלא גם בפעולות נוספות שנקט. לראשונה מאז היווסדו שינה הארגון את התקנון, ויצר בו הקפדה רבה יותר על מסגרת התנהגות המורה בעת מילוי תפקידו, כולל סנקציות לחורגים מההנחיות. יצירת תקנון המבקר את פעולת העוסקים במקצוע בהיבטים אתיים הוא אחד המאפיינים של אגודה פרופסיונלית. הארגון החל לתמוך כלכלית בהרחבת השכלתם של מורים, ולעודדם להתפתח גם בכיוונים מחקרניים.

קשר עין. ירחון ארגון המורים העל-יסודיים

מאמרים, תוכניות אקטואליה, ראיונות בעיתונות וברדיו עסקו בשאלות "טרנדיות" כמו "החינוך - לאן?" או "מהו חינוך?" - האם על החינוך להיות נרחב ככל הניתן או ממוקד, מקצועי וייחודי? ה"שחקנים" השותפים למשחק החינוכי הזה, ובהם אנשי אקדמיה, אנשי עסקים, תעשיינים, אנשי חינוך ואנשי תקשורת, ניסו לפענח את מפת מערכת החינוך הישראלית בשנים שתבואנה.

ארגון המורים, מצדו, הרואה את עצמו שותף מרכזי בהתוויית המדיניות החינוכית בתחום ההוראה בישראל, המשיך לפרוש את משנתו החינוכית בכל דרך אפשרית. הוא פנה למורים בפרסומיו ובמדוריו הקבועים בביטאון ארגון המורים **קשר עין**, באתר האינטרנט שבו מפורסמים תדיר דעות ומאמרים של אנשי חינוך, דרך ימי עיון למורים בנושאים שונים, באירועים של תחרות פרס החינוך ובוועידות ישראל לחינוך שיזם הארגון ונתנו במה מכובדת להבעת דעות ויוזמות.

הכרת המורים בדרכו של ארגון המורים בעשור זה, כארגון העוסק בשילוב ובאיזון בין העיסוק המסור לצורכי הכלל ולמען מערכת חינוך טובה יותר ובין העיסוק העיקש והבלתי-מתפשר בצורכי הפרט ובשמירה על האינטרסים והזכויות של כל מורה בישראל, זכתה להבעת אמון גדולה מצד ציבור המורים, שהתבטאה בגידול מספר החברים בארגון מ-30,000 חברים בתחילת העשור החמישי ליותר מ-46,000 בסופו.

אין (יותר) ארוחות חינם

המאבק הראשון שנוהל על ידי ארגון המורים בראשותו של רן ארז, בראשית העשור החמישי, היה בגין אי-תגמול מורים עבור פעילויות חוץ בית ספריות בשנים 1997-1998. המאבק בשנים אלה היה תקשורתי מאוד ובא לקצו בחתימת הסכם ב-8 בספטמבר 1998. ההרגל המקומם, שלפיו לא ניתן כבוד וגם לא כסף עבור זמן עבודתו של המורה מחוץ לכותלי בית הספר, עמד להשתנות. פעילויות שהנן חלק בלתי-נפרד ממלאכת ההוראה עלו על סדר היום כפעולות שיש לתגמל בעבורן את המורים, כאשר הטענה שעמדה לנגד עיני ארגון המורים היא שזמן המורים שווה כסף.

כך שם לו הארגון למטרה להביא למצב שבו יפסיקו המורים לעבוד בחינם ויתגמלו בגין כל העבודה הנעשית על ידם, ולא רק בגין שעות ההוראה. שעות העבודה הנוספות והבלתי-מוערכות של מורים, כמו יציאה לטיולים, להצגות, לספורים ולביקורים במוזיאונים, תורגמו מעתה לכסף. עשרות שעות עבודה חודשיות שנעשו לא פעם מחוץ לכותלי בית

הספר על חשבון זמנם הפנוי של המורים ולא זכו לתגמול, "נצבעו" במאבק זה כראויות לתמורה.

"נאלצנו להיאבק לא רק נגד מעסיקים ומנהלים שרצו להמשיך בפעילויות הנעשות על ידי המורים בחינם, אלא גם נגד חברות מסחריות שונות שפרנסתן ניזוקה כתוצאה ממאבקנו. החלטנו לא להוציא תלמידים לטיולים ולסיורים מחוץ לבית הספר, וכך יצרנו התקוממות אדירה בקרב חברות אוטובוסים, אכסניות נוער, חברות קייטרינג, מוסכים, תחנות דלק וגופים רבים אחרים שהתפרנסו על גבינו ועל חשבון עבודת החינם שלנו, תיאר אבי פסקל, חבר הנהלת ארגון המורים ויו"ר מחלקת כוח אדם ורכש בארגון, את מסכת הקשיים שעמה התמודד הארגון באותה עת.

מאבק זה אף החרף ונשא אופי אלים במיוחד כשתורגם למסע השמצה והפחדה אישי נגד יו"ר הארגון רן ארז. "באותה תקופה הושמצתי בכלי התקשורת ובעיתונות הכתובה וזכיתי לכינוי 'עוכר ישראל'. הגדילו לעשות חברות מסחריות שפרצו לביתי ואיימו על בני משפחתי. באותם ימים הפכתי לאויב הציבור, נזכר היום ארז בימים האפלים שעברו עליו. ואולם המאבק הקשה, העיקש, הממוקד והארוך, אשר נמשך על פני שנה שלמה של עיצומים, נגמר בסופו של דבר בהצלחה. הממשלה חתמה על הסכם עם ארגון המורים, שלפיו יתוגמלו המורים בגין פעילויות הנעשות על ידם מחוץ לבית הספר, דבר שיצר, בנוסף לתגמול הכספי, גם פריחה חינוכית ותרבותית לטובת מערכת החינוך כולה. המורים זכו לתגמול מלא בגין הפעילויות החוץ בית ספריות, וארגון המורים זכה לתגמול של כבוד על מאבק חשוב וחסר פשרות.

מאבק עיקש זה, אשר נמשך חודשים ארוכים, הביא שוב לתודעת המורים בישראל את תפקידו החשוב של הארגון ותרם לעלייה משמעותית במספר המורים שהצטרפו לארגון בשנים 1997–1999.

האומץ ליצור שינוי

לאורך כל הדרך, בצד ההישג על תגמול שעות המורה הנעשות מחוץ לבית הספר, לא נעלמה מעיני ארגון המורים הבעיה המרכזית של תחום ההוראה באשר לקידום שכרו ומעמדו המקצועי של המורה, הן כלכלית והן ציבורית. ההבנה שמאבקים של איגוד מקצועי, חזק ככל שיהיה, בשביתות ועיצומים בתחום ההוראה, סופם רווח של אחוזים בודדים בתוספת השכר אשר ממילא דינה שחיקה מיידית, הובילה את רן ארז, יו"ר הנהלת ארגון המורים, ליזום רפורמה שתשפר את המוטיבציה והמעמד הציבורי, הכלכלי והמקצועי של המורה ותמנע את שחיקתו. הארגון החל לגבש מסקנות בנוגע לרפורמה חיונית ומחייבת שתשנה מהותית את הרגלי העבודה, מבנה העבודה ודפוסי החשיבה של המורים ותוביל לשינוי המעמד הכלכלי, הפרופסיונלי והחברתי של המורה.

בשנים אלה מחויבות הארגון למלאכת החינוך הנעשית במדינת ישראל מגיעה לשיאה, והארגון מפגין מנהיגות יצירתית ולוקח על עצמו, יש מאין, משימה חינוכית לקידום ביצוע רפורמה מרחיקת לכת עבור מערכת החינוך בכלל ומערכת החינוך העל-יסודית בפרט

המורים זכו
לתגמול מלא בגין
הפעילויות החוץ
בית ספריות,
וארגון המורים זכה
לתגמול של כבוד
על מאבק חשוב
וחסר פשרות

מתוך ראייה לטווח ארוך. הדגל שהונף הוא הפיכת מקצוע ההוראה ל"קריירה שתרתק את מיטב הכוחות". ארגון המורים השכיל לזהות ולקלוט במהירות את המסרים העולים מהשטח, ואף שימש כתובת לאותות מצוקה מצד מורים ואנשי חינוך ולקריאותיהם החוזרות ונשנות לחולל מהפכה וליצור שינוי חינוכי תפיסתי.

במשך שלוש שנים, 1997–1999, בשיתוף מאות מומחים, כלכלנים, מורים, מנהלים, מפקחים, ופרופסורים מהאוניברסיטה ותחת הנהגתם של פרופ' אריה גלברזון וד"ר רמי בן ישי נבנתה, לראשונה בישראל, רפורמה מקפת לשינוי מבני-ערכי במערכת החינוך, אשר זכתה לשם "עוז לתמורה". "עוז לתמורה" נבחר לשם הרפורמה הן על שום האומץ לשנות דפוסי חשיבה והרגלי עבודה בקרב המורים והן על שום ההכרח לקבל כסף בתמורה לשינוי.

וכך, מתוך הכרת המערכת והצרכים שלה, מתוך הכרת הליקויים ונקודות התורפה והגורמים להן, נולדה לה "עוז לתמורה", שהייתה אמורה לשנות מן הקצה אל הקצה את מבנה בית הספר, את מעמדו של המורה בבית הספר ובקהילה ואת הישגיו של התלמיד בבית הספר העל-יסודי.

הצעדים הראשונים בדרך לגיבושה של רפורמה מהפכנית זו עסקו בנייתו עיסוק ההוראה ופירקו לגורמים את מרכיביה. מרכיבי המושג "חינוך" ותפקידה של "מלאכת ההוראה" נפרסו לפרוסות באזמל מנתחים חד. 49 תפקידים שונים זוהו כמי שדרים

לימוד פרטני במסגרת
"עוז לתמורה"

בכפיפה אחת תחת המטרייה הרחבה של המושג "הוראה".

את תהליך העבודה הארוך בשנים אלה היטיב לתאר רן ארז באומרו: "לקחנו את 49 התפקידים הללו וחילקנו אותם לקטגוריות. ניתחנו כל אחד ואחד מהם, וקבענו קריטריונים הקשורים בכל אחד מהתפקידים. התמקדנו בשאלות כמו מהי ההכשרה הדרושה על מנת לבצע כל אחד מהתפקידים, כמה שעות מורה צריך להשקיע בכל תפקיד, מהם המדדים להצלחה וכיצד כל תפקיד מזכה את המורה בנקודות קרדיט בדרכו לקידום בסולם התפקידים במערכת החינוך. לאחר ניתוח התפקידים ולאחר שחילקנו להם משקלות כדי לדעת מה בא קודם ומה אחר כך בסולם הדרגות. בנינו רפורמה מעמדית בה יוכל מורה להתקדם בהתאם לתשומות, לתפוקות ולתפקידים."

המטרה להפוך את מערכת החינוך ליעילה, איכותית וערכית יותר נראתה להנהלת הארגון קרובה מתמיד. דרך ארבעת ערוצי הפעולה העיקריים של הרפורמה, כפי שיפורטו בהמשך, קיוו בארגון המורים לפריצת דרך ממשית במעמד החינוך, בית הספר והמורה בחברה הישראלית, וכן בתגבור תפוקות מערכת החינוך על היבטיהן הכמותיים.

ארבעת ערוצי הפעולה העיקריים שהוצגו ברפורמה והשלימו זה את זה לכדי מהלך אחד כולל שיצר תקווה וציפייה בקרב חברי הארגון היו:

יצירת מערכת של קידום ותגמול מורים על פי תפקיד, תפוקות והישגים באופן שימנע את השחיקה העצומה המאפיינת את מערכת החינוך. "מסלולי קריירה", כפי שבחרו לכנות זאת בארגון המורים, שיאפשרו התקדמות והתפתחות מקצועית של המורים המבוססות על שכר דיפרנציאלי ראוי, מערך תמריצים, הכשרה מגוונת, עניין ומוטיבציה, ובצדד רמת שכר שהולמת השכלה אקדמית. באופן הזה תהפוך ההוראה, על פי הרפורמה המוצעת, למקצוע מוביל ומבוקש, ימצו כישורי המורים והמנהלים ואיכות עבודתם תעלה לאין שיעור. קידום המורים בדרגות שכר ומעמד יחלץ את המורה מהפירמידה ההיררכית השטוחה הנהוגה כיום. במקום לחכות לוותק שאמור להקנות לו שדרוג שכר, יגדל כושר השתכרותו של כל מורה עד כדי הכפלתו, על פי פירמידה מעמדית חדשה של קידום בדרגה, לפי תפוקות ונקודות קרדיט שיצבור.

צמצום מספר התלמידים בכיתה יביא לשיפור משמעותי של תהליכי למידה וההעשרה, למתן תשומת לב לתלמיד הבודד או לקבוצת התלמידים הזקוקים לכך על ידי עבודה פרטנית, ולהגברת היכולת לאתר בעיות ואלימות מבעוד מועד, לטפל בהן ואולי אף לפעול למניעתן.

שינוי מבנה שבוע העבודה של המורה כך שהמורה יבצע את כל המשימות שלו בין כותלי בית הספר, גם את המשימות שמעבר לשעות ההוראה הפרונטליות בכיתה. זאת על ידי שהייה רצופה בבית הספר בתנאים פיזיים מתאימים, תוך שהמורה נגיש וזמין למפגשים אישיים עם תלמידים ו/או הורים, לעבודת חשיבה בצוות ביחד עם מורים עמיתים, לבדיקת מבחנים, לבניית מערכי שיעור ולעבודה שוטפת מול הנהלת בית הספר. המורה יימצא בבית הספר חמישה ימים בשבוע בין השעות 8:00–16:00, היינו שבוע עבודה של 40 שעות למורה, הכולל את כל עבודתו שעד כה נעשתה בבית הספר ובבית

המטרה להפוך את
מערכת החינוך
ליעילה, איכותית
וערכית יותר
נראתה להנהלת
הארגון קרובה
מתמיד

גם יחד, ועל כל זאת יתוגמל בהתאם.

שיפור התנאים הפיזיים והתאמת בית הספר לשינוי מבנה שבוע העבודה של המורה. שינוי זה יכלול את שדרוג התשתיות לצורכי התלמידים והמורים כאחד: כיתות מרווחות יותר, מעבדות, ספריות, אולמות ספורט ופינת עבודה אישית לכל מורה. ההתרגשות והניצוץ בעיניים שאפיינו את העבודה הקשה בדרך לגיבושה הסופי של הרפורמה הגיעו לשיאם. בקיץ 1999, בציפייה דרוכה ועם תקוות גדולות, הציג ארגון המורים לממשלת ישראל את מושא גאוותו, הרפורמה "עוז לתמורה" במערכת החינוך בישראל. תוכנית הרפורמה הופצה ונשלחה באלפי עותקים לכל חבר בארגון, לשרי ממשלה ולחברי כנסת, לראשי הרשויות המקומיות ברחבי הארץ, לבכירי התעשיינים ולראשי המשק, לעיתונאים, לכתבים בכירים ולמעצבי דעת הקהל בתקשורת וזכתה לתגובות נלהבות. כמיליון בתי אב בישראל זכו אף הם לקבל את עיקרי הרפורמה ישירות לבתיהם.

לאחר מסע הסברה מואץ בעשרות אספות בית ספריות וסדנאות עם מורים, זכה הארגון ל"אור ירוק" ממורי החינוך העל-יסודי לצאת לדרך עם הרפורמה החדשה. המזל האיר פנים לאנשי הארגון גם בפתיחות שאפיינה את ההנהגה הפוליטית בשעתו, עת שר החינוך, יוסי שריד התלהב מהרעיון, ורתם גם את ראש הממשלה אהוד ברק ואת שר האוצר ביגה שוחט להתחיל בניסוי משותף שימשך שלוש שנים בחמישה בתי ספר על-יסודיים ביישובים שונים (קרית מלאכי, אשדוד, גדרה ואריאל). הניסוי, בריכוזה של הגב' רוחמה קציר (לשעבר מנהלת מחוז מרכז במשרד החינוך), נערך בשנים 2001–2003 והצליח מעבר למצופה. צוות מכון סאלד בראשות פרופ' פרידמן עקב אחר הביצוע והגיש דו"ח חיובי מובהק. הצלחתו האדירה של הניסוי בכל הפרמטרים שנבדקו הפתיעה אף את ראשי הארגון, שלא ציפו

לשיפורים כה משמעותיים בבתי הספר שבהם נערך הניסוי. רן ארז המשיל את תמונת המצב החינוכית שהתקבלה מהניסוי ל"פואמה פדגוגית של הצלחה כבירה". אחד מהתוצרים שראשי הארגון היו עדים להם כתוצאה מהכנסת הרפורמה היה דווקא תהליך ההסתגלות ההדרגתית של בתי הספר לשינויים שחלו בהם. בתי ספר, שהיו מקובעים בדפוס התנהגות מסוימים, החלו אט-אט להיפתח ולהראות גמישות וניצני תקווה לשינוי. שביעות הרצון הורגשה הן בקרב המורים והמנהלים והן בקרב התלמידים והוריהם, והאווירה הבית ספרית הפכה חיובית יותר ויותר. שדרוג התשתיות יצר אף הוא חוויית למידה שונה לכל הנוכחים בין כותלי בית הספר.

רשימת הסעיפים שבהם ניכרה מהפכה חינוכית של ממש בעקבות הניסוי היתה ארוכה ומעודדת:

המורים קיבלו תוספת של כ-60 אחוזים לשכרם בשלב הניסוי.

שיפור ניכר נרשם ביעילות המורים ובמקצועיותם, ובמקביל מוסדה עבודת צוותי חינוך על ידי ישיבות שבועיות שנקבעו מראש במערכת השעות.

מספר התלמידים בכיתה קטן.

סל שעות העבודה של כל מורה גדל מ-24 ל-40 שעות שבועיות. 16 השעות הנוספות, שזכו לשם "שעות עוז לתמורה", חולקו כך שכל מורה הקדיש 6 שעות בשבוע ללימוד פרטני וממוקד ולסיוע לאחד עד שלושה תלמידים מתקשים, דבר שאפשר להם לסגור פערים ולהביאם לרמת הישגי הכיתה. עשר השעות שנותרו הוקדשו לעבודת הכנה שנעשתה על ידי המורים בעבר ולא זכתה לתמורה.

ניתן תגבור לכלל התלמידים בשעות ההוראה וניתנו שיעורי העשרה בתחומי התעניינות גם מחוץ לתוכניות הלימודים.

הצלחתו האדירה
של הניסוי בכל
הפרמטרים
שנבדקו הפתיעה
אף את ראשי
הארגון

"עוז לתמורה". למידה
באמצעות מחשב

לכל מורה נבנתה פינת עבודה חדשה, וכך התאפשר לו לבצע בין כותלי בית הספר את מלאכתו, שקודם לכן נעשתה בבית.

נוצרה אינטראקציה אחרת, אישית והרמונית הרבה יותר מבעבר בין מורים לתלמידים ובין מורים ומנהלים להורים, ומידת ההקשבה, הפתיחות, ההידברות והסובלנות ההדדית עלתה מדרגה.

נרשמה ירידה דרסטית באלימות, והאווירה במסדרונות בתי הספר היתה רגועה יותר.

צומצמה באופן מהותי נשירת התלמידים בכל בתי הספר שבניסוי. נרשם גידול ברור בהישגי התלמידים: אחוז הזכאות לתעודת בגרות עלה, וכך גם ההצלחה בבחינות הבגרות אשר גדלה ב-30 אחוז. איכות תעודת הבגרות עלתה גם היא מבחינת גידול מספר יחידות הלימוד שנבחרו על ידי התלמידים והציונים שהתקבלו.

מורים ותלמידים הועשרו בתוכניות לימוד מודרניות ובשיטות הוראה חדשניות כמו Distant Learning ו-Video Conference.

הניסוי הוכח, אפוא, כשיר הלל עשיר באיכותו הקולית והתחברית למערכת החינוך העל-יסודית בבתי הספר שלקחו בו חלק. "ההישג הגדול שלנו הוא לא דווקא בעצם בניית הרפורמה, אלא בהצלחתנו להנחילה לציבור המורים ולהובילם לשינוי תפיסתי בדפוסי חשיבה והרגלי עבודה", הכריזה הנהלת ארגון המורים.

על גודל ההצלחה והחיבוק החם שלהם זכתה הרפורמה בקרב קהילת המורים העל-יסודיים ניתן ללמוד מכך שיותר מ-15,000 מורים

הביעו נכונות להצטרף לניסוי, אשר תקציבית אפשר את הצטרפותם של

450 מורים בלבד. המאמץ להפיץ את התוכנית ועבודת השטח השתלמו כפליים. מורים רבים ביקשו להצטרף לניסוי מחד גיסא, ועוד ועוד מורים הושפעו ממאמצי הארגון ובחרו להצטרף לשורותיו מאידך גיסא.

רפורמת "עוז לתמורה" יצאה לדרך בחמישה בתי ספר על-יסודיים, שבהם למדו כ-4,500 תלמידים. ואולם, האופוריה אשר אחזה באנשי ארגון המורים כתוצאה מהצלחת הניסוי לא נמשכה זמן רב. כגודל ההצלחה, כך ביחס ישיר היתה עוגמת הנפש עם היוודע דבר החלטתה של שרת החינוך לימור לבנת לבטל את הניסוי, ובעצם לגנוז סופית את הרפורמה "עוז לתמורה" בטענה שעלותה גבוהה מדי.

הסיבה האמיתית להפסקת הניסוי, יסביר מאוחר יותר יו"ר הארגון, היתה שונה בתכלית. לא הכסף היה המניע, לדברי ארז, כי אם מאבקי כוח ואגו. לבנת רצתה להיתפס כרפורמטורית, הסביר ארז, ושהרפורמה שתוביל לפריצת דרך בחינוך תדבק בשמה ובתקופת כהונתה. כי הרי את רפורמת עוז לתמורה הוביל ארגון המורים והיא קשורה בשמו של יוסי שריד שר החינוך שקדם לה.

"ההחלטה לבטל את הניסוי נבעה מתוך כעס אישי על מאבק ארגון המורים נגד קיצוצים

תקציביים שתוכננו במערכת החינוך ונגד פיטורי מורים. כאיגוד מקצועי יצאנו למאבק נחוש, וכעונש על דרכנו זו בוטל הניסוי ובתי הספר שבהם הוא נערך חזרו למתכונתם הרגילה, הסביר רן ארז את החלטתה המקוממת של השרה דאז. וכך, בשנת 2003 נסתם הגולל על תוכנית חינוכית מקפת שחוללה שינוי אמיתי והצליחה לחדור לשורשן של הבעיות במערכת החינוך.

בחובשו את שני כובעיו - זה הדואג לביטחון התעסוקתי והכלכלי של חבריו וזה הנאבק למען איכות החינוך והעלאת מעמדו של המורה - הפסיד ארגון המורים בקרב מול משרד החינוך על מזבח מאבקו כאיגוד מקצועי המגויס למען חבריו המורים במאבקם על שמירת זכויותיהם וביטחונם התעסוקתי והכלכלי. ואולם, בשנים שיבואו ועם חילופי השרים, תיולד מחדש בקרב הנהלת הארגון תקווה למימוש הרפורמה.

תקופת השפל

בתקופת כהונתה של שרת החינוך לימור לבנת לא רק מצב הרוח הכללי בארגון המורים היה בשפל - גם התקציבים שהופנו למערכת החינוך ספגו פגיעה אנושה. בתקופה זו הועמקו הקיצוצים במערכת החינוך, ובתרגום חופשי של ראשי ארגון המורים, "נגזלו מילדי ישראל שמונה וחצי שעות שבועיות, השקולות ליום לימודים ויותר". במשך 5 שנות כהונתה היו 17 קיצוצים בתקציבי החינוך ושעות לימוד של התלמידים. נוסף על הקיצוצים התקציביים, בתקופה זו הפכו הישגי התלמידים למדד הראשון בחשיבותו להצלחתה של מערכת החינוך. ההצלחה בבחינות הבגרות הפכה לחזות הכל. שני עיוותים אלה הדירו שינה מעיני ראשי הארגון אשר ראו את כדור השלג המידרדר של מערכת החינוך בישראל, ונכנסו

בתקופת כהונתה של שרת החינוך לימור לבנת לא רק מצב הרוח הכללי בארגון המורים היה בשפל - גם התקציבים שהופנו למערכת החינוך ספגו פגיעה אנושה

2004. כנס מורים בנושא מאבק כנגד קיצוצים ופגיעה אנושה בפנסיה

בעל כורחם לתפקיד של נביאי הזעם באשר לעתידו של החינוך במדינה. תנאים אלה, הסבירו ראשי הארגון בכל הזדמנות, יובילו למעגל שוטה ללא נקודות יציאה: קיצוצים דרמטיים בתקציב מחד גיסא, ונטייה הולכת וגוברת לתוצאות ולהישגים "אינסטנט" מאידך גיסא. שתי מטרות בעייתיות אלה הכניסו את בתי הספר כולם ואת בתי הספר העל-יסודיים בפרט לסחרור, כאשר כל דקה פנויה, לעדות המורים, הוקדשה ללעיסת החומר לבגרות, בעוד חינוך לערכים, דרך ארץ, קבלת האחר, שוויון וכבוד הדדי נדחקו רחוק מאחור, ובמקרים מסוימים אף נעלמו כלא היו.

הריצה האינסופית קדימה וכיבוש יעדי בחינות הבגרות השאירו "פצועים" רבים בשדה הקרב החינוכי. תלמידים חלשים יותר, שלא עמדו בקצב, פיתחו תסכולים שהובילו לריבוי במקרי האלימות והוונדליזם ולגידול בנשירה הגלויה והסמויה. סקרים ובדיקות שנעשו ודווחו לארגון המורים העלו כי הפגיעה שנעשתה במהלך השנים הללו במערכת החינוך, אשר כללה שבעה-עשר קיצוצים בתקציב החינוך שנמשכו על פני חמש שנים, ממשיכה לתת את אותותיה גם בימים אלה. על פי דיווחים עכשוויים, בכל שנה נושרים 30,000 תלמידים מכיתות י'-י"ב ממערכת החינוך בישראל. את הביטוי הכלכלי של מספרים אלה יציגו בארגון בהמחשה כואבת: "אחזקת ילד בבית הספר עולה לממשלה 10,000 ש"ח בשנה, בעוד אחזקת אסיר בבית סוהר עולה כ-90,000 ש"ח בשנה, זאת עוד מבלי לקחת בחשבון את הנזקים הנגרמים ואת אי-תרומתו של האסיר לחברה."

2005. הפגנה נגד פיטורי מורים וקיצוצים במערכת החינוך

הקיצוצים התקציביים הובילו למצב בלתי-אפשרי במערכת החינוך. תוכניות חינוכיות נפגעו, שעות הלימוד פחתו ואלפי מורים עמדו תחת חרב הפיטורים. ארגון המורים הפך שוב לשחקן הראשי בחדשות בעמידתו האיתנה כחומה בצורה המגינה על זכויות המורים. לחץ תקשורתי כבד הופעל על ארגון המורים ועל העומד בראשו. כתבות מתריסות נגד ארגון המורים היו דבר שבשגרה, כי מי אוהב מאבקים?...

למרות תחושות המועקה שחווה באותם ימים רן ארז, יו"ר הארגון, הוא לא נרתע מההתלהמות סביבו, ובהיותו אדם דתי ביטא את מקור חוזקו באומרו: "מאמין אני באמונה שלמה ששליחי ציבור העושים עבודתם נאמנה, לא ניזוקים."

בסופו של התהליך, לא הצליח ארגון המורים למנוע את הקיצוצים באותה תקופה, אולם נחל הצלחה בבלימת פיטוריהם של מורים רבים ובהסדרת תנאים לפרישה מוקדמת ומכובדת לאחרים.

הזדמנות להתמקצעות

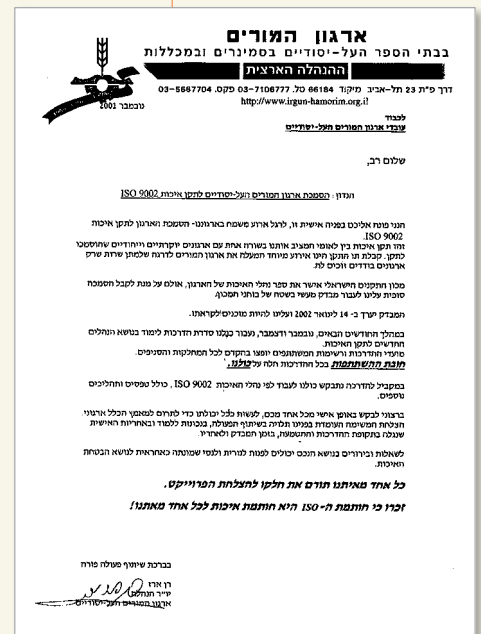
לאורך השנים ולצד המאבקים שניהל הארגון כאיגוד מקצועי הדואג לתנאי עבודתם של חבריו, פעל במרץ למען השגת היעדים הפרופסיונליים שהציב לעצמו, ובשנים אלו קידם עבור המורים מסגרות מיטיבות שתרמו להתמקצעותם ולהערכתם העצמית. מתוך רציונל זה הקים לפני עשור את קרן ידע לטובת ציבור המורים הצמא ללמידה, במגמה לאפשר למורים להרחיב את השכלתם ולהעמיקה - בין היתר, לצורך קידום המקצועי, העלאת דרגתם האקדמית, הרחבת אופקיהם והשתלמות במקצועות שונים. קרן ידע הנה קרן תקציבית-ייעודית, הפועלת מכוח הסכמים קיבוציים וממומנת מתקציב המעסיקים באמצעות משרד החינוך וארגון המורים. מדיניות הקרן נקבעת על ידי ועדה משותפת המורכבת מנציגי הארגון, נציגי משרד החינוך ונציגי האוצר.

הקרן פועלת במסלולים מגוונים ומשתתפת במימון חלק משכר הלימוד למורים הלומדים באוניברסיטאות ובמכללות לקראת תארים אקדמיים שונים: תואר ראשון, תואר שני או תואר דוקטור, וזאת לפי קריטריונים המתפרסמים מדי שנה ותקפים במהלכה. בשנים האחרונות אף הורחבו הקריטריונים לזכאות למלגה, וכעת זכאים להשתתפות בשכר הלימוד גם הלומדים לקראת תעודת הוראה במוסד אקדמי או לימודי תעודה בתחומי תוכן מסוימים. בנוסף פועלת הקרן להקמת תוכניות וקבוצות לימוד ייחודיות באוניברסיטאות ובמכללות, בעיקר לקראת תואר שני. תנאי הקבלה במסגרות אלה זהים לאלה שכלל ציבור המועמדים נדרשים לעמוד בהם, והתואר שמוענק הנו תואר שני לכל דבר ועניין.

בתוכניות ייחודיות אלה נהנים המורים מארגון הלימודים בימים מרוכזים וקבועים, מתמיכתו של רכז אקדמי שמטפל בבעיות אדמיניסטרטיביות ואקדמיות ברמת הפרט והקבוצה, מסיוע של אסיסטנטים במימון ארגון המורים וכן מקדימות בקבלת מלגת הלימודים.

כתוצאה מפעילותה המבורכת של קרן ידע בעשור האחרון, סיימו אלפי מורים תואר שני בקבוצות ייחודיות אלה באוניברסיטאות בר-אילן, חיפה, בן גוריון ובאוניברסיטה העברית, וכן במכללת אחוה, במכללה לישראל ובמכללת לוינסקי, בהשקעה כספית ניכרת.

ההתמקצעות וההתייעלות חלחלו גם לתחום הפנים-ארגוני, כלומר לעבודה המשרדית והניהולית של מרכיבי הארגון וסניפיו. נוהלי העבודה שופרו, ולאחר עבודה קשה הגיע הארגון לשקיפות מלאה ופיתח מנגנוני בקרה. בשנת 2002 קיבל הארגון את תקן ISO 9001:2000, תקן האיכות הבינלאומי, ומאז הוא עורך מבדקים חצי-שנתיים שיצדיקו את זכאותו לקבלת התקן כל פעם מחדש. בכך נמנה ארגון המורים העל-יסודיים עם אלפי החברות המובילות בכל ענפי המשק הנושאות אישור זה. ארגון המורים העל-יסודיים הוא ארגון העובדים היחיד בארץ, וייתכן שאף בעולם כולו, הנושא אישור זה. מדובר בתקן לניהול מערכות איכות, המעיד על איכות הניהול של הארגון. התקן הבינלאומי אומץ על ידי מכון התקנים הישראלי כתקן ישראלי הנושא את אותו

אתר האינטרנט של הארגון.
2,000–4,000 כניסות ביום

מספר, ובמתכונתו הנוכחית משנת 2000 הוא מבוסס על מודל ניהול של שיפור מתמיד. התקן מחייב את ארגון המורים להיות תחת פיקוח ולעבור ביקורת קפדנית של מכון התקנים אחת לחצי שנה. מאז קבלת האישור ועד היום עברו כל הביקורות בהצלחה רבה, והארגון קיבל את הציון הגבוה ביותר בהתאמה לדרישות התקן.

התהליכים שהוטמעו בארגון המורים כצעדים בונים לעבר קדמה והתייעלות של ארגון מודרני, הובילו גם את ערוצי התקשורת של הארגון לעבור שדרוג משמעותי. לצד ירחון הארגון **קשר עין**, הנשלח לחברי הארגון מדי חודש, הושק בשנת 1999 אתר אינטרנט ייעודי לארגון המורים, המתעדכן באופן יומיומי ונותן שקיפות מלאה לכל פעילות הארגון. המבקר באתר הארגון ימצא "שלל" רב, החל במידע על אודות ראשית דרכו של הארגון ותקופת התפתחותו, דרך מידע על המועצות, ההנהלה והוועדות המכהנות בו, הדרכת המורים באשר לזכויותיהם, מתן מידע ומאמרים על השתלמויות למיניהן, פרישת ההצעות שמציגה מחלקת הרווחה, הצעות עבודה, ספרייה הכוללת בתוכה את גיליונות **קשר עין** של ארגון המורים, וכלה במאמרים רבים במגוון נושאים העוסקים בחינוך. נוסף על כל אלה מכיל האתר גם חומר אקטואלי ו"צבעוני" כמו סיקורים של מסיבות עיתונאים, תצלומים מהפגנות, התייחסות העיתונות למאבקים ועוד. מנהל האתר זבולון ויצמן מתאר: "האתר מתעדכן מפעם לפעם על פי הצורך ומהווה מקור מידע נחוץ, מהימן וזמין לחברי הארגון. כניסות הגולשים הרבות, בין 2,000 ל-4,000 מדי יום, הן ההוכחה הניצחת ליעילותו

ולתרומתו הממשית של האתר בהעברת מידע און-ליין לחברי הארגון. שיאים של שימוש תדיר באתר אובחנו בעיקר בעתות משבר ובתקופות של מאבקים ושבתות. כך, למשל, היה גם במהלך השביתה הגדולה שפתחה את שנת הלימודים תשס"ח, אז זכה האתר לפי עשרה "ביקורי בית" מביום רגיל. ימי המאבק אף לימדו כי לא רק מורים נכנסים אל האתר ומעיינים בו, אלא גם אנשים מן היישוב, תלמידים, הורים, אנשי משרד החינוך והאוצר ואף עיתונאים.

"גם השימוש ההולך וגובר בתוכנות הדוא"ל יצר מציאות חדשה, הן במשרדי הארגון והן אצל חבריו המורים, שבה הפך המידע זמין וגיש יותר, והתקשורת עם משרדי הארגון וסניפיו נעשתה קלה ומהירה יותר. העידן הסלולרי המתקדם תרם אף הוא את חלקו, והודעות מסרונים מועברות על ידי מזכירות הארגון לציבור המורים כדבר שבשגרה. כל אלה יצרו מחויבות גבוהה מצד הארגון למתן שירות איכותי, מהיר ויעיל לציבור המורים," מפרטת אפרת בר, מנכ"לית ארגון המורים.

הודפים את "לבנת-דברת"

לאחר הפסקת הניסוי של "עוז לתמורה", ובמקביל למוכנות ולנכונות לשינוי שנוצרה אצל המורים בעקבות החדרתה של הרפורמה, הוחלט במשרד החינוך כי בשלו התנאים ונפתח חלון הזדמנויות מצוין לייסודה של רפורמה חלופית לזו שהוצעה על ידי ארגון המורים, שמי שיעמדו בראשה יהיו משרד החינוך ואנשי עסקים, ללא כל מעורבות שהיא מצד נציגי המורים.

המטרה היתה לייסד רפורמה שתאמץ עקרונות בסיסיים מ"עוז לתמורה", תוך עריכת שינויים מחויבים שמשרד החינוך יוכל לחיות עמם בשלום, ובעיקר - בזול.

ואכן, ב-21 בספטמבר 2003 מינתה ממשלת ישראל ועדה שהוגדרה כ"כוח המשימה הלאומי לקידום החינוך בישראל", המוכרת לכל בשמה "רפורמת דברת" או "ועדת דברת". המטרה שהציג משרד החינוך לתימוכין בנחיצות הקמתה של הוועדה היתה ביצוע

בחינה מקיפה של מערכת החינוך במדינת ישראל ומתן המלצה לתוכנית שינוי כוללת - פדגוגית, מבנית וארגונית, לרבות התוויית דרכים ליישומה.

חמישה-עשר חודשים נמשכה עבודת הוועדה, בראשות איש העסקים שלמה דברת, ובסופה הגישה הוועדה דו"ח מפורט לשרת החינוך דאז לימור לבנת, ולראש הממשלה דאז אריאל שרון.

ארגון המורים, מצדו, לא נשאר אדיש להחלטת משרד החינוך ואף ביקש לתרום מניסיונו. וכך, בינואר 2004 הגיש הארגון לוועדת דברת את תוכנית הרפורמה "עוז לתמורה", בתקווה שתהווה את חוט השדרה המרכזי לרפורמה שתגובש על ידי ועדת דברת.

עיקר המלצות הוועדה, כפי שאושרו על ידי הממשלה, היו החלת יום לימודים ארוך בין השעות 8:00-16:00 בכל מערכת החינוך בישראל, כולל מפעלי הזנה בבתי הספר; שהיית כל המורים בבתי הספר עד תום יום הלימודים ושינוי מבנה בחינות הבגרות. ה"עז" של הרפורמה, כפי שראו בה ארגוני המורים, היתה ההמלצה לפטר כ-20,000 מורים ולהגדיל את כמות העבודה של המורים הנותרים על חשבון המפוטרים. ואכן, הרפורמה שנבנתה על ידי ועדת דברת התבססה ברובה על תוכנית "עוז לתמורה" שהציע ארגון המורים, אלא שכאמור, עסקת החבילה הסופית כללה, בצד עקרונות חשובים, גם עיוותים גדולים.

ארגון המורים הבין עד מהרה כי ועדת דברת רצתה לתפוס את החבל משני קצותיו, משמע לבצע שינוי יסודי מחד גיסא, ולגרום למורים לעבוד יותר מאידך גיסא. להחיל יום לימודים ארוך, אך ללא השקעה ראויה של המשאבים הדרושים לממן ולבצע שינויים אלה. בפועל, אם כן, יהיו אלה המורים שיממנו את הרפורמה בעצמם על ידי עבודה נוספת, במקום עמיתיהם לעבודה שיפוטרו וביטול תנאי עבודתם כגון גמולי השעות וכו'.

בעוד רפורמת "עוז לתמורה" דיברה על גידול בהשקעה התקציבית מצדה של ממשלת ישראל במערכת החינוך, באה ועדת דברת והציעה רפורמה המבוססת על החיסכון שיצטבר מפיטורי אלפי מורים. ובמילים אחרות, פיטוריהם של 20,000 מורים היו אמורים לממן את הגידול בעבודתם של מורים אחרים, וכתוצאה מכך את התוספת לשכרם של המורים הנותרים.

תוכנית ועדת דברת זכתה, כמובן, להתנגדות נחרצת בקרב הנהלת ארגון המורים והציבור המיוצג על ידו, אשר ראו בה "ניסיון להפוך את המורים לעבדים מנוצלים", כפי שהגדיר זאת יו"ר הארגון, רן ארז.

המאבק החדש בוועדת דברת, אשר הצמיח התנגדות כה חריפה, אף הוביל לאיחוד כוחות פורה, חשוב ונדיר בין ארגון המורים להסתדרות המורים, שפעלו במשותף במשך קרוב לשנתיים כדי לקעקע ולסכל את התוכנית שכונתה בפיהם "לבנת-דברת". שני הארגונים יצאו במסע תקשורתי רחב היקף, שתקף את תוכנית דברת באמירות קשות

לעיכול, כמו "האלימות נגד המורים מתחילה אצל לימור לבנת" או "לימור לבנת תתקדם. הילד שלך לא!"

ארגוני המורים הגיבו באיום להשבית את הלימודים בכל רשות אשר תודיע על יישום הרפורמה. ואולם, שנת הלימודים שהחלה בספטמבר 2005 נפתחה בכל זאת כסדרה לאחר חתימת הסכם בין הממשלה לארגוני המורים, אשר לפיו נוספו שעות לימוד ומורים רבים שפוטרו הוחזרו לעבודה.

אנשי משרד האוצר ומשרד החינוך שוב הבינו, ככל הנראה, כי דו"ח דברת זוכה להתעלמות מוחלטת מצד ארגוני המורים, ואין מנוס מנקיטת צעדי פיוס לפתיחה חלקה של שנת הלימודים. וכך, בשלהי חודש אוגוסט 2005, לאחר שבוע וחצי מורטי עצבים של פגישות, ויכוחים על ניסוחים ופיצוצי משא ומתן, נחתם הסכם עם ארגוני המורים. "בראשונה הצליחו המורים לגרום להחזרת קיצוץ כה גדול בשעות לימוד למערכת החינוך, דבר ששרת החינוך בעצמה לא הצליחה לעשות", צוטט אז רן ארז, יו"ר ארגון המורים. יוסי וסרמן, מזכ"ל הסתדרות המורים, צוטט אף הוא ואמר: "אף פעם המורים לא קיבלו כל כך הרבה במהלך מו"מ עם המדינה". הוצאת השם "דברת" מההסכם, כך נכתב בדיווחים, היא ההוכחה שארגוני המורים לא הסכימו ליישום המלצות דברת.

בספטמבר 2005, עת החל היישום של דו"ח דברת בבתי הספר, בכל זאת חשו רבים תקווה או אפילו ציפייה דרוכה שהרפורמה תתפוס. רוב הפרסומים בעיתונות מספטמבר ואוקטובר עוד דיברו על שינוי חלקי של המתרחש, אך אלה שהופיעו בנובמבר 2005, חודשים אחדים לאחר תחילת שנת הלימודים, כבר הציגו תמונה שונה לחלוטין.

מהר מאוד התברר לרבים כי גם בשטח, למרות יומרותה של הרפורמה, השינויים שקיוו שיבוצעו - מתמהמהים. לא בוצעו כל ההתאמות הפיזיות הנדרשות של מבני שירותים, פינוט עבודה וחדרי מורים שיאפשרו את הארכת שעות הלימודים. גם הכיתות נותרו עמוסות תלמידים, ופרויקט ההזנה המדובר קרטע לגמרי.

ההתנגדות לרפורמת דברת החלה להישמע יותר ויותר, והגיעה לא רק ממי שהיה צפוי "לאכול את הדייסה", אלא גם מפוליטיקאים, אנשי אקדמיה, אנשי חינוך מוערכים, עיתונאים ואפילו ציבור שלם של הורים שלא הבינו מה פשר הגזרה הזו שנחתה עליהם, לשלוח את ילדיהם לבית הספר עד השעה 16:00 בעוד הם מבקשים לשמור בידיהם את הזכות לקבוע באיזו סביבה יתחנכו ילדיהם, ולו בשעות הצהריים.

במדור מכתבים למערכת עיתון **הארץ** מיום 13 בינואר 2005 תיאר אבי ביתן, מנכ"ל אוניברסיטת דרבי בישראל ומנהל תיכון לשעבר, את התחושה המשותפת לרבים בציבור הישראלי ש"העומדים בראש מערכת החינוך וחברי ועדת דברת חייבים להבין שעיקר הזכויות הקיימות כיום במערכת החינוך שייכות לעובדי ההוראה. אסור למערכת לאבד את 'צבא השטח' עוד לפני הכניסה למהלך. כמנהל ארגון תמיד ידעתי שקיצוץ ושינוי חייבים להתחיל במערכת האדמיניסטרטיבית ולא במערך המבצעי. הייתי מצפה שראשית תבשר ועדת דברת לציבור מה יהיו השינויים במשרד החינוך לפני הבשורות על שינויים בשטח עצמו. לצערי, לא כך עשתה הוועדה."

"חינוך אינו היי-טק, והפתרונות לבעיותיו אינם ארגוניות אלא חינוכיות. מעשה החינוך מתחיל בין המורה לתלמיד, לא בין מנהל למורה"

שלמה דברת, יו"ר כוח המשימה הלאומי לקידום החינוך בישראל, ופרופ' יצחק פרידמן, מנהל מכון סאלד

רון אהרונ'י, פרופסור למתמטיקה בטכניון, ביטא גם הוא את סלידתו מתוכנית דברת במאמר שכתב ל**ידיעות אחרונות** ב-23 בינואר 2005, ובו קבע כי "חינוך אינו היי-טק, והפתרונות לבעיותיו אינן ארגוניות אלא חינוכיות. מעשה החינוך מתחיל בין המורה לתלמיד, לא בין מנהל למורה. חזרה לגישות הוראה המבוססות על היגיון בריא, הקטנת הכיתות והעלאת שכר המורים ישפרו את החינוך בארץ במחיר קטן בהרבה מזה שמציעה ועדת דברת."

גם העיתונאית יעל פז-מלמד התבטאה באותה תקופה בחריפות רבה נגד ועדת דברת באחד מפרסומיה והוציאה אלי כתב את מחשבותיהם הכמוסות של רבים, שאינם מעזים לקרוא למעמדו של המורה בישראל בשמו: "אלמלא הונח לפתחנו דו"ח ועדת דברת, דומה שלעולם לא היינו יודעים עד כמה נמוך, מרוסק וחסר כל משמעות הוא מעמדו של המורה בארץ. עד כדי כך שאפילו לא סופרים אותם, את המורים, בדרך לשינוי הגדול של חייהם. הם לא מעניינים אף אחד, ודאי שלא את שרת החינוך... אבל למורים אפשר לעשות הכול. הרי הם אשמים, כך לפחות סבור רוב הציבור, בכל החוליים שהחברה הישראלית

חולה בהם. בגללם יש אלימות, כי הם לא מחנכים נגדה. בגללם יש בורות, כי הם לא עושים דבר כדי לשרש אותה. בגללם מערכת החינוך שלנו תקועה אי-שם בשנות השישים והשבעים עם שיטות לימוד מיושנות. בגללם הכול קורה... כבר מזמן מתייחסים אליהם בזלזול שגובל בהשפלה. לכן ועדה יכולה לשבת ולהחליט על פיטורי אלפים מהם בלי לנהל איתם קודם משא ומתן. לכן יכולים להודיע להם שהחל מהשנה הבאה הם יעבדו 40 שעות שבועיות בבית הספר, עוד כ-20 שעות בשבוע על הכנת 40 השעות הללו, ותמורת זה הם יקבלו במקרה הטוב עוד כאלף שקל למשכורתם."

רות כץ אופנהיימר, שעבדה באגף לתוכניות לימודים במשרד החינוך וכתבה ספרי לימוד בסוציולוגיה, הסבירה בטור שלה **בהארץ** מיום 22 באפריל 2005 שעיון בדו"ח דברת מגלה כי מחבריו לא עמדו בדרישות הבסיסיות לדו"ח מסוג זה, והדו"ח מבחינתה הוא דוגמה מובהקת ל"תפסת מרובה לא תפסת". "המלצות ועדת דברת דומות לטיפול במצב שבו היה מתברר שבריאותם של ילדי ישראל הידרדרה. ידוע שהם אוכלים מזון קלוקל שמזיק לבריאותם, אבל שר הבריאות ממנה ועדה שממליצה להפוך את טיפות החלב לניהול, לפטר אחיות ולדרוש מאחיות אחרות מבחני הסמכה חדשים. בשיפור המזון ממליצה הוועדה לטפל בשלב מאוחר יותר," כתבה אופנהיימר.

עדות מעניינת נוספת לכך משמשים דבריו של ד"ר נמרוד אלוני, ראש המכון למחשבה חינוכית במכללת סמינר הקיבוצים ויו"ר אקדמי של רשת חמ"ה לחינוך ממלכתי-הומניסטי, אשר התבטא בתקיפות, אם כי באלגנטיות, נגד חברי ועדת דברת, וטען בטור שפרסם ב-23 בנובמבר 2005 **בהארץ**. "הבעיה המהותית גלומה בכך שאנשי הכלכלה והייעוץ הארגוני מבקשים לקדם יעילות, הישגיות ומצוינות מבלי שיש להם הבנה בסיסית בקריטריונים לאיכות ולמצוינות בתחום שהם רוצים לקדם, קרי החינוך. במילים מפורשות, מאחר שחינוך איכותי במדינות מפותחות מזוהה בימים אלו עם קידום של תלמידים לקראת הגשמה עצמית, עושר תרבותי ואזרחות דמוקרטית, אזי המומחיות הראשונה במעלה שנדרשת מהמורים היא לקדם את תלמידיהם להישגים בהגשמה משולבת של שלוש המטרות החינוכיות הללו - אמנות שכל קשר בינה לבין טכניקות הניהול הכלכליות הוא מקרי בהחלט." ד"ר אלוני התייחס במאמרו זה לאיבוד הכיוון החינוכי שהשרישה ועדת דברת, מגמה שגם הנהלת ארגון המורים הצביעה עליה והתריעה מפניה בכל הזדמנות, וכתב כי "הכשל בתפיסה הכלכלית-תפוקתית בולט במיוחד על רקע האובססיה בשיפור ההישגים במיצ"בים ובבגרויות, זאת על אף שהכול בישראל יודעים שהצלחה מופלאה בבחינות המיצ"ב (בחינוך היסודי) ובבחינות הבגרות (בחינוך העל-יסודי) אינה מעידה דבר וחצי דבר על הצלחה חינוכית."

חודשי שנת 2005 חלפו ועברו, והתפוגגות סיכוייו של דו"ח דברת החלה לתת את אותותיה אף בהתבטאויות של המעורבים ברקחתה. כך התברר כי החישובים התקציביים התיאורטיים שנעשו על ידי חברי הוועדה ליישום הרפורמה אינם מתאימים ליישום שנעשה בפועל, ועם חלוף הזמן הודו אף חברי הוועדה ואנשי משרד החינוך בטעות שעשו כשבחרו למדד את ארגוני המורים מהחשיבה, מהכתיבה ומההוצאה לפועל של הרפורמה.

"הבעיה המהותית
גלומה בכך שאנשי
הכלכלה והייעוץ
הארגוני מבקשים
לקדם יעילות,
הישגיות ומצוינות
מבלי שיש להם
הבנה בסיסית
בקריטריונים
לאיכות ולמצוינות
בתחום שהם
רוצים לקדם, קרי
החינוך"

לאחר כל אלה, מה נעימה היתה תחושת ההקלה שהורגשה באוויר לקראת מינויה הצפוי של יולי תמיר לשרת החינוך. ההערכות שלפיהן "תמיר תקבור את רפורמת דברת" עם מינויה לשרת החינוך הלכו והתרבו. הערכות אלה התבססו על ה"אני מאמין" של תמיר, שעליו הצהירה פעמים רבות, כי לא ניתן לנהל מערכת חינוך, לבצע שינויים מהותיים ולהצעיד אותה להישגים ללא שיתוף פעולה והבנה עם המורים. תמיר גם הצהירה כבר אז שהיא מבינה כי ללא תוספת תקציבית משמעותית למערכת החינוך לא יהיה ניתן לבצע בה את השינויים המתבקשים.

כשכתבה יולי תמיר בעיתונות את התייחסותה לדו"ח דברת ובה ציינה כי "מלכתחילה הרעיון

להנהיג רפורמה בחינוך ללא מקורות תקציביים חדשים היה חסר שחר", עוד לא ידעה עד כמה קשה תהיה משימתה ביום שתאיש את כיסא שרת החינוך ותיאלץ לייצג את העמדה שגורסת כי "דברים שרואים מכאן לא רואים משם". המאבק כנגד דו"ח ועדת דברת היה תקשורתי, ציבורי ופרסומי, ובסופו של דבר, למרות שהממשלה קיבלה את התוכנית, הצליחו ארגון המורים והסתדרות המורים לעוצרה.

רשת ביטחון איתנה

ההתשה מהמאבקים עם משרד החינוך והאוצר לא ריפתה, ולו לרגע, את ידי ארגון המורים בתפקידו. הארגון, אשר רואה את עצמו כאחראי לקדם רפורמות חינוכיות במקביל לדאגה מתמדת לתנאי של המורה, המשיך ללא לאות בשיפור תנאי המורה ובהגדלת סל ההטבות שלו. כך הוסדרו בשנת 2006 שני ביטוחים ייחודיים וחשובים לטובת ציבור המורים, הודות לפעילותו של הארגון בנושא. האחד מקנה למורים הגנה במקרה של נכות מקצועית, והשני מקנה להם הגנה מתביעה בגין רשלנות מקצועית, ואף מאפשר להם לתבוע בגין לשון הרע את אלה שמכפישים אותם.

ביטוח אחריות מקצועית וביטוח נכות מקצועית לכל מורה היוו שדרוג נוסף בתנאים של המורה, בדומה למעמדם של בעלי מקצועות אחרים במשק, החשופים לתביעות הנוגעות לעבודתם השוטפת.

הצורך הממשי בהגנות נבע, מן הסתם, מזילות מעמדו של המורה בחברה הישראלית, אשר יצרה הכרח לפרוש רשת ביטחון שתעמיד הגנה למורה מפני תביעות של מעסיקים, הורים ותלמידים. התפיסה הקלוקלת ההולכת וגוברת, כי תחלואי החברה הישראלית

הביטוח מכסה אירועים הנובעים ממעשה או ממחדל שנעשה על ידי מורים או שנטען כי נעשה על ידם במסגרת עיסוקם המקצועי כמורים במוסד חינוכי מוכר. הסדר זה, שלא היה קיים כלל קודם לכן, היטיב את מצבם של המורים משמעותית בהקניית שקט נפשי וזקיפות קומה למורה להמשיך לעסוק בעבודתו החינוכית מתוך ידיעה שיש מי שדואג לו.

במהלך השנים, בדרכו לשיפור תנאי העסקתו של המורה בישראל, ניצל ארגון המורים את יתרון הגודל של הארגון לקבלת הטבות שונות לחבריו. גודלו של הארגון וצמיחתו העקבית והמואצת בעשור זה היו קלף משמעותי לחברי הארגון בניהול משא ומתן להשגת שירותים והטבות שונים בתחומי הרווחה, התרבות והפנאי. בהיותם ארגון המייצג מסה רצינית של עשרות אלפי מורים, הצליחו ראשי הארגון להשיג עבורם עסקאות כלכליות כדאיות בתחומים מגוונים, ובהן הצעות מוזלות לרכישת ספרים, הצגות וחופשות. "הטבות אלה היו ועודן, לא פעם, מושא לקנאה בקרב עובדים שכירים ועצמאים במשק אשר אינם משתייכים לארגון כלשהו", מאמין משה אוחיון, חבר הנהלת ארגון המורים ויו"ר מחלקת

98

תרבות, נופש ופנאי בארגון.

זה גם המקום להזכיר את רשת הביטחון שפרש הארגון לחבריו בתחומי הנופש, הרוחה והפנאי כאשר פעל להקמת קופת הגמל "רשף" לכלל המורים בבתי הספר העל-יסודיים, המהווה חלק מהסכם השכר המחייב את המעסיק כלפי עובדיו המורים. "רשף" הוקמה על ידי ארגון המורים עוד בשנת 1999, ובהיותה בין ההטבות הראשונות שהושגו בעשור זה לטובת המורים סללה את הדרך להטבות נוספות שיבואו בהמשך. קרן "רשף" הוקמה לצורך הפקדת כספי התגמולים בגין רכיבי שכר שאינם פנסיוניים, כגון נסיעות ואש"ל. הפקדות כספי התגמולים לקופה הן בשיעור של חמישה אחוזים מצד המעסיק וחמישה אחוזים מצד העובד, כאשר הכספים הנצברים בקופה מיועדים למשיכה בגיל פרישה. הקופה היא בבעלות הארגון ומנוהלת על ידי בהתייעצות עם אנשי מקצוע, כאשר דמי הניהול הנגבים נחשבים לנמוכים במיוחד לענף.

"הדוגמה של הקמת קופת גמל 'רשף' מגלה עוד טפח במטרייה הרחבה שהארגון מעניק בהגנה על חבריו, הן מעצם יצירתה לטובת עתידם של המורים והן בהפעלת סנקציה שיש בכוחו של הארגון להפעיל, בעת הצורך, כנגד מעסיקים אשר אינם מבצעים לעובדיהם המורים את ההפקדות לקופה", טוענת ניצה בראל, מנכ"לית "רשף". ביטוח נוסף יחודי במינו נעשה לאחרונה, חברי הארגון בוטחו גם בביטוח תרופות מצילת חיים שאינן בסל הבריאות.

משפיעים על המהות

לצד מלאכת ניהול המאבקים מול משרדי הממשלה בנושאים תקציביים, זכויות ורפורמות, ארגון המורים חש ביתר שאת את הצורך בייסוד מפעל ערכי-חינוכי טהור ובלתי-תלוי, שיירשם בתודעה הציבורית כבעל תרומה לדיאלוג חינוכי עשיר ומפרה בין כותלי בתי הספר. תחושה חזקה זו הובילה בשנת תשנ"ט להולדתו של פרס החינוך, מבית מדרשו של ארגון המורים העל-יסודיים. לימים נקרא הפרס על שמו של אחדד טהא, שהיה מורה מסור וחבר ארגון המורים, כיהן כמזכיר סניף המשולש ונפטר בטרם עת. לבד מהכבוד הגדול של זכייה בפרס מקבלים בתי הספר הזוכים בו גם מענק נדיב וחביב, המועבר לחדר המורים לשימוש על פי צרכי בית הספר. המטרה שעמדה לנגד עיני ארגון המורים בייסוד מפעל חינוכי זה היא הרצון לקדם ערכים של כבוד וסובלנות בחברה תרבותית ומתוקנת ולעודד את בתי הספר למעורבות חברתית ועזרה הדדית, תוך עיסוק בנושאים הנוגעים למטרידים את החברה הישראלית.

"מניעת אלימות" ו"דו-קיום" נבחרו לשני נושאי הגג אשר בתוכניהם יעסוק פרס החינוך. תכנים אלה של טיפוח הסבלנות, החינוך לאיפוק ואיכות החיים, לצד ערוצי הידברות ודו-קיום בין ערבים ויהודים, דתיים וחילונים, חזקים וחלשים, ותיקים ועולים, שירתו לאורך השנים את הדגשים החשובים שהארגון מבקש לקדם במסגרת מפעל פרס החינוך. להוצאת מפעל זה מהכוח אל הפועל הקים ארגון המורים ועדה מיוחדת, המורכבת ממורים בגמלאות ופועלת בהתנדבות מלאה, וחברים בה יוסף צורי, חנה ספיר, פסח

זוכבסקי, אברהם לוטפי ונעמי לפידות. תפקידה של הוועדה למיין את המועמדים, ללמוד את החומר, לערוך מדי שנה ביקורים בבתי הספר, ובסופו של התהליך גם לבחור בבתי הספר שיעלו לגמר. חברי ועדת הפרס, הרואים במפעל זה שליחות, מאמינים בכל לבם שפרס החינוך משקף נאמנה את השקעת ארגון המורים באיכות החינוך, ולא רק בתנאי האמונים עליו.

מאז היווסדו מהווה פרס החינוך אתגר להנהלות בתי הספר, לצוותי הוראה, למורים ולתלמידים היוזמים פרויקטים ופעילויות העשרה ייחודיות ויצירתיות, שישרתו נאמנה את הקריטריונים שיובילו לזכייתם בפרס.

עם השנים העמיק והתבסס מעמדו של הפרס כמוקד של גאווה וכבוד, ובכל שנה יותר ויותר בתי ספר בוחרים להציג את מועמדותם לזכייה בו. ההד התקשורתי שהתפתח סביבו הוביל ליצירת תמריץ חיובי בבתי הספר, שהתבטא בשינויים של ממש בתחום הטיפול במניעת אלימות, עידוד לדו-קיום ויצירת אקלים בית ספרי וקהילתי של התחשבות בזולת. אם פרס החינוך הוא מפעל פְּנים בית ספרי, יוזמה חשובה וערכית אחרת מבית היוצר של ארגון המורים, במטרה להשפיע על כָּלִי עֶלְמָא, היתה "ועידת ישראל לחינוך" שהגה דב רוזנפרב, לשעבר יו"ר נשיאות מועצת ארגון המורים. ואכן, בשלוש שנות קיומו הצליח כנס שנתי זה לייצר הדים רבים ולרתום לבמה אחת, הנחשבת אטרקטיבית, את כל מי שרצה להתהדר בנוצות ערכיות-חינוכיות. "כבר מזמן הגענו למסקנה שתם העידן ההסתדרותי שרק משבית ודואג לתוספות שכר, ובצד השינויים העוברים על מדינת ישראל, מן הראוי היה שארגון המורים יתחיל אף הוא להשמיע את קולו בעניינים חינוכיים-ערכיים כדבר שבמסורת. כמו פרס החינוך, גם ועידת ישראל לחינוך היא כלי נוסף בהטמעת שמו של הארגון כאגודה פרופסיונלית ולא כאיגוד מקצועי גרידא," תיאר אבי פסקל, חבר הנהלת

עם השנים העמיק
והתבסס מעמדו
של הפרס כמוקד
של גאווה וכבוד,
ובכל שנה יותר
ויותר בתי ספר
בוחרים להציג
את מועמדותם
לזכייה בו

ועידת ישראל לחינוך

ארגון המורים ויו"ר מחלקת כוח אדם ורכש בארגון. בשנת 2007 יצאה לדרך ועידת החינוך הראשונה, שהיתה מוקד עלייה לרגל לאנשי חינוך, אנשי עסקים, אנשי תקשורת, פוליטיקאים ועוד.

המטרה המרכזית של ועידה זו היא להעלות לדיון ציבורי בעיות ונושאים מרכזיים של החינוך העל-יסודי. בהמשך, לאחר שיוכר דבר קיומו של הכנס בתודעה הציבורית, ייכללו בכנסים האלה גם נושאים המתייחסים לשלבי גיל אחרים או לנושאים כלליים בתחום החינוך.

בתוך מטרה מרכזית זו כלל ארגון המורים שלוש מטרות ייחודיות נוספות, ואלו הן: שיפור תדמית ארגון המורים כארגון הדואג למהות, לתכנים פדגוגיים ולקידום מערכת החינוך העל-יסודי; גיבוש המלצות לקובעי המדיניות לניהול מערכת החינוך בהווה ולעיצוב מערכת החינוך בעתיד, זאת באמצעות העלאת כיווני מחשבה והצעות לדרכי פעולה; הצגת הנושאים והתוכניות של הארגון תוך מתן דגש על רמה אקדמית גבוהה, שתהווה ציבור אקדמי ואנשי מעשה.

כיהא לוועידות המכבדות את עצמן, ועידות ישראל לחינוך נערכות באחד מאולמות הכנסים הגדולים במרכז הארץ וכוללות ערב פתיחה חגיגי ורווי ברכות ונאומים של מכובדים, ויום ארוך של דיונים למחרת. יום הדיונים מורכב מהרצאות אורח, פאנלים בנושאים שונים וקבוצות דיון. אל הוועידות מגיעים גם מנהלים, מורים ותלמידים מכל הארץ.

ועידת ישראל לחינוך לשנת 2007 היתה דבר חדש שלא נעשה קודם, לפחות מנקודת ראותו של הארגון. פרופ' יצחק פרידמן, שעמד בראש הוועדה האקדמית המלווה, תיאר בוועידה את הקושי לברור מתוך שלל נושאים חשובים את אלה שירכיבו את רשימת הנושאים בהתכנסות הראשונה של ועידת ישראל לחינוך. "טווח הפעולות שיום כזה יכול לכלול בתוכו הוא ענק, והיה צריך למצוא איזשהו איזון או שביל ביניים בין אמביציות מרקיעות שחקים ובין בנאליות", הסביר פרופ' פרידמן. הססמה "החינוך בישראל - רגע האמת" נבחרה לבסוף לכותרת הוועידה הראשונה, וזאת על שום שהוגיה הבינו כי מערכת החינוך עומדת על עברי פי פחת. בוועידה זו בחנו המשתתפים כיצד הגיעו מדינת ישראל ומערכת החינוך שלה ל"רגע אמת" זה. לשם הבנת התהליך גויסו לרב-שיח שרי חינוך לדורותיהם, אשר הציגו כל אחד את שהיה בתקופתו ואת נקודת מבטו לגבי ההווה. בוועידה זו גם נדונו נושאים אשר עניינם שונות וגיוון בתוכניות לימודים, אם אכן ישנם כאלה, וכן השאלה האם, לאור מצבה של מערכת החינוך, נדרשת רפורמה חדשה, זאת לאחר ניסיון מר עם רפורמות שצצו ונעלמו לאורך השנים.

הססמה "החינוך
בישראל - רגע
האמת" נבחרה
לבסוף לכותרת
הוועידה הראשונה,
וזאת על שום
שהוגיה הבינו כי
מערכת החינוך
עומדת על
עברי פי פחת.
בוועידה זו בחנו
המשתתפים כיצד
הגיעו מדינת
ישראל ומערכת
החינוך שלה
ל"רגע אמת" זה

הצלחת ועידות ישראל לחינוך העלתה את תדמיתו של הארגון כעוסק בתוכן ובמהות וכנושא בשורת פעולה בפיו

ועידת ישראל לחינוך לשנת 2008 צעדה צעד אחד קדימה והתמקדה בעתיד, וזאת מתוך מטרה להעביר את הנושא מרמת השיח לרמת המעשה. בתוך כך, רב-השיח המרכזי והמרתק בוועידה עסק בדמות הבוגר של מערכת החינוך היום אל מול צורכי המשק והחברה בעתיד. "הבעיות שבפניהן ניצבת החברה בישראל הן רבות וסבוכות, ולא אחת נטען שמערכת החינוך נכשלה משום שהיא אינה מכינה כראוי את בוגריה לעולם שבתוכו הם אמורים להשתלב. כך, מבעד לענני הדיון בשכר המורים ובתנאי העסקתם, עלו גם סוגיות הקשורות בדמות הבוגר שהיינו רוצים לחנך אליה ובתפקידו של המורה בבית הספר העל-יסודי", כתב פרופ' שלמה בק בדברי ההסבר לחוברת שפורסמה לקראת הוועידה. חלקה השני של הוועידה עסק ברב-שיח חשוב בהשתתפות ראשי רשויות בנושא תפקידה של הרשות המקומית במערכת החינוך. הוועידה השלישית התמקדה בהחייאת החינוך הטכנולוגי, והתקיימה במעמד שר החינוך החדש, ח"כ גדעון סער, המנכ"ל ד"ר שמשון שושני, אנשי תעשייה וחינוך.

ועידת ישראל לחינוך. מימין למטה: יו"ר הכנסת, דליה איציק. בעמוד ממול, מימין למעלה: בתי ספר מציגים הצלחות. משמאל למעלה: פאנל של שרי חינוך לדורותיהם. מימין באמצע: טקס הפתיחה, ח"כ הרב מיכאל מלכיאור, ח"כ זבולון אורלב, יו"ר ארגון המורים, רן ארז, שרת החינוך פרופ' יולי תמיר. באמצע משמאל: יו"ר הסוכנות היהודית, זאב ביילסקי. מימין למטה: תערוכת הישגים של בתי ספר זוכי פרס רקנאטי. משמאל למטה: ח"כ בנימין נתניהו עם תלמידים המציגים בוועידה.

שלוש הוועידות לחינוך שהיו עד כה שמו את ארגון המורים "על המפה" כארגון משפיע ומרכזי, ושירתו נאמנה את המטרות הייחודיות שלשמן הוקמו. הצלחת ועידות ישראל לחינוך העלתה את תדמיתו של הארגון כעוסק בתוכן ובמהות וכנושא בשורת פעולה בפיו. על מנת לשמור על המשכיות ותיעוד של הוועידות, ולמען יוכל כל המעוניין לחזור ולרענן את זיכרונו בתכנים, בשיחות ובמסקנות הוועידה ומשתתפיה, ארגון המורים מקפיד להוציא חוברת מסכמת מיד לאחר כל ועידה, ובה תיעוד מפורט ונאמן למקור של הנאומים וההרצאות שהיו בוועידה.

הסיפור שאינו נגמר...

תחילתה של השביתה הגדולה שהחלה ביום רביעי, 10 באוקטובר 2007, היתה פרי הבשלתם של תהליכים שהחלו עוד בתחילת שנת 2006. לאחר שרן ארז, יו"ר ארגון המורים, ויוסי וסרמן, מזכ"ל הסתדרות המורים, הצליחו במאבקם הדסטרוקטיבי לעצור את תוכנית "לבנת-דברת", כפי שזו הוגדרה על ידם, החליטו השניים לשוב ולאחד כוחות, והפעם כדי לצאת למאבק קונסטרוקטיבי, במטרה לבנות עתיד נכון למערכת החינוך בישראל.

השניים החליטו, בעצה משותפת, ללכת יחד לעבר רפורמה כללית בחינוך, והחלו לנהל משא ומתן משותף מול משרד האוצר. המשא ומתן, שהחל באוקטובר 2006, התנהל בעצלתיים. הסחבת שאפיינה את הישיבות הובילה את השניים לאותה לנציגי האוצר והחינוך על רצינות כוונותיהם, ובינואר 2007 הכריזו על שביתת אזהרה שארכה יומיים. המשך ההתנהלות מול האוצר במתכונת של "תלכו/תבואו" הובילה אותם לקבוע יד-לִיין סופי ל-6 במרץ 2007 על מנת לקבל הכרעות. אם לא תהא פריצת דרך משמעותית בשיחות, הכריזו שני בני הברית הללו, יפתחו שני ארגוני המורים בשביתה כללית, ואשר יָגְרוּ - בא להם. ב-6 במרץ 2007, כאשר לא הושגה כל התקדמות, נדרשו שני היו"רים לקבל החלטות. אלא שאז חזר בו וסרמן מהחלטתו לצאת למאבק וביקש להמשיך את ההידברות עם שרת החינוך. רן ארז, מצדו, החליט להמשיך לבדו. דרכם המשותפת והשבירה הגיעה, אפוא, לקצה.

במהלך החודשים שחלפו עד פרוץ השביתה הגדולה הרים ארגון המורים שוב ושוב דגלים אדומים, חזקים ובוהקים במטרה להכשיר את לבבות המורים והציבור הרחב לקראת המאבק שעוד יבוא, ולמקד את תשומת לב נבחר הציבור לדרישות הארגון. שלושה דגלים מרכזיים הונפו. האחד, דרישה מממשלת ישראל לייסד רפורמה מוסכמת במערכת החינוך במתכונת "עוז לתמורה". השני, להקטין את מספר התלמידים בכיתות מ-40 ויותר למקסימום של 32 תלמידים. הדגל השלישי קורא להחזיר שעות לימוד שקוצצו בתקופת כהונתה של השרה לימור לבנת. התרגום לכסף של שלושת הדגלים הללו הסתכם ב-4.5 מיליארד ש"ח.

ואולם, כדי להחדיר היטב לתודעה הציבורית את גודלה של מצוקת מערכת החינוך ולרתום חלקים נרחבים ומשמעותיים בציבור הישראלי לתמיכה במאבק, הבינו בארגון

בימי המאבק
געשה הארץ
ורעשה. שביתת
המורים של שנת
תשס"ח היתה
לשיחת היום בכל
מפגש מדיני,
פוליטי וחברתי

כי כוחותיו של הארגון ומנהלי סניפיו מוגבלים למרות הכול, וכי נדרשת פעולת הכנה מקדימה שתלווה בעבודת רגליים מדוקדקת, מחושבת ומקצועית.

את המאבק יש להכין ולהכשיר את הלבבות לא רק של המורים, אלא גם של הציבור הרחב. את ההכנות החלו בארגון המורים כבר באביב 2007.

ארגון המורים החליט ללכת בגדול ולפנות לדעת הקהל בישראל דרך התקשורת. הארגון ביקש להציג לקהל בישראל את מה שכל בר דעת מבין: הכול, בסופו של דבר, מתחיל ונגמר בחינוך, כי "חינוך זול עולה ביוקר". זו גם היתה ססמת הארגון בקמפיין המוצלח שייסד הארגון, בהובלתו של העיתונאי חיים הכט, ושהחדיר לתודעה הציבורית "ישר בפרצוף", כמו שחיים הכט יודע לעשות, את חשיבות תגמול המורה והבניית מעמדו. הקמפיין ההסברתי-תקשורתי "חינוך זול עולה ביוקר" יצא לדרך וסיפק את הסחורה. היה זה מסע פרסום נרחב בכלי התקשורת, שחדר לתודעת הציבור והצליח לגעת בדיוק בבטן הרכה של כל הורה, מנהל, מורה ותלמיד. הקמפיין הכין את המורים והציבור למאבק רציני, תוך שימוש מבריק בטרמינולוגיה המוכרת להם מחיי היומיום, שמי שקונה בזול ייענש, כי בסופו של דבר הוא ישלם ביוקר.

"על פי סקרים שעשינו, ברגע שפרצה השביתה שבעים אחוזים מאוכלוסיית המדינה כבר תמכו פאסיבית במאבק. הצלחנו להעביר את המסר שלא רק שחינוך זול עולה ביוקר, אלא שעלויותיו היקרות של חינוך כזה משפיעות על כל אחד מאיתנו. העם התחיל להבין שהממשלה לא דואגת לחינוך", התגאה רן ארז ביעילותו של הקמפיין, כשהתבקש לתאר

חיים הכט בקמפיין ארגון המורים למען ההשקעה בחינוך. אביב 2007

את הבשלת המודעות הציבורית לנחיצות המאבק בתקופה שלפני פרוץ השביתה. בימי המאבק געשה הארץ ורעשה. שביתת המורים של שנת תשס"ח היתה לשיחת היום בכל מפגש מדיני, פוליטי וחברתי. עיתוני ישראל הגישו, כדבר שבשגרה, חדשות חמות מהשטח לארוחת הבוקר. נכתבו מאמרים וכתבות, נשלחו מכתבים למערכות העיתונות היומיים, הועלו הצעות לפתרון, פוליטיקאים התבטאו ומורים עסקו בחתימה על עצומות שהוגשו. אפילו תורת היוגה גויסה לתמיכה במאבק כאשר אימון היוגה בסמינר הקיבוצים הוכתר בשם "מאבק למען החינוך דרך היוגה".

עלעול בעיתונים היומיים בימי השביתה מגלה תמונת מצב עסיסית ומרתקת, המורכבת מאין ספור התבטאויות ודעות של כל מאן דהוא. אזרחי ישראל מכל הרבדים, המגזרים, התפקידים והגילים לקחו חלק בהבעה בכתב של דעותיהם והגיגיהם על המצב הקיים ועל האחרים לו.

ועדי הורים מרכזיים ממקומות שונים בארץ שלחו מכתבים גלויים לעיתונות שמוענו לראש הממשלה, אהוד אולמרט, וביקשו שיתערב לסיום השביתה. "אנו, נציגי ועדי הורים ישוביים וועדים בית ספריים, קוראים לך להתערב מיידית בסכסוך עם ארגון המורים. הצהרת לא פעם כי החינוך הנו בראש מעייניך. לצערנו, הממשלה ברשותך אינה מראה בפועל אכפתיות של ממש לנוכח המשבר המתמשך," כתבו הוועדים במודעות ענק שהתפרסמו ב-22 באוקטובר 2007 בעיתונים **הארץ ומעריב**.

מבין המוטי הכותבים על אירועי השביתה והרקע להולדתה, היו שהציעו הצעות

משמרת מחאה של מורים
בזמן המאבק הגדול

אופרטיביות לתיקון המצב. "החלל ההגותי-פילוסופי והערכי, אי-קיומו של אופק ישראלי ברור שאליו כולנו, או לפחות רובנו, רוצים לצעוד איננו בעיה של ממשלה זו דווקא, אלא של רוב הממשלות בעשור האחרון, והוא איננו יכול להיות מונח רק לפתחם של פוליטיקאים... כשתקום קבוצה גדולה של אנשים ממחנות שונים, שיתייחסו שוב אל ההוראה כאל שליחות לאומית ראשונה במעלה, תזדרז הממשלה, כל ממשלה, לפתור את סכסוכי השכר עם המורים," כתבה, למשל, העיתונאית במבי שלג ב-19 באוקטובר 2007 **במעריב**.

היו גם לא מעט שבחרו לתקוף את יו"ר הארגון רן ארז אישית על אופן התנהלותו במאבק, וכך כתב העיתונאי ואיש התקשורת גדעון רייכר ב-4 בנובמבר 2007 **במעריב**: "האם ייתכן כי החלוץ לפני המחנה הצודק במאבקו מתנסח בבוטות, המקרינה כוחניות שאולי ראויה למאבקים של עובדים, שסרבליהם מוכתמים בשמן ופיח? הסגנון הוא האדם. ראוי שהמסרים שהוא מעביר ינוסחו בשפה, שצבא המורים והתלמידים הנושאים עיניהם למנהיגם לא ישפילו אותן מחמת הבושה."

מנגד, היה גם מי שבחר דווקא להגן על ארז, כמו יוסי שריד, שבמאמר שכתב **להארץ** בתאריך 29 באוקטובר 2007 מנה את שגיאות הממשלה ואת התנהלותה בסכסוך הזה, ובחר להזכיר לכל המתלהמים על גבו של יו"ר הארגון רן ארז, מיהו האיש: "כל הניסיונות להבאיש את ריחו של יו"ר ארגון המורים נועדו לכישלון. אולי רן ארז הוא לא איש נחמד - עניין של טעם - אך אין ריחו בואש יותר מריחם של פוליטיקאים ופקידים הנושאים ונותנים איתו. לעומתם, חשוב לזכור, נבחר ארז חזר והיבחר בבחירות ישירות ואישיות.

הוא האיש שציבור המורים בבתי הספר התיכוניים נתן בו אמון וחידש לו את המנדט שלוש פעמים ברציפות.

העיתונאי והסופר יגאל סרנה נקט נימה אישית. הוא בחר להציג את תמיכתו במאבק תוך הסתכלות על עברו כילד במערכת החינוך וכאב לבן, רגע לפני גיוס. בטורו "אחותי המורה", שהתפרסם ב**ידיעות אחרונות** בתאריך 5 בנובמבר 2007, כתב: "עתה אני מביט בשביתת המורים ובאוזלת היד של אולמרט ושריו, ברשלנותם ובאדישותם. ואני רואה את היד הקפוצה של נערי האוצר בעת שבני וחבריו סמוכים מאוד לסיום הבגרויות ומועד הגיוס הולך וקר. ואותה מדינה שתיקח אותם בזרוע נטויה לצבא אינה עושה דבר, על פי חובתה, ללמדם ולחנכם טרם יגויסו למחסומיה... ניצחונם של המורים על המשרדים הוא ניצחוננו, ואם יש קרב קריטי לעתידנו, אין הוא מתרחש בבנת-ג'בייל או בשדות בית חנון, אלא בכיתה, עכשיו."

חנה נאמן, מנהלת הגימנסיה העברית "הרצליה", שיקפה בדבריה את מחשבותיהם של מנהלים ומורים רבים במערכת החינוך כשכתבה ב**הארץ** במהלך השביתה, כי "במקום לדבר גבוהה-גבוהה, על מדינת ישראל להגדיר במילים ובמספרים פשוטים מה שווי המוצר ששמו 'חינוך'. כמו שנציגי האוצר והממשלה יודעים היטב - ללא מחיר אין מוצר. ונכון לעכשיו, מרוב דיבורים על 'שליחות' ועל 'ייעוד', בישראל אין חינוך."

מובן שגם קולם של הפוליטיקאים לא נפקד מהשיח הציבורי. יו"ר הליכוד, בנימין נתניהו, ניצל את השביתה כדי "להכניס" לממשלה, ובידיעה שהתפרסמה ב-7 בנובמבר 2007 אמר **לגלובס** כי "הממשלה הזו אינה יכולה לבצע רפורמות, לא בחינוך ולא בכלכלה, כי היא עסוקה אך ורק בהישרדות."

למרות שהשביתה סחפה רבים שנרתמו למהלך, נשמעו בתקשורת גם קולות אחרים שביקשו למתן את המאבק. במודעות גדולות שפורסמו ב**ידיעות** ביום 28 באוקטובר 2007 ונחתמו על ידי "הורים למען החינוך בישראל", הובעה קריאה אישית ליו"ר ארגון המורים להפסיק את מלחמתו: "המאבק על קידום מעמד המורה ושכרו הוא צודק. הנח למלחמות האגו, הפסק את השביתה והמשך את המשא ומתן למען עתיד ילדינו."

אולם אלה בפירוש לא היו את הרוב. מורים, הורים ותלמידים מודאגים וצמאי שינוי יצאו לרחובות לבושים בחולצות המאבק. כששלטים וצופרים בידיהם הם הפגינו במקומות מגוריהם ובצמתים מרכזיים בכבישי ישראל, תוך הבעת תמיכתם הבלתי-מסויגת במאבק, וזכו לגילויים של סימפטיה מהעוברים והשבים.

קהל המפגינים המגובש הזה, שהתייצב בכבישי ישראל בכל ימי השביתה, אף הגיע להציג את מחאתו התקיפה גם ברגעים קריטיים של דיונים ליליים הקשורים בגורלה של השביתה. כך היה, למשל, בליל 6 בנובמבר 2007, עת התייצבו יותר ממאתיים מורים בפתח בית הדין הארצי לעבודה בירושלים והפגינו נגד בקשת מרכז השלטון המקומי להוציא נגדם צווי מניעה להחזרתם לעבודה. מה רבה היתה שמחתם של המפגינים כאשר בית הדין הודיע על דחיית הבקשה.

יותר מהכול, תיזכר כאירוע יוצא דופן בעוצמתו ההפגנה הגדולה שיזם ארגון המורים

"במקום לדבר
גבוהה-גבוהה, על
מדינת ישראל
להגדיר במילים
ובמספרים
פשוטים מה שווי
המוצר ששמו
'חינוך'. כמו שנציגי
האוצר והממשלה
יודעים היטב -
ללא מחיר אין
מוצר"

ונערכה ב-17 בנובמבר 2007 בכיכר רבין בתל אביב, שאליה הגיעו כ-120,000 איש. היה זה מפגן תמיכה המוני, סוחף ומרגש במאבק המורים ובצדקת דרכו של ארגון המורים, שטרם נראה כמוהו במדינת ישראל. הכיכר, שידעה הפגנות בנושאים שונים, התמלאה הפעם באנשים שהחנינו ומעמדו של המורה הבודד היה חשוב וקרוב ללבם. הם הגיעו להזדהות עם המאבק ולמחות על זילות מערכת החינוך לאורך השנים.

העוצמה, הכוח והתקווה שהופגנו על ידי אלפים מקרב "עמק ישראל", ובהם חברי תנועות נוער, נציגי ארגונים חברתיים, מרצים, בני קיבוצים, חיילים, סטודנטים, נכים, הורים, אנשי חינוך וחברה, חיזקו את ידי הנהלת הארגון להמשיך במאבק. הפגנות מקומיות

נערכו גם בערים אחרות במהלך ימי השביתה, וגם הן אופיינו באיחוד כוחות מצד רבים שהחליטו לעבור מהצד של הרוב הדומם לצד של הרוב המפגין, תוך הבנה שנחוצה מחאה רחבה שתעורר את האדישות אשר פשתה בחברה הישראלית לנוכח הזלזול בחינוך. גילויי האהדה למאבק, הן מקרב הרחוב הישראלי והן מקרב מורים, מחנכים, מנהלים ותלמידים, יצרו אווירה של אחדות מיוחדת במינה. המאבק פרץ את גבולות המלחמה על החינוך, איחד את השורות בציבור הישראלי והפך למאבק חברתי כולל למען חברה ערכית ומוסרית יותר. המפגינים קראו לתת את הדעת על מצב החינוך בישראל בדרך להפיכת מדינת ישראל למדינת רווחה לכלל תושביה.

משרדי ארגון המורים פעלו בימי השביתה כחמ"ל צבאי לכל דבר. אין ספור טלפונים התקבלו, המוני פקסים נשלחו, פגישות נקבעו ודיונים התארכו. לקומה השישית בדרך מנחם בגין 23 בתל אביב, שחדריה נותרו מוארים גם בשעות הקטנות של הלילה, עלו לרגל מורים מכל הארץ, הביעו את תמיכתם במהלכי הארגון והציעו את עזרתם. במהלך כל ימי השביתה הפעיל הארגון ועדים ופעילים שיצאו אף הם לשטח, לעודד ולתמוך בציבור המורים ולדאוג שלא תישבר רוחם. בהיותו ער לקשיים שצמחו בתוך משפחות המורים פנימה, נרתם ארגון המורים לסייע למשפחות של מורים שהנם מפרנסים יחידים או למשפחות בהן שני בני הזוג מורים. אלה זכו מהארגון לתמיכה כלכלית, למענקים ולהלוואות בריבית מסובסדת.

למרות צווי המניעה שהוצאו למורים לשוב לעבודה, ולמרות פרסומים מגמתיים בתקשורת, בתום 24 שעות של דיונים כמעט רצופים בין יו"ר ארגון המורים רן ארז, שרת החינוך פרופ' יולי תמיר ושר האוצר רוני בר-און, רשם הארגון הישג גדול ב-13 בדצמבר

2007, עם החתימה על מתווה שהוא בבחינת סיכום של המשא ומתן שנוהל בין ארגון המורים ובין הממשלה, והוביל לסיימה של השביתה - הארוכה ביותר מאז קום המדינה - לשביעות רצונה של הנהלת הארגון.

בשלב מאוחר יותר, לאחר חתימת המתווה, נחתם גם הסכם קיבוצי שעיגן את כל ההבנות שהושגו באותו לילה לבן. ההסכם מדבר על כניסה לרפורמה חינוכית ברוח "עוז לתמורה", תוספת שכר של עשרה אחוזים לכל מורה, החזר שעות הוראה שקוצצו ממערכת החינוך, אשר יוחזרו בפרק זמן של חמש

שנים, והפחתת מספר התלמידים בכיתה ל-32 לכל היותר. הממשלה אישרה את ההבנות הללו בהחלטתה ואף תקצבה אותם, ובימים אלה הן עומדות במבחן הביצוע. בשלב זה כבר היה אפשר לקבוע בוודאות כי המאבק התקשורתי הנרחב צלח, הן ביעדים שהציב לעצמו הארגון והן בהיותו אירוע מתמשך אשר נצרב בתודעה הציבורית הישראלית.

גאוות יחידה

לזכותו של הארגון ייאמר שלצד מאבקי הלא פשוטים עם גורמי הממשלה והאוצר, הוא המשיך לטפח את הפן החברתי-תרבותי בעבור חבריו. גיבוש ואחוות חברים, כך מאמינה הנהלת הארגון, הם מיסודותיו האיתנים של הארגון לאורך השנים, והמה מוסיפים לחזקו של הדבק בין חברי הארגון. בהמשך למדיניות זו, שנת 2008, שנת ה-50 להיווסדו של ארגון המורים, העניקה הזדמנות מצוינת לייצר תחושה של "ביחד" ולמנות את ההישגים לאורך השנים. ואכן, שנת 2008 תיזכר, קרוב לוודאי, בלבם של מורים, פעילים ועובדי הארגון, כשנה ששרתה סביבה הילה מיוחדת. עוד קודם לתחילתה של שנת היובל לארגון המורים, הועלו רעיונות ומחשבות ונרקמו תוכניות בקרב הנהלת הארגון באשר לצביון האירועים לציון חגיגות שנת היובל. באופן טבעי, בשנה זו אחזה התרגשות רבתי בקרב חברי הנהלת הארגון ופעיליו לאורך השנים, אשר ראו בה סיכום רוחבי של עשייה מפוארת, מספקת ועשירה.

בשנה זו "סגר" הארגון תקופה ארוכה, הכרוכה בעבודות בתהפוכות ובהתפתחויות

גילויי האהדה
למאבק יצרו
אווירה של אחדות
מיוחדת במינה.
המאבק פרץ את
גבולות המלחמה
על החינוך, איחד
את השורות
בציבור הישראלי
והפך למאבק
חברתי כולל למען
חברה ערכית
ומוסרית יותר

אשר ליוזם את שנות קיומה של מדינת ישראל, שחגגה אף היא יום הולדת עגול בשנת 2008 - 60 שנה להיווסדה.

חבורת הזמר הייצוגית של ארגון המורים, למשל, הוקמה בהתנדבות ביולי 2007 על ידי המורה עזרא מוריאל, מתוך המחשבה לייצר תחומי השקה תרבותיים-חברתיים לחברי הארגון תחת חסותו, על ידי חיבורם של פרטים בארגון על רקע תחביב וכישרון משותף. רוחמה לצטר, מורה מזמרת בחבורת הזמר, תיארה בהתרגשות את החוויה ששאבה אותה עמוק פנימה: "עד הרגע שבו קראתי את המודעה הקטנה על הקמת חבורת הזמר בעיתון הארגון קשר עין שרתי תמיד רק באמבטיה. תהליך הקבלה לחבורת הזמר כלל אודישנים מקצועיים לכל דבר. מהר מאוד הבינו כולם שלא מספיק לשיר טוב, חשובה לא פחות יכולת ההגשה של השיר והתנועות המלווה אותו."

וכך, עם כניסתה לתוקף של שנת היובל לארגון, חברי הנהלת הארגון ועובדיו הפשילו שרוולים. הם הבינו שלא ניתן לעבור לסדר היום מבלי לציין את המאורע החגיגי הזה. שלושה מהלכים מרכזיים נקבעו להובלת שנת היובל: עיצוב סמל עדכני, מודרני וחדש, המסמל יובל שנים לארגון; הפקתו של אירוע תרבות ובידור גדול ומכובד להנאת המורים, המציג 50 שנות עשייה ופעילות; והוצאתו לאור של אלבום מהודר זה, המאגד עדויות כתובות ומצולמות של הארגון לאורך כל שנות קיומו.

הסמל: הרעיון היה לקדם את שנת היובל בסמל חדש, מעודכן ומודרני לארגון המורים, שיכיל בתוכו ויזואליות של 50 שנה, והתחרות לעיצוב סמל היובל לארגון המורים יצאה לדרך. התחרות נעשתה בשיתוף עם אגודת המעצבים הגרפיים בישראל, ולבסוף נבחרה הצעתו של ג' פרידמן דיזיין מירושלים שסיפקה לסמל, לדעת חבר השופטים, את מתיחת הפנים הראויה ביסודות שנבחרו עבורו ובמאפייניו המינימליסטיים. הסמל החדש שילב שלושה צבעי יסוד (אדום, כחול וצהוב) ושלוש צורות יסוד עם המספר 50. כמו בגד חדש וחגיגי, כך הלם הסמל את אירועי שנת היובל והוטבע על כל מכתב וברכה שיצאו מטעם הארגון בשנה זו.

האירוע: כתוצאה מההחלטה להפיק אירוע גדול ועשיר בתוכן, היו משרדי הארגון וסניפיו כמרקחה למשך כמה חודשים. אנשי תקשורת, הפקה ופרסום באו והלכו, וכולם התכוונו לאירוע החגיגי. מארגני האירוע לקחו על עצמם לעמוד בסטנדרטים גבוהים. וכך נבחר המקום (קיסריה), נבחרו התכנים (מצגת מצולמת וערוכה היטב, משובצת תמונות היסטוריות מראשית ימי הארגון ועד היום), נבחרה התקרובת (ארוחת ערב עשירה מחברת קייטרינג מובילה), ונבחרה בקפידה גם תוכנית אמנותית עשירה ואיכותית בהנחיית מני פאר, אשר כללה הופעות אורח של הראפר סאבלימינל, הזמר בועז שרעבי, הסטנדאפיסט ישראל קטורזה והאחת והיחידה: גליקריה. נוסף על כל הפיגורות המוכרות והמוערכות הללו עלו על הבמה, נרגשים ומלאי כבוד, חברי חבורת הזמר הייצוגית של ארגון המורים, שיצרו גם על הבמה את החיבור האישי והאנושי לארגון המורים.

באמפיתיאטרון של קיסריה, מול במה מעוצבת, עם בריזה נפלאה של תחילת הקיץ, התקבצו ובאו אלפי אנשי חינוך ומורים לחלוק כבוד לארגון שמייצג אותם, וליהנות

יובל לארגון המורים

הסמל החדש
שילב שלושה
צבעי יסוד (אדום,
כחול וצהוב)
ושלוש צורות
יסוד עם המספר
50. כמו בגד
חדש וחגיגי, כך
הלם הסמל את
אירועי שנת היובל
והוטבע על כל
מכתב וברכה
שיצאו מטעם
הארגון בשנה זו

משלוש שעות של "גוד טיים".

"רצינו ליצור אירוע מלכד, שיעצים את השייכות," הסבירה נורית ולנסקי, יו"ר המחלקה הפרופסיונלית בארגון המורים, את המניע לחגיגה הגדולה. "ארגון המורים הוא ארגון ותיק במדינת ישראל, ורצינו להעניק אווירה של רצינות גם לחגיגות. זה לא רק האוכל והזמרים, זו תחושת ה'ביחד', ההרגשה של להיות חלק מקבוצה גדולה. שמחנו לראות באירוע המוני מורים מכל קצוות הארץ, מהדרום ומהצפון. מגיע לציבור המורים, שעבר ביחד עם הארגון תלאות ומאבקים, לחגוג את ציון היובל לארגון בשמחה גדולה," דברי חאלד דראושה, חבר הנהלת ארגון המורים ויו"ר קרן ההשתלמות בארגון.

ספר היובל: שום סרט או אלבום אלקטרוני על דיסק לא יחליף את החוויה של לקיחת ספר מהמדף ועלעול בו. זו היתה גם תחושתם של אנשי ארגון המורים, שהחליטו כי אין מנוס מהוצאתו לאור של אלבום ייחודי ועצמאי לרגל ציון יובל לארגון המורים. ספר היובל יתעד את ההיסטוריה, ישרת את הנוסטלגיה וישמר את הזיכרון של עשייה ענפה. "אלבום זה הוא סיכום של חמישה עשורי התפתחות הדרגתית ופעילות של ארגון המורים העל-יסודיים. באלבום שזורות תהפוכותיו, תמורותיו והישגיו של ארגון המורים ושל פעיליו לאורך השנים אל מול התפתחות ההיסטורית של מדינת ישראל," תיאר חזי ברטל, חבר הנהלת ארגון המורים ויו"ר מחלקת השתלמויות.

הנדידה הגדולה

לא סוד הוא שאחת המטרות החשובות העומדות לנגד עיני ארגון המורים בכל שנות קיומו היא עיבוי שורותיו של הארגון והפיכתו לבית יציב, המאגד בתוכו את כל המורים בחינוך העל-יסודי בלי יוצא מן הכלל - מכיתות ז' עד י"ד. ואכן, שנת 2007 ובמיוחד שנת 2008, נוסף על היותה שנת יובל חגיגית לארגון, הפכו ציוני דרך משמעותיים בהיסטוריית הארגון, זאת בעקבות הגידול המואץ במספר חברי הארגון שהגיע דווקא מכיוון לא צפוי. רפורמה חינוכית בשם "אופק חדש", שקידם משרד החינוך בשיתוף עם הסתדרות המורים והיתה דומה במאפייניה לרפורמת דברת, הפכה לחרב פיפיות עבור הסתדרות המורים ויצרה מומנטום חיובי להרחבת מעגל חברי ארגון המורים העל-יסודיים. הדבר קרה באופן טבעי וספונטני. רבים מחברי הסתדרות המורים הבינו ש"אופק חדש" לא נותן אופק וגם לא חדשנות, והחליטו לעבור לארגון המורים.

הזדהות המורים חברי הסתדרות המורים עם מאבק ארגון המורים, פעולות ההסברה שנעשו על ידי ארגון המורים והתנגדותם לרפורמת "אופק חדש", גרמו לכ-4,500 מורים להצטרף לשורות ארגון המורים בתקופה זו.

ברפורמת "אופק חדש" משרד החינוך מכון לכך שבמהלך שש השנים הבאות יעברו כל עובדי ההוראה בבתי הספר היסודיים, בחטיבות הביניים ובגני הילדים שינוי באופן העסקתם ובשכרם, במטרה - כך הבטיחו משרד החינוך והסתדרות המורים - לשפר את מעמד ההוראה, לשלב מורים איכותיים ולקדם את הישגי מערכת החינוך.

ארגון המורים העל-יסודיים, מצדו, מתנגד לרפורמת "אופק חדש" מהטעם שרפורמה זו

הזדהות המורים
חברי הסתדרות
המורים עם מאבק
ארגון המורים,
פעולות ההסברה
שנעשו על ידי
ארגון המורים
והתנגדותם
לרפורמת "אופק
חדש", גרמו
לכ-4,500 מורים
להצטרף לשורות
ארגון המורים
בתקופה זו

אינה מיטיבה עם המורים - נהפוך הוא, היא רק מרעה את מצבם. "על פי הרפורמה, טוענים בארגון המורים, יידרשו המורים לשעות עבודה מוגברות ללא תוספת תמורה כספית הולמת, מה עוד שעלות שעת העבודה תופחת למחצית. אין בכך שיפור מעמד אלא זילות נוספת," מסביר שמואל בן איון, חבר הנהלת ארגון המורים ויו"ר מחלקת כספים.

כדי לייצר לובי חיובי לקבלתה של הרפורמה על ידי מורים נוספים על אלה שכבר פועלים על פיה בשנת תשס"ז, יצאה שרת החינוך, פרופ' יולי תמיר, בקמפיין תקשורתי נרחב בטלוויזיה, ברדיו, בעיתונות, בשלטי חוצות ועל אוטובוסים בעלות של מיליוני שקלים לקראת שנת הלימודים תשס"ט. מטרת הקמפיין של משרד החינוך היתה לייצר אהדה ציבורית לרפורמה "אופק חדש" ולצרף לשורותיה עוד ועוד מורים. עם זאת, עד כה ניכר כי גם הקמפיין המושקע לא יצר הסכמה רחבה בקרב המורים בישראל, וודאי שלא חולל את המהפכה הרצויה. ההפך הוא הנכון - עשרות אלפי מורים הביעו את התנגדותם ואף טרחו לשלוח מכתבים למשרד החינוך. גם איומים בפיתורים והעברות יזומות של מורים מצד משרד החינוך לא צלחו.

ארגון המורים, מצדו, יצא בקמפיין נגדי בעיתונות, במסגרת הקמפיין הוותיק והמוצלח שלו, "חינוך זול עולה ביוקר", וכינה את "אופק חדש" - "אופק שחור למורים". המשפט "מורי חטיבות הביניים עוברים לארגון המורים העל-יסודיים ומשתחררים מגזרות אופק חדש" התנוסס על גבי מודעות גדולות ובולטות. "במסע פרסומי זה ביקש ארגון המורים לעורר את ציבור המורים להסתכל נכוחה בעיקרי הרפורמה ולקרוא גם את השורות הקטנות של ההסכם," מציינת נורית הס, חברת הנהלת ארגון המורים ויו"ר מחלקת פנסיה בארגון. בפועל נוצר מצב כי עוד בטרם הושקו הקמפיינים ההדדיים הללו, כבר החלה נדידת המונים מקרב חברי הסתדרות המורים לארגון המורים.

רפורמת "אופק חדש" של משרד החינוך פתחה, אפוא, אופק חדש לצמיחה של ארגון המורים עם עזיבתם של אלפי מורים מאוכזבים את הסתדרות המורים והצטרפותם לארגון כחברים בו. המעבר מהסתדרות המורים לארגון המורים העל-יסודיים משנה את מצבם של המורים, הואיל וחברי ארגון המורים העל-יסודיים אינם מחויבים לעבוד תחת רפורמת "אופק חדש".

"מספר החברים בארגון המורים העל-יסודיים גדל השנה בכ-2,100 מורים, ומספר המורים החברים בהסתדרות המורים ירד בכ-2,200," כתב אור קשתי בעיתון **הארץ** ב-1 ביולי 2008, בהביאו את הנתונים הרשמיים של משרד החינוך. קשתי מסביר את ניוון החברים מארגון לארגון בכך ש"מורים שעזבו את הסתדרות המורים ובחרו להצטרף לארגון המתחרה, סיפרו כי החליטו על כך נוכח הרצון שלא לעבוד לפני תנאי רפורמת 'אופק חדש', שנחתמה באחרונה בין הממשלה להסתדרות המורים". רן ארז, יו"ר ארגון המורים, הגיב בכתבה זו על הגידול במספר חברי ארגון המורים, והסביר כי חלק הצטרפו בזכות המאבק וחלק על מנת להינצל מ"אופק חדש". ארז הוסיף שחברי ארגון המורים אינם מחויבים לרפורמה זו, ואף ניצל את הבמה העיתונאית שקיבל והבטיח לתת "את מלוא הגיבוי וההגנה לכל חבר שינסו לפגוע בו".

אחד על אחד עם רן ארז, יו"ר ארגון המורים העל-יסודיים

סופו של פרק העשור החמישי לארגון המורים, ייחוד לריאיון, בנימה אישית, עם רן ארז, יו"ר הארגון בשנים עשרה השנים האחרונות. ריאיון זה מציג וקושר לאסופה אחת את כל המחשבות, התחושות והתקוות של האיש שניווט את הארגון במים הסוערים של תהפוכות החינוך העל-יסודי בעשור האחרון. ריאיון שיש בו זיכרונות מהעבר אבל גם הרבה מחשבות, רעיונות ותקוות צופות פני עתיד. **כיצד אתה מסביר את הגידול הניכר במספר חברי הארגון בשנות כהונתך כיו"ר?**

אני יכול להצביע על שתי סיבות מרכזיות. האחת, המסר שאנו משדרים למורים הוא שאנו עומדים מאחוריהם ונלחמים עבורם. איכות ההישגים מדברת בעד עצמה. זו לא טכניקה, זו עשייה אמיתית. אנו נאבקים על כל מורה ונלחמים כדי לתת לכל אחד ואחד מהם תשובות ופתרונות. סיבה נוספת היא המאמץ שלנו להגיע לכל מורה פוטנציאלי ולהסביר לו את יתרונות הארגון. המאמץ השיווקי שהשקענו להגדיל את שורותינו מתחיל בחברי ההנהלה ועובדי הארגון ומחלחל לכל מזכירי הסניפים שנרתמים להסביר למורים את יתרונותיה וכדאיותה של החברות בארגון.

כיצד מגיעים לפתחך, כל פעם מחדש, נושאים חשובים הקשורים בעולמו ובזכויותיו של המורה בישראל הדורשים את התערבותך?

אני נמצא כל הזמן בשטח ורואה מקרוב את הצרכים. אני ממשיך להיות מורה גם היום ומלמד יומיים בשבוע בבית ספר מקיף ב' באשדוד. המגע הקרוב עם מורים ותלמידים לאורך שנים משאיר אותי כל הזמן בתמונה. בנוסף, אני נפגש עם מורים מדי יום ומבקר אחת לשבוע בבתי ספר, כל פעם בבית ספר אחר, ומעודכן באופן שוטף במצוקות

המורים. עם השנים כבר הפכתי לכתובת עבור המורים, המרגישים פתיחות לפנות אלי בנושאים שונים הדורשים טיפול.

מאין אתה שואב את הכוחות להתמודדות הסיזיפית במאבקים ממושכים שאת תוצאותיהם אין לדעת מראש?

מה שמנחה אותי תמיד כמחנך, כיהודי וכאדם הוא שמי שנבחר לתפקיד שיש בו עוצמה, צריך לעשות שימוש בתפקידו לצורך קידום המערכת שעליה הוא מופקד. בתקופות כהונתי יכולתי לצאת לקונגרסים בחו"ל, להיות חבר במשלחות מכובדות מכל העולם, לגזור סרטים בטקסים וכדומה, אבל אני רואה את עצמי מחויב להשקיע את כל זמני, מרצי ושכלי בקידום מערכת החינוך לטובת מוריה ותלמידיה. יש לי ייעוד ושליחות ליצור מסגרת חינוכית נעימה ונוחה ובמקביל להוביל לתוצאות.

בוודאי קיבלת לאורך השנים, לא פעם, הצעות להצטרף לפוליטיקה.

נכון, אבל תמיד השבתי בשלילה. אינני איש פוליטי וגם לא אהיה כזה, אבל אני סבור ששינוי אמיתי יקרה רק אם תקום במדינת ישראל מפלגת חינוך שיעמוד בראשה אדם שיש לגביו קונסנזוס על

הוא שמפקחי משרד החינוך מתרשלים, לא בודקים ומפטרים על סמך המלצת המנהל. כשזה המצב אנו מוצאים את עצמנו מגינים על אותו מורה רק מבחינת ההליכים.

אז איך בכל זאת תראה למורה את הדרך החוצה במצב שגם אתה שותף לאבחנה המוסכמת על אי-כשירותו לשמש בתפקידו?

אבוא עמו בדברים ואסביר לו את עמדת משרד החינוך לגביו ואת רצונם לפטרו, ואומר לו שכדאי לו להסכים, למשל, על פרישה לפנסיה מוקדמת. אנסה להביא לפשרות ולהסכמות ולא ללכת ראש בראש. אני בדעה שברגע שתיושם הרפורמה ברוח "עוז לתמורה" ולפיה יתקדם מורה על פי תפוקות ותשומות, לא יהיה צורך בהתערבותנו, הואיל והמורה עצמו כבר לא יחזיק מעמד במערכת, הוא ילך לבד. אם תנאי עבודת המורים ישתפרו, על כל מקום עבודה יהיו שני קופצים, תיווצר תחרות שתיטיב את המצב.

גברים בחינוך - עולם הולך ונעלם. מה עמדתך?

בשנות השישים, השבעים והשמונים היו בחינוך העל-יסודי 55 אחוזים מורים גברים ו-45 אחוזים נשים. אלא שבסוף שנות השמונים החליטה הממשלה לבטל את החינוך הטכנולוגי בבתי הספר העל-יסודיים ורוב המורים הגברים ששולבו בעבודה בבתי ספר אלה, עזבו. שחיקת השכר ותנאי העבודה הקשים דרבנו מורים גברים לעשות הסבת מקצוע, וגברים צעירים כלל לא הגיעו ללמוד חינוך. המקצוע הפך יותר ויותר נשי. בחברה הישראלית, המצ'ואיסטית, הרואה באישה מפרנסת שנייה, מי שצריכה לתת את הדעת לשינוי מאזן הכוחות בהוראה היא הממשלה.

מה יגרום לדעתך למורים גברים להגיע לחינוך?

שכר גבוה, אפשרויות קידום והפיכת מקצוע ההוראה למקצוע ככל מקצוע אחר, שבו עובדים יום עבודה ארוך, על כל המשתמע מכך.

היותו איש חינוך וחזון מדרגה ראשונה. אדם שלא רק מדבר אלא גם עושה. מפלגה כאמור, שתורכב מאנשים שאינם חשודים כבעלי אינטרסים כאלה ואחרים ושעל דגלם יהא חרות באומץ - החינוך בראש.

אני מאמין שהפוליטיקאים הסובבים אותנו היום לא יתאימו. אנו מכירים כבר את כולם, צריך פוליטיקאים חדשים עם אמת פנימית שידעו לתרגם את האמת הזו לכדי פעולה. אנשים שהחינוך בוער בנפשם. אני מציע דרך זו לאחר שניסיתי הכול, שביתות, עיצומים, רפורמות, פרסומים תקשורתיים, יצירת לובי בכנסת - אבל דבר מכל אלה לא יכול לייצר שינוי אינהרנטי מושרש, חד וחזק. רק מפלגה שאליה יחברו מאות אלפים יכולה להביא את הבשורה.

אחת הטענות המרכזיות כלפי הארגון היא בהתעקשות שלכם להגן על כל המורים ללא יוצא מן הכלל, וגם אלה שעדיף היה, לטובת כולם, שימצאו את דרכם החוצה.

ברור לכול, שבכל יער יש גם ענפים יבשים. הדבר דומה לכל מערכת גדולה. כמו שבמערכת הבריאות יש אנשים שמתים בגלל רשלנות רפואית וכמו שיש לא מעט אנשים שמפסידים משפטים בגלל רשלנות עורכי דין, גם אצלנו יש טובים יותר וטובים פחות, ואפילו לא טובים, או כאלה שהיו טובים בעבר ועקב השחיקה הגדולה הפכו ללא טובים. קלישאה מושרשת בציבור היא שארגוני המורים לא מאפשרים פיטורי מורים גרועים. אנו לא נגד הוצאת מורים שיש קונסנזוס לגבי תפקודם הלקוי ואי-התאמתם למערכת, אלא שאנו מבקשים לעשות זאת בדרך מכובדת ועל פי הנהלים שקבע משרד החינוך. פיטורים לא צריכים להיעשות בשרירות לב. יש נהלים של המשרד שמדברים על בדיקת עבודתו של המורה על ידי מפקחים לאורך שנתיים ואיסוף של דו"חות שליליים. אלא שהמצב בפועל

מהי עמדתך בנושא החינוך של המגזר הערבי שזוכה לתקציבים זעומים ונשאר כתוצאה מכך, ולאורך שנים, מאחור?

אכן, הערבים במדינת ישראל מקופחים זה שנים. מאז קום המדינה הם רואים בממסד הישראלי ישות עוינת, כמו שאנו ראינו את הבריטים. ברגע שזה מה שקורה בחברה הערבית, הדבר משפיע במישרין על הדור הצעיר ויוצא החוצה בצורה של תופעות שליליות הולכות וגוברות, בעוד המדינה לא עושה דבר כדי למנוע זאת. כל עוד נמשך הקיפוח, לא ייגמר הסכסוך. הדור הצעיר של החברה הערבית כבר מודע היטב לזכויותיו ועל המדינה למצוא בהקדם את הפתרון לקיפוח המתמשך. אני עצמי נולדתי ברומניה והתחנכתי שם בתיכון עד שעליתי לארץ, למעברה באשדוד. ברומניה סבלתי אנטישמיות על

בסיס יומיומי. עד כיתה י' לא עבר יום אחד מבלי שהלכתי מכות עם הגויים. בחיי ידעתי מהו קיפוח של מיעוט, ולכן לעולם לא אשכח מה עובר על קבוצות מיעוט. כל עוד מדינת ישראל לא תטפל באומץ בזכויות המיעוט, אין סיכוי שמשהו ישתנה.

כיצד ניתן לדעתך להעלות את קרנו של החינוך בעולם ההישגי של החברה הישראלית, המרוץ אחר הכסף ואובדן הסמכות ההורית?

השיטה חייבת להשתנות, מבנית וערכית. בשיטה הקיימת אני לא רואה כל סיכוי או מקור לאופטימיות. היום יותר ויותר הורים מנסים לפצות את ילדיהם בכסף על היעדרותם מהבית. ההורים מעבירים את האחריות והסמכות לאחרים. במציאות כזו נוצר מצב שהילד מקבל את המסר שהכול מגיע לו. קחו מצב זה ביחד עם תנאי החינוך במדינת

אין ספק שנותרה בי תקווה לשינוי אמיתי במערכת החינוך, אבל, לצערי, עם השנים הפכתי להיות יותר ויותר סקפטי. הסקפטיות מגעת בעיקר כלפי מי שיושבים היום בהנהגה. ולכן אני סבור, כמו שכבר הסברתי, שהיום יותר מתמיד נחוץ שתקום בדחיפות מפלגת חינוך שתורכב מהורים, מורים, תלמידים, סטודנטים, חברי תנועות נוער וכולי. מפלגה כזו שבראש מעייניה, הלכה למעשה, יעמדו החינוך וקידומו ולא הסדרי גבולות, ביטחון והסכמי שלום, היא העתיד הנכון למערכת החינוך בישראל.

לכשתקום מפלגה כזו, תרצה להשתלב בה?

לא. אני רוצה להישאר נקי מפוליטיקה ומבלי שיאשימו אותי כמי שמעוניין לקדם אינטרסים פוליטיים-מפלגתיים. אסור בתכלית שמפלגה כזו תסומן כמי שנועדה לשרת בצורה כלשהי את ארגון המורים או כל ארגון אחר. האנשים שישתלבו בה צריכים להיות נקיים מאינטרסים ולהוביל את מערכת החינוך למקום הראוי לה. רק מפלגה כזו יכולה להיות לשון המאזניים ולהשפיע.

לאורך שנות כהונתך צברת הרבה שעות תקשורת. מהי עמדתך על תפקידה ההולך וגובר של התקשורת בקבלת ההחלטות?

היום התקשורת קובעת כל דבר במדינת ישראל. מי שקובע רייטינג ודעת קהל זאת התקשורת, והמנהיגים מתנהגים על פי האג'נדה שקבעה התקשורת. התהליך הזה נולד בגלל בינוניות ההנהגה, שאפשרה לתקשורת לתפוס את תפקידה כמי שמתווה את האג'נדה הציבורית במדינה. התקשורת מחפשת תמיד את הפיקנטריה הבאה ואת הדבר שימשוך כותרות וחדשות, את הרע והמכוער, את הגנב והרוצח. אני רואה בעיה גדולה בכך שמדינת ישראל הפכה מדינה של חדשות ואירועים. באופן אישי גם אני הפכתי לא פעם למושא חדשותי של ידיעות פיקנטיות כאלה ואחרות. הכתבות שנכתבו

ישראל היום, שבהם יש יותר ויותר תלמידים בכיתה ופחות שיעורים, והתוצאה היא ילדים שמפריעים בשיעורים, שנוטים לאלימות ולנשירה. חייבים להתחיל ליישם את הרפורמה אם אנו חפצי חיים עבור ילדינו ועתידם.

בסיכום עשר שנות כהונה כיו"ר הארגון, מהי השגיאה הכי הגדולה שלך ומהו ההישג הכי הגדול?

השגיאה שלי היא שחשבתי או האמנתי שגם אחרים בהנהגת המדינה רואים דברים דרך פריזמה דומה לשלי, ומה שמנחה אותם הוא טובת העם. לצערי, התבדיתי והגעתי למסקנה שיש יותר מדי ציניות גם אצל המנהיגים הגדולים ביותר, שבחרו בהפוגות הפוליטיות שלהם לנסוע לעשות כסף בחו"ל והשאירו מאחור את החינוך והפטריוטיזם. אולי גם אני צריך להיות יותר ציני, יותר ספקן ולהאמין פחות בכוונות של מנהיגים אלה. ומנגד, ההישג הכי גדול שלי, ללא ספק, נעוץ בעובדה שבמסגרת רפורמת "עוז לתמורה" הצלחתי לשכנע מורים בצורך לבצע שינוי בהרגלי עבודתם ובדפוס חשיבתם לגבי אופן ההתנהלות וההשקעה של מקצוע ההוראה.

ובכל זאת, מי מקרב המנהיגים שיש היום יכול לדעתך לחולל שינוי?

במהלך שנות פעילותי בארגון עבדתי מול רשימה ארוכה של שרי חינוך: זבולון המר, יצחק לוי, שולמית אלוני, פרופ' אמנון רובינשטיין, יצחק נבון, לימור לבנת, פרופ' יולי תמיר, יוסי שריד ומאיר שטרית. עבדתי עם כולם, עם חלקם טוב יותר ועם חלקם פחות, אבל עם אחד מהם, יוסי שריד, אני מצטער שלא המשכתי לעבוד עד היום. אני מעריך אותו בהיותו אדם, איש חינוך ממדרגה ראשונה ובעל לב פתוח. אני תקווה כי גם עם גדעון סער, שר החינוך הנוכחי, נקיים יחסי עבודה פוריים ומוצלחים.

אז איפה לדעתך תהיה פריצת הדרך במערכת החינוך במדינת ישראל?

מערכת החינוך שיעורים ברטוריקה. חשוב שתלמידי ישראל ידעו להקשיב, לדבר ולטעון. הבעה עצמית באמצעות מילים תמנע אלימות ותסכול מצטבר. אני גם יכול להצטער שהיצרניות, הנגרות, היהדות ועוד כהנה וכהנה תחומי לימוד נעלמו מהחינוך ואינם. החינוך, בעיני, צריך להיות אוניברסלי ורחב, ככל הניתן, כדי לצייד את תלמידי ישראל בכל המיומנויות הדרושות. וזאת על מנת שבשלב מאוחר יותר יוכל כל אחד מהם לבחור מתיק הכלים הרחב שברשותו במה הוא רוצה להתמקצע ולהתמיד, בהתאם לנטיות לבו.

שתים עשרה שנים כיו"ר הארגון ובקיץ האחרון חגגת יומולדת 64. את מי היית רוצה לראות נכנס בנעליך בבוא היום?

ראשית, אדגיש כי אני לא מרגיש זקן או עייף. יש בי את הכוחות, הרצון, הידע והמוטיבציה להמשיך ולשרת את ציבור המורים עוד כמה שנים. אני רואה עצמי כשליח ציבור. ובכל זאת, מי שיבוא אחרי צריך להיות אדם שמכיר את ארגון המורים על שלל תפקידיו הרוחביים, ולא אדם שצונח מבחון. מי שיקבל את מקל השליחים בעתיד חייב שיהיו לו ניסיון, ראייה רחבה, הכשרה מקצועית מתאימה, התנסויות מגוונות, ועליו להיות אדם מוכר לציבור המורים בעשייה ולא בדיבורים.

מהם ההישגים של ארגון המורים, בהנהגתך, בעשור האחרון?

רשימת ההישגים שלנו היא ארוכה ותקצר היריעה מלפרטם, ואף על פי כן אזכיר את העיקריים שבהם, בתחומים השונים:

תגמול מורים בגין פעילויות מחוץ לכותלי בית הספר (טיולים, סיורים, מופעים וכו'). עד 1998 ליווי התלמידים לפעילויות חוץ בית ספריות נעשה על ידי המורים בלא שקיבלו על כך שכר; תוספות

עלי בתקופת המאבק של הארגון בתוכנית דברת הובילו אותי לכלל מסקנה, כי ישנה אליטה במדינה המורכבת מ-100-200 אנשים וביניהם פוליטיקאים, אנשי עסקים ואנשי תקשורת. אותה אליטה חיה על פי כללים ברורים ששומרים עליה, וכל האחרים צריכים להתנהג על פי אותם כללים. אבל אם מישו מפר את הכללים, הם רומסים אותו. מזלי הגדול שאני טיפוס שככל שמכים אותו יותר, הוא מתחזק יותר.

מה הדבר המרכזי שאתה יכול להצביע עליו שנותן לך את הדרייב הגדול להמשיך ולפעול לטובת המורים בישראל ומערכת החינוך כולה?

האהבה הגדולה שלי לעם היהודי ולארץ ישראל היא המניע הכי חזק שלי. אין לי יצר רכושנות.

במצב ההוראה היום סביר להניח שאין רבים שפועלים מאותה מוטיבציה פנימית כמו זו שלך.

אני רוצה להאמין שבכל זאת יש מורים כאלה בנמצא, והם לא מעטים...

מורה טוב הוא?

אדם שאוהב את הילדים. אם מורה אוהב את תלמידו, הוא ידע להעניק לו בדיוק לפי צרכיו ויקבל בחזרה אהבה ופתיחות גדולה. אם מורה לא אוהב את תלמידו, הוא רק יחכה כל הזמן לצלצול. מורה שמרגיש בחום ובתשומת הלב מהתלמידים שלו יזכה להערכה גם בקרב התלמידים האלימים עם הקשיים הכי גדולים, ויצליח לחנך גם אותם לערכים. כשיש הענקה הדדית יש גאווה גדולה, גם אצל המורה וגם אצל התלמיד. כבוד, הדדיות, גבולות ומגע הם עקרונות בסיסיים וחשובים בעבודת המורה.

מה חסר היום לטעמך במערכת החינוך בישראל?

חסרה לנו השכלה כללית, ואני לא מתכוון למיתולוגיה היוונית, לדוסטויבסקי או לדיקנס, אלא לכך שחסרים לנו כלים לדעת מהי תרבות העולם וכיצד להבין את האחרים. בנוסף הייתי מאמץ לתוך

במשפט אחד, כמי שמכהן כיו"ר בעשור האחרון, מה מאפיין יותר מכול את תחושותייך בעשייה ציבורית זו?

אני יכול לומר שהיו לי עשר שנים אינטנסיביות וקשות יחד עם עשייה אדירה וסיפוק.

ולסיום, משחק אסוציאציות קצר. מה אומרות לך המילים הבאות?

כבוד - דו-סטרויות, הדדיות.

אמון - יש לי לא מעט אכזבות.

מגע - אהבה, הכרה, יסוד.

גבולות - אסרטיביות. ללא גבולות אין חינוך.

כסף בחינוך - חיוני. אי-אפשר לצלוח את האוקיינוס בלי סירה.

מקצועיות - חשובה ומהותית.

נימוסים - איכות חיים.

ספרות - הכרת עולם.

חינוך טכנולוגי - יצירתיות.

ילודה - המשכיות.

מוזיקה - רוגע.

רפורמה - שינוי דפוסי חשיבה והרגלי עבודה. שינוי באורח החיים. אני מאמין גדול ברפורמות כאבולוציה שהתפתחה מצרכים שעלו מהשטח ולא כרבולוציה.

עתיד - תקווה.

שכר בשיעור של 29%; מניעת פיטורין של כ-4000 מורים בתקופת כהונתה של השרה לימור לבנת; הגדלת מכסות הפרישה לפנסיה מוקדמת; יצירת רציפות זכויות פנסיה בפרישה מוקדמת; חתימה על הסכם לביטוח מורים בקרן פנסיה חדשה בתנאים הטובים ביותר בשוק; מניעת דוח דברת, על כל גזירותיו; יצירת אווירה ציבורית התומכת במאבק המורים למען קידום מערכת החינוך ומעמדם; זכייה בבג"צ שהגשנו בנושא תכנית הליבה; בניית תוכנית ביטוחית משולשת של אחריות מקצועית, נכות מקצועית ותרופות מאריכות חיים אשר אינן כלולות בסל הבריאות, כל זאת בלא תשלום נוסף מצד המורים; שיפור מערך הרווחה; הצלת ציבור המורים מגזירות הרפורמה "אופק חדש", שאינה מתאימה לחינוך העל-יסודי; שיפור תנאי עבודתם של המורים העובדים עם תלמידים לקויי למידה; העלאת גמול הברגות, בשלב זה במספר מקצועות; העלאת גמול מעריכי בחינות בגרות; הגדלת אחזקת הטלפון ב-40%.

הרשימה עוד ארוכה, כמובן, הן ברמה הכללית של מערכת החינוך העל-יסודי והן ברמת הפרט ורמת בית הספר. הישגים אלו ואחרים הושגו על אף האווירה העוינת ששררה סביבנו ברוב שנות העשור הנוכחי, בשל התנהלותן והתייחסותן של שתי שרות החינוך הקודמות כשלצדן עמד הקשר ההדוק והחם שלהן עם אמצעי התקשורת. ההוכחה הטובה ביותר להצלחותינו היא הגידול המתמיד במספר חברי ארגון המורים, אשר בתחילת העשור עמד על כ-30 אלף וכעת קרוב ל-46 אלף חברים – מספר המתעדכן וגדל מדי יום ביומו.